

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

УНИВЕРЗИТЕТСКИ БИЛТЕН

Февруари 2019 година
Штип

Број 226, 15 февруари 2019 година

СОДРЖИНА

РЕФЕРАТ за избор на наставник во насловно звање за областите Теорија на информации и комуникации на Факултет за информатика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	3
РЕФЕРАТ за избор на еден наставник во сите звања за наставно-научните области педагогија и образование на наставници на Факултет за образовни науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	11
РЕФЕРАТ за избор на наставник за наставно-научната област фискална економија на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	30
РЕФЕРАТ за избор на еден наставник во сите звања за наставно- научната област прехранбена технологија на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	48
РЕЦЕНЗИЈА за ракописот “Deutsch für anfänger” (германски јазик за почетници) од д-р Билјана Ивановска (Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип) и д-р Астрид Симоне Грослер (buasvm, timisoara, romania)	59
РЕЦЕНЗИЈА на ракописот „Системи за квалитет и стандарди” од проф. д-р Елизабета Митрева, Факултет за туризам и бизнис логистика, Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	62
ПРЕГЛЕД на наслови на теми за изработка на магистерски и специјалистички трудови одобрени од наставно-научниот совет на единицата	67

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Уредник на издавачка продукција: проф. д-р Лилјана Колева Гудева

Главен и одговорен уредник: проф. д-р Блажо Боев

Уредници: доц. д-р Кирил Барбареев, м-р Ристо Костуранов

Лектор: Даница Гавриловска-Атанасовска

Техничко уредување: Славе Димитров, Благој Михов

Печати: Печатница „2- Август“ - Штип

ISSN: 1857- 8497

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО НАСЛОВНО ЗВАЊЕ ЗА ОБЛАСТИТЕ ТЕОРИЈА НА ИНФОРМАЦИИ И КОМУНИКАЦИИ НА ФАКУЛТЕТ ЗА ИНФОРМАТИКА ПРИ УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Наставно-научниот совет на Факултетот за информатика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип на својата 157. седница, одржана на 26.11.2018 година, донесе Одлука бр. 1502-174/13 за формирање на Рецензентска комисија за избор на насловен доцент за областите *теорија на информации и комуникации* на Факултетот за информатика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип во следниов состав:

- д-р Венцеслав Кафеџиски – редовен професор,
- д-р Зоран Хаџи-Велков – редовен професор,
- д-р Наташа Стојковиќ – доцент.

Конкурсот за овој избор беше објавен на 14.11.2018 во весниците „Нова Македонија“ и „Коха“ и во предвидениот рок се пријави кандидатот д-р Јован Стошиќ, доктор по технички науки, област телекомуникации.

Врз основа на приложената документација од кандидатот, чест ни е на Наставно-научниот совет на Факултетот за информатика да му го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Д-р Јован Стошиќ е роден во 1969 година во Скопје. Во периодот од 1988 до 1993 година е студент на Електротехнички факултет во Скопје. Дипломира на Електротехнички факултет во Скопје на 17.6.1993 година на насоката Електроника и телекомуникации, со дипломска работа на тема „ПЦ компатибилна картичка за аквизиција на електромиографски сигнали“, кај проф. д-р Љубомир Пановски.

Кандидатот магистрира на Електротехнички факултет во Скопје на 18.11.2002 година со магистерски труд на тема „Моделирање, планирање и оптимизација на преживливи WDM мрежи“. Магистерскиот труд го изработува под менторство на проф. Борис Спасеновски. Во магистерскиот труд со примена на линеарно програмирање се оптимизирани функционалности за реставрација на линк и патека во повеќе модели на оптички мрежи. Развиените модели се проверени на реални мрежни конфигурации и сообраќани матрици.

На 26.12.2014 година д-р Јован Стошиќ докторира на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје со одбрана на докторската дисертација „Кооперативни комуникации преку безжични релејни канали“. Докторската дисертација ја изработува под менторство на проф. д-р Зоран Хаџи-Велков. Во докторската дисертација е даден научен придонес во областа на кооперативните комуникации, а особено во анализата на перформансите на МИМО релејните канали. Анализиранио е полудуплексното реле со тип на засили-и-проследи шема наречена раздвои-и-проследи, при што релето и дестинацијата имаат информации за состојбата на каналот. За случај кога нема и случај кога има директна патека до дестинацијата се изведени изрази во затворена аналитичка форма и прецизни апроксимации за веројатноста на капацитетен испад, веројатноста на грешка и ергоидичниот капацитет за повеќе видови МИМО релејни канали со фединг. Оригиналниот аналитички приод овозможува брзо и лесно толкување на однесувањето на релејните системи со повеќе антени по јазол, со што значително се олеснува дизајнот на овие телекомуникациски системи.

Д-р Јован Стошиќ има објавено 12 труда од кои 2 труда се објавени во списанието АЕЎ – International Journal of Electronics and Communications на издавачката куќа Elsevier со импакт фактор: 2.115. Другите 10 труда се објавени на реномирани интернационални конференции на кои 3 од неговите трудови биле објавени во зборниците на познатата издавачка куќа Springer-Verlag GmbH и 4 биле објавени во зборниците на IEEE.

Д-р Јован Стошиќ има учествувано во три научни проекти меѓу кои е научноистражувачки проект од областа на планирање и алокација на ресурси на безжичните LAN инфраструктури. Во рамките на проектот е извршено моделирање на пропагацијата, оптимизација на покривањето и алокација на каналите со користење на генетски алгоритми, симулирано калење и пребарување на примероци.

Кандидатот е 24 години вработен во Македонски телеком АД – Скопје. За време на кариерата бил на повеќе инженерски и менаџерски позиции. Во периодот 14.2.1994 – 3.4.1995 г. бил систем-инженер за инсталација и одржување на X.25 мрежата. Во периодот 3.4.1995 – 20.10.1999 г. бил инженер за инсталација, мерење и технички прием на преносни системи, а од 1.1.1999 до 20.10.1999 г. бил главен инженер за инсталација и мерење. Бил раководител на Секторот за интернационален пренос и одржување во периодот од 20.10.1999 до 15.6.2001 г. Во периодот од 15.6.2001 до 1.1.2005 г. бил технички директор на деловната област – МТком. Д-р Јован Стошиќ бил раководител на Сектор за обезбедување на услуги во Деловниот центар за клучни корисници во периодот од 1.1.2005 до 1.11.2014 г., а во периодот од 1.11.2007 до 1.7.2008 г. истовремено бил в.д. директор на Деловниот центар за клучни корисници. Во периодот од 1.11.2014 до 1.10.2016 г. бил раководител на Секторот за поддршка на продажба во областа на главниот оперативен директор за деловни корисници. Во периодот од 1.10.2016 до 1.11.2017 г. бил ИКТ експерт за поддршка на деловни корисници во Центарот за корпоративни корисници. Во исто време бил ангажиран како експерт за дизајн и имплементација на CDN (Content Delivery Network) мрежа. Од 1.11.2017 г. работи како експерт за иновации.

Во текот на кариерата во Македонски телеком АД д-р Јован Стошиќ е директно одговорен или директно е претпоставен на проектниот менаџер и неговиот тим на голем број корпоративни и кориснички ИКТ проекти. Бил на многу курсеви и обуки за професионален развој од областа на телекомуникации и телекомуникацискиот менаџмент. Освен тоа, ангажиран е на неколку разни работни позиции во интернационални професионални организации.

Кандидатот е вешт во користењето на PMP и Agile Scrum методологиите за водење на проекти. Освен тоа, тој е умешен во низа инженерски вештини. Има големо искуство во развојот на самостојни и веб-базирани софтверски апликации со користење на низа програмски јазици (Visual Basic, VBA, C++, PHP, Java Script и Python). Вешт е во системска администрација на Linux и Windows серверски системи и има големо искуство во користење и администрација на MySQL и MS SQL бази на податоци. Многу е умешен во развој, дизајн и имплементација на IoT и други вградени системи со користење на Arduino и Arduino базирани технологии (ESP-8266 и ESP-32s).

Освен тоа, д-р Јован Стошиќ има огромно искуство и знаење во користењето на пакетите за нумеричка анализа (Matlab ® и GNU Octave), за компјутерска алгебра (Maplesoft Maple® и Wolfram Mathematica®), за пишување на научни трудови во LaTeX и за линеарно програмирање со MPL (Mathematical Programming Language).

Законски обврски што треба да ги исполнува кандидатот

1. Доктор на технички науки;
2. Просечен успех од 10,00 на втор циклус студии;
3. Просечен успех од 8,54 на прв циклус студии;
4. Објавени најмалку четири научноистражувачки труда во соодветната област во меѓународни научни списанија или меѓународни научни публикации или два научни труда во научно списание со импакт фактор во последните пет години;

	Performance Analysis of Decouple-and Forward MIMO Relay systems in Rayleigh Fading J. Stosic, and Z. Hadzi-Velkov
1.	<i>AEU – International journal of Electronic and Communications</i> , vol.70, no. 9, pp.1259 -1266 Impact Factor=2,115 September 2016, DOI: 10.1016/j.aeue.2016.06.014

2.	<p>Outage probability of dual-hop MIMO relay systems with direct links J. Stosic, and Z. Hadzi-Velkov, <i>1st EAI International Conference on Future access enablers of ubiquitous and intelligent infrastructures (FABULOUS 2015), Ohrid, Macedonia, 23-25 September 2015. (paper selected for publication in Springer-Verlag GmbH)</i> 2015, Поглавје од книга</p>
3.	<p>Approximate Performance Analysis of Dual-hop Decoupleand-Forward MIMO Relaying J. Stosic, and Z. Hadzi-Velkov, <i>Telecommunication in Modern Satellite, Cable and Broadcasting Services (TELSIKS), 2013 11th International Conference on. Vol. 1. IEEE, 2013</i> October 2013, Nis, Serbia</p>
4.	<p>Simple tight approximations of the error performance for dual-hop MIMO relay systems in Rayleigh fading J. Stosic, and Z. Hadzi-Velkov, <i>AEU – International journal of Electronic and Communications ,vol.67, no. 10, pp.854 -960</i> Impact Factor=2,115 October 2013, DOI: 10.1016/j.aeue.2013.04.010.</p>

5. Целокупната актива на кандидатот изнесува 85 поени;
6. Приложени се две позитивни препораки од редовен/вонреден професор од областа во која се врши изборот;
7. Приложен е сертификат за познавање на англиски јазик.

Научноистражувачка дејност

Д-р Јован Стошиќ е автор на следниве научни трудови:

Трудови со оригинални научни резултати опфатени во SCI листата:

1. J. Stosic, and Z. Hadzi-Velkov Performance Analysis of Decouple-and Forward MIMO Relay systems in Rayleigh Fading AEU – International journal of Electronic and Communications, 70(9) 1259 - 1266 (Impact factor 2.115).

Во овој труд е анализиран ергоичниот капацитет и веројатноста на испад на раздвои-и-проследи МИМО релеен систем со три јазли и директна патека до дестинацијата преку Рејлиев фединг. Јазлите имаат повеќе антени и користат блоковско ортогонално просторно-временско кодирање (анг. OSTBC - Orthogonal Space-Time Block Coding). Во DCF релето примениот сигнал се раздвојува, засилува и проследува до дестинацијата. За овој релеен систем се изведени едноставни апроксимативни изрази за ергоичниот капацитет и веројатноста на испад под претпоставка дека изворот и дестинацијата имаат информации за моменталната состојба на каналот (анг. CSI - Channel State Information) за делницата од изворот до релето, од релето до дестинацијата и од изворот до дестинацијата.

2. Stosic, J., & Hadzi-Velkov, Z. (2013). Simple tight approximations of the error performance for dual-hop MIMO relay systems in Rayleigh fading. AEU-International Journal of Electronics and Communications, 67(10), 854-860 (Impact factor 2.115).

Под претпоставка дека информациите за состојбата на каналот се познати во релето и дестинацијата, изведен е прецизен апроксимативен израз за веројатноста на грешка за вредности на односот сигнал-шум кои се од практичен интерес за засили-и-проследи (анг. AF – Amplify and Forward) МИМО релеен систем, кој има повеќе антени во јазлите и користи блоковско ортогонално просторно-временско кодирање (OSTBC) преку рамен Рејлиев фединг. За големи вредности на односот сигнал-шум прецизната апроксимација е упростена во едноставен асимптотски израз. Се покажува блиска усогласеност на резултатите добиени со овие два апроксимативни изрази со резултатите добиени со нумеричка интеграција на функцијата за генерирање на моменти и Монте Карло симулациите.

Трудови со оригинални научни резултати објавени во научни списанија во странство:

Поглавје од книга:

3. J. Stosic, and Z. Hadzi-Velkov, "Outage probability of dual-hop MIMO relay systems with direct links", 1st EAI International Conference on Future access enablers of ubiquitous and intelligent infrastructures (FABULOUS 2015), Ohrid, Macedonia, 23-25 September 2015. (Springer-Verlag GmbH, ISBN: 978-3-319-27071-5, DOI: 10.1007/978-3-319-27072-2)

Во овој труд се изведени апроксимативни изрази за веројатноста на испад во засили-и-проследи МИМО релеен систем со три јазли, кој има повеќе антени во јазлите и користи блоковско ортогонално просторно-временско кодирање (OSTBC) преку Рејлиев фединг. Во релето примениот сигнал се раздвојува, засилува и проследува до дестинацијата. За овој релеен систем се изведени апроксимативни изрази за веројатноста на испад кои се многу точни за вредностите на односот сигнал-шум кои се од практичен интерес, под претпоставка дека информациите за состојбата на каналот се познати во релето и дестинацијата. Резултатите добиени со апроксимативните изрази се споредени со апроксимациите за веројатноста на испад за системот без директен линк до дестинацијата.

Трудови со оригинални научни резултати објавени на меѓународни конференции и работилници:

4. J. Stosic, Z. Hadzi-Velkov, Performance analysis of dual-hop dual-antennas MIMO systems in Rayleigh fading, Proc. International Congress on Ultra-Modern Telecommunications and Control Systems (ICUMT 2010), Moscow, Russia, p. 343-349

Во овој труд се анализирани перформансите за грешка и испад во МИМО релеен систем со две делници кој користи Аламути кодирање и модифицирано засили-и-проследи реле (анг. MAF - Modified Amplify-and-Forward) во рамен Рејлиев фединг. Веројатноста на грешка за MAF реле со променливо засилување е споредена со веројатноста на грешка за систем кој користи декодирај-и-проследи (анг. DF – Decode and Forward) реле. Резултатите добиени со симулација покажуваат дека системот со повеќе антени постигнува значително помала веројатност на грешка од релејниот систем кој користи една антена во јазлите и има споредлива веројатност на грешка со декодирај-и-проследи МИМО релејниот систем. Разликата во перформанси се зголемува доколку се користат две антени во релето и дестинацијата. Веројатноста на испад на овие системи е споредена со веројатноста на испад на релејниот систем со една антена во јазлите и точка-точка системот со две антени во јазлите. Се покажува дека системот има помала веројатност на испад во споредба со релејниот систем со една антена во јазлите и споредлива веројатност на испад со точка-точка системот со две антени во јазлите. Дополнително е покажана блиска усогласеност на резултатите за веројатноста на испад добиени со нумеричка интеграција со резултатите добиени со математичка анализа.

5. J. Stosic, and Z. Hadzi-Velkov, "Approximate Performance Analysis of Dual-hop Decouple-and-Forward MIMO Relaying", Proc. 11th International Conference on Electronics, Telecommunications, Automation and Informatics (ETAI 2013), Ohrid, Macedonia, 26-28 September 2013.

Во овој труд се претставени два апроксимативни изрази за веројатноста на грешка за вредности на односот сигнал-шум кои се од практичен интерес за засили-и-проследи (анг. AF – Amplify and Forward) МИМО релеен систем, кој користи блоковско ортогонално просторно-временско кодирање (OSTBC) преку Рејлиев фединг. Во релето примениот сигнал се раздвојува, засилува и проследува до дестинацијата. Резултатите добиени со апроксимативните изрази многу точно ги следат резултатите добиени со Монте Карло симулација и нумеричка интерација.

6. J. Stosic, and Z. Hadzi-Velkov, "Outage probability approximations for dual-hop Amplify-and-Forward MIMO relay systems in Rayleigh fading", Proc. 11th International Conference on Telecommunication in Modern Satellite, Cable and Broadcasting Services (TELSIKS 2013), Nis, Serbia, 16-19 October 2013. (published by IEEE, ISBN: 978-1-4799-0899-8, DOI: 10.1109/TELSIKS.2013.6704921, Vol.1, p. 217-220)

Под претпоставка дека информациите за состојбата на каналот се познати во релето и дестинацијата, изведени се прецизни апроксимации за веројатноста на испад за вредности на односот сигнал-шум кои се од практичен интерес за засили-и-проследи (анг. AF – Amplify and Forward) МИМО релеен систем, кој има повеќе антени во јазлите и користи блоковско ортогонално просторно-временско кодирање (OSTBC) преку рамен Рејлиев фединг. Во релето примениот сигнал се раздвојува, засилува и проследува до дестинацијата. Резултатите за веројатноста на испад добиени со апроксимативните изрази се споредени со точните резултати добиени со нумеричка инверзна Лапласова трансформација на функцијата за генерирање на моменти (анг. MGF – Moment Generating Function) и резултатите добиени со Монте Карло симулации. Споредбата покажува блиска усогласеност на резултатите.

7. J. Stosic, and Z. Hadzi-Velkov, “Performance analysis of dual-hop MIMO systems”, Proc. 2nd Conference on Information and Communication Technologies’ Innovations (ICT Innovations 2010), Ohrid, Macedonia, 12-15 September 2010. (published by Springer GmbH, ISBN:978-3-642-19324-8, DOI:10.1007/978-3-642-19325-5_13, Vol.1, p. 123-132)

Во овој труд е анализирана крај-крај битската грешка и веројатноста на испад за МИМО релеен систем со две делници кој користи Аламути кодирање и модифицирано засили-и-проследи реле (анг. MAF - Modified Amplify-and-Forward) во рамен Рејлиев фединг. Веројатноста на грешка за MAF реле со променливо засилување е споредена со веројатноста на грешка за систем кој користи декодирај-и-проследи (анг. DF – Decode and Forward) реле. Резултатите покажуваат дека системот со повеќе антени постигнува значително помала веројатност на грешка од релејниот систем кој користи една антена во јазлите и има споредлива веројатност на грешка со декодирај-и-проследи МИМО релејниот систем. Разликата во перформанси се зголемува доколку се користат две антени во релето и дестинацијата. Веројатност на испад на овие системи е споредена со веројатноста на испад на релејниот систем со една антена во јазлите и точка-точка системот со две антени во јазлите. Се покажува значително подобрување на перформансите во споредба со системот со две делници и една антена во јазлите и споредливи перформанси со точка-точка системот со две антени во јазлите.

8. J. Stosic, and Z. Hadzi-Velkov, “Outage Probability of Multi-hop Relay Systems in Various Fading Channels”, Proc. 1st Conference on Information and Communication Technologies’ Innovations (ICT Innovations 2009), 27-30 September, 2009. (published by Springer-Verlag GmbH, ISBN: 978-3-642-10780-1, DOI: 10.1007/978-3-642-10781-8_19, p.177-186)

Во овој труд се анализирани крај-крај перформансите на испад за кооперативен систем со повеќе делници кој користи засили-и-проследи релиња во Рејлиев, Накагами, Рајсов и Веибул фединг. Споредена е веројатноста на испад на системите со повеќе делници со релиња со фиксно и променливо засилување. Веројатноста на испад за системите со повеќе делници во Рејлиев, Накагами, Рајсов и Веибул фединг може да се одреди само со нумеричка интеграција на добиените аналитички резултати. Се покажува дека системите со фиксно засилување имаат подобри перформанси на испад во споредба со системите со променливо засилување за сите фединг сценарија. Разликата во перформанси се зголемува со зголемување на бројот на делници.

9. J. Stosic, Z. Hadzi-Velkov, L. Gavrilovska, “Deployment of Large-Scale WLANs”, Electronics, Telecommunications, Automatics and Informatics Conference (ETA I 2005), 21-23 September 2005, Ohrid, Macedonia

Во овој труд се анализирани методите за имплементација на големи WLAN инфраструктури во затворени простории со моделирање на простирањето и мрежно планирање. Правилно мрежно планирање е неопходно за големи WLAN инфраструктури со цел да се постигне соодветно покривање, а тоа многу зависи од избраниот модел на простирање. За оваа цел е користен методот на доминантна патека за предвидување на слабеењето на сигналот во секоја приемна точка од затворениот простор. Во зависност од моделот за простирање, анализирани се различни оптимизациски методи за оптимално позиционирање на WLAN базните станици. Оптимизациските методи користат целна функција која го максимира севкупното покривање и квалитетот на сигналот во дискретен

простор на пребарување. За иницијалното позиционирање на базните станици користена е комбинација од генетски алгоритми и алгоритам со симулирано калење, а за поточно позиционирање на базните станици користен е алгоритамот за пребарување на мостри (анг. PS – Pattern Search).

10. J. Stosic, Z. Hadzi-Velkov, L. Gavrilovska, “Planning of Large-Scale WLAN Infrastructures”, *Wireless Personal Multimedia Communications (WPMC 2005)*, 17-22 September 2005, Alborg, Denmark

Доброто мрежно планирање е предуслов за правилна имплементација на големите WLAN мрежи. Во трудот се разгледувани трите најважни прашања за правилно мрежно планирање: моделирање на простирање, оптимизација на покривање и алокација на канали. За моделирање на простирање т.е. определување на матрицата на покривање користена е модифицирана верзија на техниката на доминантни патеки. За претставување на структурата на просторијата се користи еквивалентен граф, а за одредување на доминантните патеки се користи алгоритамот за најкратка патека. Оптимизацијата на покривањето е реализирана со користење на позната целна функција која го максимира средниот квалитет на сигналот и ја минимизира областа со лош квалитет на сигналот. Алокацијата на канали се оптимизира со користење на целна функција која го максимира односот сигнал-интерференција за целата сервисна област. Како оптимизациони алгоритам се користи комбинација на алгоритамот за симулирано калење, генетските алгоритми и алгоритамот за пребарување на мостри. За да се потврди алатката за дизајн разгледувани се повеќе имплементациски сценарија во работни простории.

11. J. Stosic, B. Spasenovski, “Viable model for diversified path restoration in optical transport networks”, *International Scientific Conference on Information, Communication and Energy Systems and Technologies (ICEST 2003)*, 16-17 October 2003, Sofia, Bulgaria

Темата во овој труд е планирање и оптимизација на преживливи мрежи со мултиплексирање на бранови должини (анг. WDM – Wavelength Division Multiplexing). Анализирани е рутирањето и планирањето на работниот и резервниот капацитет за преносните мрежи со бранова патека (анг. WP - Wavelength Path) и виртуелна бранова патека (анг. VWP - Virtual Wavelength Path). Презентирани се модели со препорака на k диверзифицирани патеки и реставрација преку диверзифицирана патека за WDM мрежите. Добиените резултати покажуваат зависност на цената на резервниот капацитет од бројот на препорачани патеки и од стратегијата на реставрација.

12. J. Stosic, B. Spasenovski, “Practical models for design and reconfiguration of virtual topology in optical transport networks”, *Telecommunications in Modern Satellite, Cable and Broadcasting Service (TELSIKS 2003)*, 1-3 October 2003, Nis, Yugoslavia (published by IEEE, Vol.1, ISBN:0-7803-7963-2, DOI:10.1109/TELSIKS.2003.1246186, Vol. 1, p. 67 - 70)

Темата на овој труд е реконфигурација на виртуелни топологии. Во трудот е анализирано рутирањето на сообраќај преку виртуелна и физичка топологија. Предложени се практични модели за минимизирање на разликата помеѓу иницијалната виртуелна и реконфигурирана виртуелна топологија. Добиените резултати покажуваат подобро искористување на капацитетот на линковите и зголемување на бројот на светлосни патеки.

Стручно апликативна дејност и организационо развојна дејност

Д-р Јован Стошиќ има учествувано во следниве научноистражувачки проекти:

1. **“Cooperative diversity in relay fading channels in the future mobile network”**, научноистражувачки проект финансиран од Министерство за образование и наука на РМ (2010-2012), раководител: проф. д-р Зоран Хаџи-Велков;
2. **“Characterization and modeling of the indoor wireless channel and analysis of its impact in the contemporary wireless telecommunication systems”**, научноистражувачки проект финансиран од Министерство за образование и наука на РМ (2007-2008), раководител: проф. д-р Зоран Хаџи-Велков;
3. **“Development of tool for optimal placement of the access points in the large-scale Wireless LAN infrastructures,”** развоен проект финансиран од Министерство за образование и наука на РМ (2004-2005), раководител: проф. д-р Зоран Хаџи-Велков.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на изложеното, Рецензентската комисија има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Факултетот за информатика при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип да го избере кандидатот **д-р Јован Стошиќ** во звањето **насловен доцент за областите теорија на информации и комуникации** на Факултетот за информатика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Венцеслав Кафециски, редовен професор, претседател, с.р.

Д-р Зоран Хаџи-Велков, редовен професор, член, с.р.

Д-р Наташа Стојковиќ, доцент, член, с.р.

ТАБЕЛА НА АКТИВНОСТИ КОИ СЕ БОДУВААТ ПРИ ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ ЗА КАНДИДАТОТ Д-р Јован Стошиќ

Р. бр.	Наставно-образовна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
1.	Избор во звање помлад асистент					
2.	Избор во звање асистент					
3.	ВКУПНО					
Р. бр.	Научноистражувачка дејност и стручно-уметнички активности	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
1.	Научен труд објавен во списание со ИФ (прв автор, втор автор, останати автори) реф. 1, реф. 2			2	15	30
2.	Научен труд објавен во меѓународно научно списание (прв автор, втор автор, останати автори)			0	0	0
3.	Дел од монографија или научна книга реф. 3			1	10	10
4.	Труд со оригинални научни резултати, објавени во зборник од трудови на научен собир реф. 4, 5,6,7,8,9,10,11,12			9	3	27
5.	Одбранета докторска теза			1	8	8
6.	Одбранет магистерски труд			1	4	4
	ВКУПНО					79
Р. бр.	Стручно-апликативна дејност и организациско-развојна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
1.	Учесник во научен проект	3	2			6
	ВКУПНО					
	ВКУПНО БОДОВИ ОД СИТЕ ОБЛАСТИ					85

РЕФЕРАТ

**ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН НАСТАВНИК ВО СИТЕ ЗВАЊА ЗА НАСТАВНО-
НАУЧНИТЕ ОБЛАСТИ ПЕДАГОГИЈА И ОБРАЗОВАНИЕ НА НАСТАВНИЦИ
НА ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП**

Со Одлука бр.1602-184/5 од 22.11.2018 донесена на 127. седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки, одржана на 22.11.2018, определени сме за членови на Рецензентска комисија за избор на наставник во сите звања за наставно-научните области *педагогија и образование на наставници* на Факултетот за образовни науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип:

- д-р Емилија Петрова Ѓорѓева, редовен професор на Факултет за образовни науки при УГД - Штип,
- д-р Анета Бараковска, редовен професор на Институтот по педагогија на Филозофскиот факултет при УКИМ – Скопје,
- д-р Кирил Барбареев, вонреден професор на Факултетот за образовни науки при УГД – Штип.

Конкурсот за овој избор е објавен во весниците „Нова Македонија“ и „Коха“ на 15.10.2018 г. и во определениот рок се пријавил еден кандидат: доц. д-р Деспина Сивевска.

Врз основа на приложената документација, чест ни е на Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки да му го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Кандидатката д-р **Деспина Сивевска** е родена на 12.3.1978 година во Штип, Р Македонија. Основното и средното (УМЦ „Јане Сандански) образование завршува со одличен успех. Во учебната 1996/1997 година образованието го продолжува на Педагошкиот факултет „Гоце Делчев“ - Штип при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје. Универзитетските додипломски студии ги завршува во 2000 година со просечен успех 8,55 и се стекнува со академско звање - дипломиран професор по одделенска настава.

Истата година Сивевска се запишува на постдипломски студии на Институтот по педагогија при Филозофскиот факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје. Испитите ги положува со просечен успех 8,90. На 24.10.2007 година го брани магистерскиот труд на тема „*Јавната и културната дејност и мултикултурализмот*“, под менторство на проф. д-р Марија Костова, со што се здобива со звање - магистер по педагошки науки.

Понатамошното усовршување и истражување во областа на педагогијата кандидатката го продолжува на докторските студии на Институтот по педагогија, Филозофски факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје. Во 2009 година ѝ е прифатена темата за докторска дисертација со наслов „*Емоционалната клима и однесувањето на учениците во училиштето*“. Под менторство на проф. д-р Марија Костова на 13.3.2012 година м-р Деспина Сивевска ја брани својата докторска дисертација и се стекнува со звање - доктор по педагошки науки.

Во моментот д-р Деспина Сивевска работи како доцент на Факултетот за образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип. Освен реализацијата на наставните обврски таа работи и на професионален развој преку посетување на сертификирани обуки во полето на образованието. Владее со англискиот јазик и ги користи компјутерските знаења и вештини: MS Office (Word, Excel, Power Point) и статистички пакети (SPSS и STATISTICA).

Законски услови кои треба да ги исполнува кандидатот за избор во звање вонреден професор:

1. Кандидатката д-р Деспина Сивевска во наставно-научните области педагогија и образование на наставници е избрана за доцент со Одлука бр. 2102-130/3 од 23.4.2014 година на 56. седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки, одржана на 23.4.2014 год. Рефератот од Рецензентската комисија е објавен во Универзитетски билтен на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, број 120, 17 март 2014 година.
2. Објавени научноистражувачки трудови во меѓународни научни списанија или меѓународни научни публикации;

Бр.	Автор	Наслов на трудот	Списание	Години на излегување на списанието
1	Stojanova B., Sivevska, D., Runceva, J. (2014)	<i>Early intervention and prevention of students with specific learning disabilities</i>	Procedia-Social and Behavioral Sciences, Volume 149, 5 september 2014, Pages 701-708 6th World Conference of Educational Sciences LUMEN 2014 International Conference, Iasi, Romania, 10-12 April 2014 http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/11203	6th World Conference
2	Sivevska, D., Runceva, J., Stojanova B., (2014)	<i>The role of Profesional Primary School Service (pedagogue, psychologist) in the process of inclusion (with special aspect of hyperactive children)</i>	Procedia-Social and Behavioral Sciences, Volume 149, 5 september 2014, Pages 1-1008 (5 September 2014) LUMEN 2014 International Conference, Iasi, Romania, 10-12 April 2014 http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/11204	5 th International Conference
3	Sivevska D., Stojanova B., Popeska, B., (2015)	<i>Students' attitudes toward lifelong learning</i>	6th edition of International Conference LUMEN -Rethinking Social Action. Core Values – RSACV 2015, 16-19 April/Iasi/ Romania http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/16202	6 th International Conference
4.	Petrovska,S .,Sivevska, D., Runceva, J., Popeska, B., (2015)	<i>Application of the ICT in teaching in secondary schools in Republic of Macedonia</i>	<i>Book of Selected Papers, Symposium: ICT in Education</i> , 5.pp. 87-97. ISSN 978-953-7210-83-0	5 th Sympsiium
5.	Sivevska, D., Popeska, B., Gregorc, J., Ignatov, G., (2016)	<i>Leisure time activities of students at teaching faculties from Macedonia, Slovenia and Bulgaria</i>	8th World Conference on Educational Sciences, 04-06 February 2016, University of Alcala, Madrid, Spain http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/18063	8th World Conference on Educational Sciences WCES 2016

6.	Sivevska, D., (2016)	<i>Leisure time in contemporary society</i>	9-th International Scientific conference "THE TEACHER OF THE FUTURE", 17-19 June, 2016, Durres, Albania (Драч, Албанија) http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/16261	5
7.	Petrovska, S., Sivevska, D., (2016)	<i>Cooperation (partnership) between school and family and student success</i>	12th international Balkan education and science congress, Education for life, work and well-being, Trakia university, Stara Zagora, Bulgaria, Faculty of education, September 28 – 30, 2017, Nessebar, Bulgaria http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/19273	12th international Balkan education and science congress
8.	Popeska, B. Ignatov, G. Sivevska, D. (2017)	<i>Gender differences in participation and use of leisure time between Macedonian and Bulgarian students at teaching faculties, Activities in Physical Education and Sport</i>	International Journal of Scientific and Professional Issues in Physical Education and Sport, 7 (2). pp. 185-188. ISSN 1857-7687 http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/18862	FSPRM 2016 7
9.	Petrovska, S. Sivevska, D. Runceva, J. (2018)	<i>Establishment and functionality of the system of professional development of teachers in Republic of Macedonia</i>	Knowledge - International Journal, Scientific and Applicative Papers, 26.2 (2). ISSN 1857-92 http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/20589	5
10.	Petrovska, S. Sivevska, D. Popeska, B. Runceva, J. (2018)	<i>Mentoring in teaching profession</i>	<i>International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education, (IJCRSEE) Vol. 6, No. 1, 2018.</i> http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/20420	6
11.	Petrovska, S. Sivevska, D. Popeska, B. Runceva, J. (2017)	<i>Initial teacher education-starting point for successful enrolment in the school.</i>	12th International Technology, Education and Development Conference INTED 2018, 5-7 March 2018, Valencia, Spain http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/19273	12th International Technology, Education and Development Conference INTED

Наставно-образовна и научноистражувачка дејност

Универзитетската кариера кандидатката доц. д-р Деспина Сивевска ја започнува на 26.12.2007 г. со Одлука бр.0210-7338/8-2, а по претходно објавен конкурс, на Наставно-научниот совет на Педагошкиот факултет „Гоце Делчев“ во Штип е избрана за асистент по група педагошки предмети на Одделот за одделенска настава. Д-р Деспина Сивевска со високо ниво на посветеност и одговорност ги реализираше вежбите по предметите: Методика на наставата по природа и општество 1, 2, 3 и 4 и Методика на наставата по математика 1, 2, 3 и 4.

На 26.8.2011 г. со Одлука бр. 2102-136/11 на Наставно-научниот совет на Педагошкиот факултет „Гоце Делчев“ во Штип кандидатката е реизбрана во истото звање - асистент во наставно-научните области педагогија и образование на наставници. Согласно со ревидираните студиски програми на Одделот за одделенска настава кандидатката е

ангажирана за реализација на вежбите по Методика на наставата по природа и општество 1 и 2, Методика на наставата по математика 1 и 2 и Техничко образование со методика. Во последните две години е ангажирана како асистент и на други педагошки предмети: Педагогија на слободно време, Организација на училишна установа, Методика на воспитно-образовната работа по природната и општествената средина 1 и 2, Инклузивно образование.

Кандидатката во шестгодишното работно искуство како асистент работела со повеќе професори и имала обврска да ги продлабочува знаењата во повеќе дисциплини и покажала висок степен на кооперативност, инвентивност и организациски способности.

Во овој период, паралелно со академските активности како дел од личниот професионален развој и процесот на континуирано усовршување, зема учество на бројни семинари, обуки и работилници кои се поврзани со нејзината област на стручен интерес, но и актуелни теми: социјална правда, интеркултурна комуникација, интерирање на ИТ алатки во наставниот процес и сл.

Во рамки на *Темпус проектот JEP 40200-2005* чиј носител беше Педагошкиот факултет во Штип, а во соработка со Педагошкиот факултет во Скопје и Универзитетот за Југоисточна Европа, кандидатот има реализирано студиски престој на Универзитетот во Гронинген, Холандија (во периодот од 18 до 28 јануари 2009 година) (Одлука бр. 2102- 33/7 од 10.2.2009 г.). Основна цел на посетата била анализа на педагошката практика во основни училишта и предучилишни установи.

Во 2011 година е дел од обуката за изготвување на национална програма за професионален развој на ран детски развој организиран од страна на УНИЦЕФ, семинар во организација на OSCE насочен кон развој на социјални вештини и компетенции „Social Skills and Responsibilities of Teachers and Professional Staff in Schools“ и во работилница на тема „Користење интеркултурна комуникација во часовите по методологија“, организирани од UNESCO и програмата на Обединетите нации за интернетнички дијалог и соработка (UN programme to enhance Inter-Ethnic dialogue and collaboration).

Во 2012 година е воведничар на трибината на тема „Предизвиците на современиот учител“, во организација на Здружението на просветни работници, Општина Штип и Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Дечев“ – Штип, по повод Светскиот ден на учителот.

Во истиот период е дел и од проектот „Рака за рака: Малите Бугарчиња и Македончиња“, проект на Општина Василево и Општина Струмјани, Република Бугарија, финансиран од ИПА програмата за прекугранична соработка на Европската Унија. Учествува преку следниве активности: 1. Предавачи: проф. д-р Соња Петровска и асистент д-р Деспина Сивевска на тема „Потреба од вклученост на децата од руралните средини во организирано предучилишно воспитание“, 27-28.12.2012 г., Струмјани, Република Бугарија; 2. Фасцилитатори и креатори на работилница: проф. д-р Соња Петровска и асистент д-р Деспина Сивевска на тема „Проблеми, предизвици и решенија во предучилишното воспитание во Општина Василево“, 18-19.4.2013 г. (Одлука бр. 2102-116/11).

Во 2014 г. е избрана за доцент на наставно-научните области педагогија и образование на наставници, врз основа на Одлука бр. 2102-130/3 од 23.4.2014 година донесена на 56. седница, одржана на 23.4.2014 год. на Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки. Како доцент е ангажирана за реализација на наставата на насоките: Одделенска настава, Предучилишно воспитување и Педагогија, на предметите Методика на наставата по математика 1 и 2; Методика на воспитно-образовната работа по природната и општествената средина 1 и 2, Педагогија на слободно време; Методика на работа на педагогот; Практична настава – педагошка пракса 1/2/3 на студиската програма: Педагогија и предучилишно воспитување, Педагошко-организациска култура на детската градинка, Педагошки стаж.

Во изборниот период од 2014 до 2018 година д-р Деспина Сивевска е вклучена во повеќе комисии за одбрана на дипломски трудови, а истовремено е ментор на неколку дипломски работи на студенти на прв циклус студии.

Покрај работата со студентите на прв циклус студии, д-р Сивевска е вклучена и во работата со студентите на втор циклус студии. Вклучена е во комисии за оценка и одбрана на магистерски и специјалистички трудови (одлуки во прилог). Во 2018 година е ментор на

магистерски труд (Одлука 1602-62/14, од 21.3.2017 г.) на студент на втор циклус студии на насоката Менаџмент во образованието и образовна политика.

Истовремено е ангажирана како наставник на програмата за стекнување на педагошко-психолошка и методска доквалификација за студентите од ненаставничките факултети, на предметите: Училишна организација и Практична настава.

Во овој избран период, паралелно со академските обврски и ангажмани, д-р Деспина Сивевска својот професионален ангажман го остварува преку учество во реализација на предавања, работилници и проектни активности значајни за унапредувањето на квалитетот на образованието на наставниците. Во 2014 година е вклучена како предавач на летниот камп „Ја сакам Македонија“ во организација на Министерство за надворешни работи на Р Македонија. Следните години е вклучена како предавач на проектот „Воведување на содржини за програма за животни вештини и училиште по мерка на детето и усогласување на наставните програми со концепцијата за деветгодишно основно воспитание и образование“ за реализација на семинари по математика за наставниците од IV и V одделение во Штип (во периодот од 3.4.2015 – 7.4.2015 година) и предавач на проектот „Воведување на содржини за програма за животни вештини и училиште по мерка на детето и усогласување на наставните програми со концепцијата за деветгодишно основно воспитание и образование“ за реализација на семинари по математика - на тема „Педагошки приоди при воведување на поими од број, алгебра, геометрија и веројатност“ за наставниците од IV и V одделение во Штип (во периодот од 17.5.2016 – 26.5.2016 година).

Заедно со студентите на прв циклус студии на Факултетот за образовни науки е вклучена во реализација на проектот со наслов „Унапредување на социјалната кохезија во Р Македонија“ (Одлука бр. 1602-121/26 од 22.5.2018 г.). Проектот е финансиран од УСАИД и има за цел да се обезбеди зајакнување/обука на студентите во однос на интеркултурното образование и да го поттикне меѓусебното запознавање и соработка на студентите од различните етнички и социјални средини.

Во текот на својата академска кариера, кандидатката учествува на бројни меѓународни симпозиуми, конгреси и конференции, во земјава и во странство, при што објавува забележителен број на стручни и научни трудови во домашни и во меѓународни научни и стручни списанија и публикации. (<http://eprints.ugd.edu.mk/view/creators/Sivevska=3ADespina=3A=3A.html>)

Д-р Деспина Сивевска има објавено и две учебни помагала (скрипта и практикум) кои студентите на Факултетот за образовни науки ги користат како основна литература по предметот Педагогија на слободно време, на насоките Одделенска настава и Предучилишно воспитување (електронска верзија: Педагогија на слободно време – скрипта и Педагогија на слободно време – практикум, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип). Во подготовка се уште две учебни помагала под наслов „Методика на воспитно-образовната работа по запознавање на околината“ (скрипта и практикум) за студентите на прв циклус студии на насоката Предучилишно воспитување.

Евалуација на научните и стручните трудови објавени во последниот избран период (2014-2018)

Сивевска Д., Рунчева, Ј. *Професионалниот развој на воспитувачот*, X Симпозијум са меѓународним учешће „ВАСПИТАЧ У 21. ВЕКУ“, Висока школа за васпитаче струковних студии у Алексинцу, 28 – 29. март 2014, Сокобања <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/12207>

Инспирација за проблематизирање на парадигмата за континуиран професионален развој на наставниците авторите наоѓаат во брзиот и интензивен научно-технолошки и технички развој, како и во процесот на глобализација, посебно во сферата на образованието. Во трудот се елаборирани современи научни сознанија и презентирани модели на успешен процес на професионален развој на воспитувачите, а е направен обид и за компарирање на истите со состојбите во Р Македонија.

Сивевска Д., Рунчева, Ј. *Вклученоста на децата со посебни образовни потреби во редовните групи во детската градинка (искуства и ставови на воспитувачите)*, X Симпозијум са меѓународним учешће „ВАСПИТАЧ У 21. ВЕКУ“, Висока школа за

васпитаче струковних студија у Алексинцу, 28 – 29. март 2014, Сокобања <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/12208>

Денес сè почесто јавно се дискутира прашањето за вклученост на децата со посебни образовни потреби во редовните образовни институции. Иако идејата за инклузивно образование сè уште предизвикува многу контроверзии, таа сè поинтензивно се оживотворува и во македонското образование. Авторите со цел да ги дијагностицираат добрите и слабите страни на некои аспекти на практичната имплементација на инклузијата во нашите детски градинки реализирале истражување на примерок од 46 воспитувачи низ кое ги проучиле нивните ставови и мислења во однос на неколку димензии на инклузивниот образовен модел: оспособеност за препознавање на децата со посебни образовни потреби, поддршката од стручните служби, соработката со родителите и влијанието на присуството на децата со посебни образовни потреби врз некои аспекти на однесувањето на останатите деца во групата.

Sivevska, D., Runceva, J., Stojanova B., *The role of Professional Primary School Service (pedagogue, psychologist) in the process of inclusion (with special aspect of hyperactive children)*, LUMEN 2014 International Conference, Iasi, Romania, 10-12 April 2014, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 149. pp. 889-895. ISSN 1877-0428 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/11204>

Немирот, невниманието, претераната активност се карактеристики кои сè почесто се забележуваат во однесувањето на училишните деца. Еден од клучните фактори кои влијаат на успехот на педагошкото справување со овие предизвици е оспособеноста на наставниците и на стручните соработници за препознавање на манифестациите на посебните категории на ученици. Трудот претставува емпириско истражување низ кое авторите се обиделе да проучат колку нашите стручни служби се оспособени да ги препознаат хиперактивните деца и колку располагаат со знаења во однос на нивниот педагошки третман. Еден од клучните заклучоци е сознанието дека хиперактивните деца, главно, остануваат препознаени во училиштето и се третирани како проблем-ученици.

Stojanova B., Sivevska, D., Runceva, J. *Early intervention and prevention of students with specific learning disabilities*, 6th World Conference of Educational Sciences LUMEN 2014 International Conference, Iasi, Romania, 10-12 April 2014 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/11203>

Трудот претставува анализа на современи теориски и емпириски сознанија посветени на училишниот третман на децата кои доживуваат неуспех во учењето, а припаѓаат на категоријата „нормални деца“, односно не се категоризирани во групата на ученици со посебни образовни потреби. Во овој контекст е направена класификација на децата со специфичните тешкотии во учењето, истакнато е значењето на раната идентификација и опишани се современи модели на настава. Трудот има исклучително практично значење, а истовремено претставува и истражувачки предизвик за педагошката наука.

Сивевска, Д., Ефтимова-Бошкова, Б., *Родителите и слободното време на децата*, Научно- стручна конференција со меѓународен карактер на тема „Современото воспитување и образование - состојби, предизвици и перспективи“, 14 мај 2014, Штип <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/11364>

Семејството е првиот и најважен фактор кој може и треба воспитно да влијае на начинот на кој децата и младите го поминуваат своето слободно време. Децата кои растат во средина во која не им е овозможено да ги остварат своите потреби за емоционална сигурност, релативна самостојност и слобода, честопати посегнуваат по разни облици на асоцијално, па и деликвентско однесување. Во трудот е укажано на улогата и значењето на семејство во насочувањето на децата и младите на можностите и начините, активностите со кои тие културно и корисно ќе го поминат своето слободно време.

Sivevska, D., Runceva, J., *Educators views about the inclusion of the children with special educational needs in the regular groups of the kindergarten*, 9th International Balkans Education and Science Conference, Trakya University, Edirne, Turkey on 16-18 October 2014 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/12006>

Овој труд ги испитува ставовите на воспитувачите за инклузијата на децата со посебни образовни потреби во редовните групи во детските градинки. Акцент е ставен на

разликите во ставовите на воспитувачите за процесот на инклузија на овие деца во однос на оправданиот/неоправданиот процес на инклузија, најсоодветни локации и форми на грижа на овие деца и нивни препораки за понатамошен третман. Авторите го спровеле истражувањето помеѓу 46 воспитувачи, во февруари 2014 година, во две детски градинки во Штип, Република Македонија.

Sivevska, D., Runceva, J., *The teacher and the gifted child*, 9th International Balkans Education and Science Conference, Trakya University, Edirne, Turkey on 16-18 October 2014 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/12007>

Трудот претставува анализа, елаборација и евалуација на научни сознанија кои ја потврдуваат хипотезата – за надарените деца училиштето треба да обезбеди диференцијално-индивидуален педагошки пристап.

Sivevska D., Popeska B., *Opinions of primary education teachers of possibilities for inclusion of children with special education need upon regular physical education teaching process*, Меѓународна научна конференција, на тема: Съвременни тенденции на физическото възпитание и спорта, Софийският университет, Софија, 7-8.11.2014 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/11907>

Во трудот се презентирани резултати од истражување реализирано со одделенски наставници кои во своите одделенија имаат деца со посебни образовани потреби. Целта на истражувањето е да се утврдат ставовите на наставниците во однос на можностите кои ги нуди часот и наставата по ФЗО од аспект на инклузија на деца со ПОП. Добиените резултати претставуваат насоки за идни активности во насока на соодветен избор на содржините по ФЗО, соодветна организација, обезбедување помош и поддршка, но и можност за мотивација за учество на децата со ПОП и позитивен однос на останатите деца кон нив.

Сивевска Д., Рунчева, Ј. *Состојби и предизвици пред учителската професија во 21 век*, Научно-стручна трибина, на тема „КОМПЕТЕНЦИИТЕ И ПРОФЕСИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ НА УЧИТЕЛОТ ВО 21 ВЕК“, ФОН, УГД Штип, октомври, 2014 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/14787>

Во трудот авторите даваат преглед на подготовката на идниот наставник во Република Македонија, потоа даваат осврт на улогите кои ги има наставникот, а на крај се задржуваат на професионалниот развој на наставникот. Во трудот авторите укажуваат дека образованието на наставникот не завршува со завршувањето на иницијалното образование. Наставничката професија бара постојано, континуирано професионално усовршување на наставниците. Ваквиот ангажман на наставниците, според авторите, не треба да произлегува само од институциите, туку наставникот треба во себе да ја носи желбата и жедта по нови знаења. Само на тој начин наставникот ќе умее да одговори на предизвиците кои се јавуваат пред учителската професија.

Popeska, B., Mitevski, O., Jovanova – Mitkovska, S., & Sivevska, D. (2015) Battery of tests for evaluation of motor abilities at 7 years old children, In XX Юбилейна научна конференција „ЛИЧНОСТ, МОТИВАЦИЈА, СПОРТ“, 11 – 12.12.2014, Софија: Национална Спортна Академија „Васил Левски“ Катедра Психологија, педагогика и социологија. Личност, мотивација, спорт, 20. pp. 280-293. ISSN 978-954-718 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/14497>

Во трудот се прикажани резултати од истражување кое има за дел процена на моторичките способности кај деца на 7-годишна возраст. Истражувањето е реализирано на примерок од 123 испитаници. Применети се 33 моторички тестови за проценка на девет различни моторички способности. Утврдени се мерните карактеристики: дискриминативност, релјабилност, валидност и репрезентативност. Согласно со добиените резултати, 12 моторички тестови покажаа задоволителни мерни карактеристики во однос на сите анализирани параметри и истите се препорачани за натамошна примена.

Mitevski, O., Popeska, B., Sivevska, D., & Jovanova – Mitkovska, S. (2015) Preciseness at 6 years old children – manifestation, assessment and development. In XX Юбилейна научна конференција „ЛИЧНОСТ, МОТИВАЦИЈА, СПОРТ“, 11 – 12.12.2014, Софија: Национална Спортна Академија „Васил Левски“ Катедра Психологија, педагогика и социологија, Личност, мотивација, спорт, 20. pp. 265-279. ISSN 978-954-718 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/14496>

Манифестацијата и проценката на прецизноста кај деца на шестгодишна возраст, како и можностите за нејзин развој преку содржините во наставната програма по ФЗО за прво одделение, се предмет на анализа на наведениот труд. Прецизноста е утврдена со примена на 6 моторички тестови. Со примена на соодветни статистички постапки, утврдено е дека сите тестови имаат добра валидност и слаба репрезентативност. Предложени се три теста со задоволителни мерни карактеристики соодветни за натамошна примена. Препорачани се соодветни содржини од програмата по ФЗО преку кои може да се развива прецизноста кај децата во прво одделение.

Petrovska, S., Sivevska, D., Runceva, J., Popeska, B., *Application of the ICT in teaching in secondary schools in Republic of Macedonia*, Konferencija Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2015- Istraživanja paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja, 13-15.04.2015, Opatija, Croatia <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/14929>

Трудот ја истражува примената на ИКТ во средните училишта во Република Македонија. Вклучени беа 109 наставници од 4 средни училишта. Истражувањето опфаќа три сегменти: подготвеност на наставниците за примена на ИКТ технологија во наставата, разлики во примената во однос на возраста на наставниците и мислењето за примената на ИКТ во наставата. Резултатите покажуваат дека годините на старост, личниот интерес на наставникот и желбата за личен ангажман за следење на технологиите и примена на истите се клучни во примената на ИКТ во наставата.

Sivevska, D., Popeska, B., Ignatov, G., *Comparison of leisure time between students of teaching faculties in macedonia and bulgaria with emphasis on sport activities*, Konferencija Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2015- Istraživanja paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja, 13-15.04.2015, Opatija, Croatia <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/14766>

Разликите меѓу студентите на педагошките факултети на универзитетите во Штип и во Софија во однос на расположливото слободно време, формите на користење на истото, како и вклучувањето во спорт за време на слободното време се цел на истражување во овој труд. Резултатите од применетите t – тест и F – тест покажуваат разлики во однос на количината на расположливо слободно време, различна понуда на содржини, разлики во достапните спортски активности во слободно време, но и различен интерес за активностите. Дадени се препораки за унапредување на овој сегмент од студентскиот живот.

Sivevska D., Stojanova B., Popeska, B., *Students' attitudes toward lifelong learning (Ставови на студентите према доживотното учење и образование)*, 6th edition of International Conference LUMEN -Rethinking Social Action. Core Values – RSACV 2015, 16-19 April/Iasi/Romania <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/16202>

Потребата за континуирано, доживотно учење е еден од императивите на новото време. Трудот ги анализира разликите меѓу студентите од различен пол во однос на нивните ставови и образование за доживотно учење, како и условеноста на овие ставови од полот, годината на студирање и образованието на родителите.

Petrovska, S., Sivevska, D., Runceva, J., *Inclusive education-advantages and disadvantages (Инклузивна настава-придобивки и слабости)*, 6th edition of International Conference LUMEN -Rethinking Social Action. Core Values – RSACV 2015, 16-19 April/Iasi/Romania <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/16201>

Во трудот авторите даваат теоретски осврт на предностите и недостатоците на инклузивно образование. Инклузивното образование со бројните предности кои ги носи за сите засегнати страни во воспитно-образовниот процес според авторите е навистина потребен, но неговата имплементација треба да биде комплетна, да ги задоволи сите критериуми со цел да се ужива во бенефитите кои тоа ги носи, поинаку неговата импровизација и делумна имплементација би имала негативни последици за неговите учесници. Авторите потенцираат дека е неопходно да се подигне општествената свест за разликите кои постојат меѓу луѓето, и потребата за инклузија на лицата со посебни потреби во општествениот живот. Реорганизација на училиштето во однос на: просторни, материјални и технички услови, обезбедување на професионален кадар, континуирана обука на наставниците да работат со деца со посебни потреби авторите го наведуваат како предуслов за да може да се зборува за инклузивно образование во вистинска смисла на зборот.

Сивевска Д., Попеска, Б. *Местото на студирање како фактор во организирањето на слободното време на студентите*, Меѓународна научна конференција на тема Образованието во 21 век - состојби и перспективи, ФОН, УГД, 24-25 септември, 2015 год., Штип <http://js.ugd.edu.mk/index.php/AMC>

Во трудот авторите се обидуваат да утврдат дали постојат разлики во однос на користењето на слободното време на студентите од ФОН во однос на местото на живеење, како еден од клучните фактори во организирањето на слободното време на студентите. Истражувањето е спроведено на примерок од 108 испитаници, студенти на Факултетот за образовни науки во Штип, Р Македонија. Добиените резултати се анализирани и презентирани со примена на дескриптивна статистика и непараметриска постапка: t-тест. Добиените резултати покажуваат дека местото каде што е лоциран факултетот нема значајна улога во организацијата на слободното време на младите.

Сивевска Д., *Социјална клима во одделението*, Меѓународна научна конференција на тема: Образованието во 21 век - состојби и перспективи, ФОН, УГД, 24-25 септември, 2015 год., Штип <http://js.ugd.edu.mk/index.php/AMC>

Во трудот авторката дава теоретски осврт на значењето на социјалната клима, која е дел од училишната клима, и која во одделението се создава преку општата атмосфера која владее во училиштето. Таа е резултат на односот на наставникот кон ученикот, од една страна, а и учениците кон наставникот, од друга страна и под неа се подразбира квалитетот на севкупните односи меѓу сите учесници во воспитно-образовниот процес, како што се: наставник-ученик, ученик-ученик, наставник-родител, дете-родител. Важно е на часот да постои поволна, позитивна социо-емоционална клима бидејќи истата позитивно и стимулативно влијае на формирањето добри меѓучовечки односи, како и на развојот и однесувањето на секој поединец.

Petrovska, S., Sivevska, D., Popeska, B., *Key aspects of teacher quality – national and international documents*, Central and Eastern European LUMEN Conference: New Approaches in Social and Humanistic Sciences: NASHS 2015, 11th-13th of September 2015, Chisinau, Republic of Moldova <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/16241>

Во трудот е направена теоретска елаборација на степенот на стандардите и критериумите кои се користат за одредување на квалитетот на работата на наставниците во Република Македонија и девет земји членки на ЕУ. Споредбата е направена преку анализа на информациите презентирани на АТЕЕ conference, 2009. Анализата покажува позитивен тренд во креирањето на европски модел за развој на наставниците, како и недостаток на точно утврдена рамка преку која се одредува квалитетот на работата на наставникот.

Popeska, B., Ignatov, G., Sivevska, D., *Sports activities of students from Sofia University “St. Kliment Ohridski” and Goce Delcev University in Stip, Macedonia during their leisure time*, Седма меѓународна научна конференција: Съвременни тенденции на физическото възпитание и спорта, 13 и 14 ноември 2015 г., София, Р.Бугарија <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/15224>

Трудот ги елаборира и анализира резултатите од истражување спроведено на 294 студенти на педагошките факултети во Штип и во Софија. Истражувани се мислењата на студентите за значењето на физичката активност, степенот на физичка активност во минатото споредено со периодот на студии, вклучување во спортски активности во тек на слободното време. Добиените резултати укажуваат на малку расположливо време за спортски активности во слободното време, но и малку слободно време, намалување на степенот на физичка активност споредено со претходните периоди на образование, но и позитивно развиена свест за потребата и значењето на физичката активност.

Popeska, B., Sivevska, D., *Differences in achievements at tests for preciseness applied with children in the early school period*, Седма меѓународна научна конференција: Съвременни тенденции на физическото възпитание и спорта, 13 и 14 ноември 2015 г., София, Р.Бугарија <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/15223>

Овој труд ги анализира промените и развојот на прецизноста како една од способностите што го дефинира моторниот простор на децата. Промените во манифестацијата на прецизност се утврдени преку анализа на резултатите од 6 тестови за прецизност, четири за прецизност со фрлање и две за прецизност со водење, применувани во иста група на

деца во две последователни години. Лонгитудиналното истражување е спроведено на примерок од 123 машки шестгодишни деца во првично мерење, а по една година подоцна како седумгодишни во конечно мерење. Разликите се проценети со користење на базични статистички параметри и t-тест. Добиените резултати укажуваат на статистички значајни разлики во резултатите од петте применети тестови и укажуваат на позитивни промени во сегментот на прецизност и на одреден позитивен развој и промени во нивната манифестација.

Sivevska, D., Popeska, B., Gregorc, J., Ignatov, G., *Leisure time activities of students at teaching faculties from three counties*, 8th World Conference on Educational Sciences, 04-06 February 2016, University of Alcalá, Madrid, Spain, New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences, 3 (1). 452 -462. ISSN 2421-8030 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/18063>

На примерок од 354 испитаници од три различни земји, Македонија, Словенија и Бугарија е реализирано истражување кое има за цел да ги утврди разликите меѓу студентите во количината на расположливо слободно време и формите и начините за користење на истото. Разликите меѓу трите групи испитаници се утврдени со примена на анализа на варијанса АНОВА. Согласно со добиените резултати, разлики се добиени во количината на расположливо слободно време, изборот на активности во слободното време, како и понудените содржини од страна на универзитетите.

Sivevska, D., *Leisure time in contemporary society*, International Journal Knowledge, 13.3. pp. 437-442. ISSN 1857-92, 9-th International Scientific conference "THE TEACHER OF THE FUTURE", 17-19 June, 2016, Durres, Albania (Драч, Албанија) <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/16261>

Промените кои ги носи научно-технолошката револуција и современиот начин на живот неминовно го менуваат и начинот на кој децата и младите го поминуваат своето слободно време. Во трудот се прикажани предностите и недостатоците кои ги носи современото живеење, со посебен осврт на улогата на училиштето и на потесната и пошироката средина во планирањето и организирањето на активности и програми преку на децата и младите ќе им се помогне да ја надминат досадата и истовремено, на креативен и продуктивен начин, да го исполнат своето слободно време.

Popeska, B., Sivevska, D., *Sport activities and interests for sport during leisure time at the students of faculty of educational sciences, university Goce Delcev in Stip*, 9-th International Scientific conference "THE TEACHER OF THE FUTURE", 17-19 June, 2016, Durres, Albania (Драч, Албанија) <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/16262>

Примерок од 128 студенти на сите насоки и години на студии беа вклучени во истражувањето кое има за цел да го утврди интересот на студентите за спорт во слободно време и да се направи анализа во однос на полот. Добиените резултати укажуваат на различни интереси меѓу студентите и студентките во однос на изборот на спорт во слободното време, различен интерес за активности на отворен и затворен простор, мислењата за значењето на спортот во слободното време, како и разлики во однос на неделниот број на часови за слободно време

Сивевска, Д., *Средствата за масовна комуникација и слободното време на децата и младите*, Четвртата научно- стручна конференција со меѓународен карактер на тема: Современото воспитание и образование - состојби, предизвици и перспективи, 18 мај 2016, Штип <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/18825>

Слободното време е актуелна тема во секојдневниот живот на секој човек. Квалитетот и начинот на кој се поминува слободното време е феномен кој постојано се истражува. Содржините и активностите со кои е исполнето слободното време на децата и младите се важен аспект кој придонесува на формирањето на нивниот идентитет и квалитетот на живот во иднина. Бројни се факторите кои влијаат врз начинот на кој младите ќе го организираат и исполнат своето слободно време. Во трудот внимание е посветено на влијанието на средствата за масовна комуникација како еден од факторите кои влијаат на начинот на кој младите го исполнуваат своето слободно време, како и на мерките кои треба да ги преземат родителите, наставниците и општествените институции во насока на нивна сериозна посветеност во изнаоѓањето на различни начини, кои било на директен или индиректен пат, можат да придонесат кон позитивно ориентирање и користење на

средствата за масовна комуникација во нивното слободно време со цел да се избегнат многубројните негативни последици.

Ефтимова Бошкова, Б., Сивевска, Д., *Природната околина како средина за учење на децата од предучилишна возраст*, Четвртата научно- стручна конференција со меѓународен карактер на тема: Современото воспитание и образование - состојби, предизвици и перспективи, 18 мај 2016, Штип <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/18823>

Природниот амбиент во процесот на стекнување на знаење има важна улога, бидејќи со своите потенцијали нуди можности за осовременување и збогатување на воспитно-образовната работа, како и примена на разновидни, поинакви стратегии, кои се поинакви од познатите, традиционални. Учењето во природната околина овозможува развој на интегрирано учење, целосно доживување на природата што придонесува до зголемување и збогатување на мотивацијата и творештвото кај децата, како и формирање на адекватен однос кај децата кон природното опкружување. Во трудот е посветено внимание на значењето на надворешната околина за развојот на детето и на улогата на воспитувачот во активностите кои се изведуваат во надворешната околина.

Popeska, B., Ignatov, G., Sivevska, D., *The role of university as a factor for organizing the leisure time of students from Faculty of Sofia university st. Kliment Ohridski, Goce Delcev University in Stip, Macedonia and Ruse University Angel Kanchev*, Осма меѓународна научна конференција: Съвременни тенденции на физичкото възпитание и спорта, 11 ноември 2016 г., Софија, Р.Бугарија <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/17162>

Универзитетот има значајна улога во организацијата на слободното време на студентите, пред сè од аспект на понуда на различни содржини и активности. Оваа улога на универзитетот е предмет на анализа на овој труд кој има за цел да направи споредба во мислењата на студентите од три наставнички факултети на универзитетите во Штип, Софија и Русе. Добиените резултати ја потврдуваат важноста на универзитетот за квалитетот на слободното време на студентите пред се од аспект на бројот на понудените содржини, нивниот карактер и разновисност, но и достапноста на сите студенти. Покрај утврдените недостатоци за истражуваниот проблем, дадени се и предлози и сугестии за надминување на истите и обезбедување на поголем квалитет во иднина.

Popeska, B., Ignatov, G., Sivevska, D., *Gender differences in participation and use of leisure time between Macedonian and Bulgarian students at teaching faculties*, Activities in Physical Education and Sport, International Journal of Scientific and Professional Issues in Physical Education and Sport, 7 (2). pp. 185-188. ISSN 1857-7687 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/18862>

Трудот претставува елаборација на различните начини и форми на користење на слободното време меѓу студенти – идни наставници на наставничките факултети на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип и Софискиот универзитет „Св. Климент Охридски“, Р Бугарија. Истражувањето е реализирано на примерок од 211 испитанци со примена на посебно изготвен прашалник. Разликите во однос на пол меѓу двете групи студенти се утврдени со примена на компаративна статистика. Разлики се утврдени во неколку параметри меѓу кои изборот на спорт, неделната вклученост во физичка активност, претходно образование и сл.

Sivevska, D., Popeska, B., Gregorc, J., Ignatov, G., *Comparing future teachers' interest in sport activities in leisure time from three countries*, 9th World Conference on Educational Sciences, 01-04 February 2017, Nice – France, New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences, 3 (1). 452 -462. ISSN 2421-8030

Предмет на истражување се ставовите на студентите од факултетите за образование на наставници во Македонија, Словенија и Бугарија во однос на нивната физичка активност во слободното време, количината на време кое го посветуваат на физичка активност, влијанието на начинот на користење на слободното време врз нивниот карактер. Истражувањето е спроведено на примерок од 354 испитаници, а добиените резултати се анализирани со примена на дескриптивна статистика и непараметарска постапка (F-test).

Ilieva, I., Popeska, B., Ignatov, G., Sivevska, D., *Motives for enrollment in sports activities of students from pedagogic faculties from Bulgaria and Macedonia*, “Mircea cel Batran” Naval Academy Scientific Bulletin, Volume XX – 2017 – Issue 1, Published by “Mircea cel Batran”

Naval Academy Press, Romania, Nautical and management science, 20 (2). pp. 35-39. ISSN 2392-8956) <http://eprints.ugd.edu.mk/18855/>

Предмет на овој труд се мотивите за вклучување во спортски активности во тек на слободното време на студентите. Основната цел е да се утврдат разликите во мотивите меѓу студентите на Педагошките факултети во Штип, Софија и Русе за вклучување во спортски активности во слободното време, како и одредување на критериумите за избор на соодветна спортска активност. Истражувањето е реализирано на примерок од 408 студенти. Добиените резултати се анализирани со примена на дескриптивна и компаративна статистика.

Sivevska, D., Popeska, B., *The extracurricular activities and their impact on leisure time of the young*, 12th International Scientific Conference KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS, March 31st – April 2nd 2017, Vrnjacka Banja, Serbia <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/18861>

Предмет на анализа во трудот се воннаставните активности на учениците и нивната улога во структурирано и планско користење на слободното време на децата во одделенска настава. Трудот ги анализира различните форми на воннаставни активности, со посебен акцент на спортско-рекреативните активности и улогата што ја имаат во намалување на негативните ефекти од современиот начин на живот и придонесот кој го имаат во креирањето на здрава и комплетно развиена личност.

Petrovska, S., Sivevska, D., *Cooperation (partnership) between school and family and student success*, 12th international Balkan education and science congress, Education for life, work and well-being, Trakia university, Stara Zagora, Bulgaria, Faculty of education, September 28 – 30, 2017, Nessebar, Bulgaria <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/19273>

Во трудот се презентирани резултатите од една обемна студија чиј предмет на истражување е односот помеѓу образовниот статус (социо-економски фактори, педагошки активности на родителите во процесот на поттикнување на учењето и работата, организирањето на семејниот живот и родителско-училишна соработка) на македонското семејство и училишниот успех (просечна оценка од учениците, нивото на напор во наставата, соработката и учеството во воннаставните активности). Презентираните резултати го откриваат влијанието и поврзаноста на некои аспекти на семејно-училишна соработка (ставовите на родителите за важноста на соработката помеѓу родителите и училиштето за постигнувањата на учениците, иницијатива на родителите да соработуваат со училиштето, подготвеноста на родителите да се ангажираат во училишните активности) со севкупниот успех на учениците на крајот на учебната година.

Сивевска, Д., *Здравственото воспитание во предучилишната установа*, Петта научно-стручна конференција со меѓународен карактер „Современото воспитание и образование - состојби, предизвици и перспективи“ - Општина Штип, 17.5.2017, Штип <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/19911>

Системот на предучилишно воспитание и образование е ниво на образование со кое децата прво се среќаваат, а кое е од пресудно значење за севкупниот раст, развој и формирање на нивната личност. Покрај останатите функции, предучилишната установа остварува и превентивна здравствена заштита, со цел зачувување и унапредување на здравјето на децата и средината во која престојуваат децата, а таа се постигнува преку здравственото воспитание со кое од мали нозе кај децата треба да се развиваат културно-хигиенски навики, навики за негување на физичкото и менталното здравје, како и одговорност да се грижат за сопственото здравје и здравјето на најблиската околина. Ова најдобро може да се постигне преку активностите од воспитно-образовното подрачје по природа и општество, каде што децата покрај основните хигиенски правила, развиваат и љубов кон природата, развиваат и негуваат другарство, вештини и знаења за вклучување во општествениот живот.

Popeska, B., Jovanova- Mitkovska, S., Sivevska, D., *Implementation of technology in physical education teaching process based on teachers experiences*, BRICISS 2017 - BRICISS Inagural Conference of Exercise and Sport Science, 29 Nov - 2 Dec 2017, Santos, Brazil. <http://eprints.ugd.edu.mk/18872/>

Комбинирањето на технологијата и наставата по физичко воспитание може да биде начин да се мотивираат учениците само доколку истата правилно се применува. Клучен

фактор во овој процес е наставникот. Целта на истражувањето е да се утврдат искуствата и пристапите на одделенските наставници и наставниците по ФЗО во однос на примената на ИКТ во наставниот процес, како и да се утврдат разликите меѓу двете групи. Примерокот вклучува 174 наставници. Добиените резултати укажуваат на разлики меѓу двете групи, односно поголема примена на ИКТ и поголема флексибилност и отвореност кон технологиите на одделенските наставници во однос на предметните наставници по ФЗО.

Петровска, С., Сивевска, Д., *Ставовите на наставниците за нивната потреба и подготвеност за професионален развој за работа во инклузивни училиници*, Меѓународната научна конференција „ОБРАЗОВАНИЕТО НА КРСТОПАТ – СОСТОЈБИ, ПРЕДИЗВИЦИ, РЕШЕНИЈА И ПЕРСПЕКТИВИ“, Битола на 10 и 11 ноември 2017 г.

Постојат непобитни докази дека наставникот со сиот свој личен, професионален и морален капацитет има значајно влијание врз квалитетот на резултатите од воспитно-образовниот процес. Во трудот се презентирани дел од резултатите од едно пообемно истражување реализирано во 2016 година, на примерок од 74 наставници од четири градски основни училишта. Во рамки на предметот на ова истражување, преку дескриптивна експликација на дел од емпириски добиените податоци авторите се обидуваат да одговорат на прашањето: Кои се потребите и колку наставниците се подготвени/мотивирани за професионално усовршување во различни подрачја на инклузивното образование? Наодите од ова истражување се оптимистички, но ги откриваат и клучните подрачја во кои е потребно да се интервенира при дизајнирање и развој на инклузивниот модел на образование.

Sivevska, D. Popeska, B., Jovanova-Mitkovska S., *Working experience of teachers as a predictor for effective use of ict in physical education teaching process*, 9th International Scientific Conference “Modern Tendencies in Physical Education and Sport”, 10 Nov 2017, Sofia, Bulgaria. <http://eprints.ugd.edu.mk/18883/>

Кога станува збор за примена на технологијата во настава по ФЗО, годините на работно искуство на наставникот се интересен аспект за анализа. Цел на овој труд е да се утврдат разликите во пристапите за користење на технологијата во наставата по ФЗО зависно од годините на стаж на наставниците. Разликите се утврдени со примена на т-тест. Согласно со добиените резултати, разлики се забележуваат единствено во користењето на интернет платформи и подготовката на наставниците за користење на технологија во тек на нивното иницијално образование.

Petrovska, S., Sivevska, D., Popeska, B., Runceva, J., (2017) *Initial teacher education-starting point for successful enrolment in the school*. In: 12th International Technology, Education and Development Conference INTED 2018, 5-7 March 2018, Valencia, Spain <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/19912>

Преку овој труд, кој е дел од проектот „Професионален развој на наставниците во Република Македонија – ситуација и предизвици“, авторите имале за цел да ги согледаат ставовите на наставниците за квалитетот на стекнатото теоретско знаење, компетентност за практична работа и компетентност за вклученост во целокупниот училиштен живот, во текот на нивното иницијално образование и иницијалното образование на студентите – идни наставници. Авторите имале за цел да одговорат на прашањата: дали постојат разлики во мислењата и ставовите на наставниците во однос на нивното работно искуство? И дали постојат разлики во мислењата и ставовите меѓу одделенските и предметните наставници? Добиените резултати се анализирани и презентирани со примена на дескриптивна статистика и непараметриска постапка (F – test (ANOVA) и t – test).

Petrovska, S., Sivevska, D., Popeska, B., Runceva, J., (2018) *Mentoring in teaching profession (IJCRSEE) International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education, Vol. 6, No. 1, 2018*. <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/20420>

Трудот на авторите е дел од проектот „Професионален развој на наставниците во Република Македонија – ситуација и предизвици“. Во истражувањето биле опфатени 398 наставници од основни и средни училишта во Република Македонија. Резултатите од ова истражување покажуваат на слабостите со кои се соочува процесот на менторирање во Република Македонија. Авторите посочуваат дека иако процесот на менторирање е регулиран со закон во пракса сè уште постојат недоследности. Авторите укажуваат и на

идејата за истражување во иднина на позитивните практики на менторирање кај земјите од регионот со цел да се имплементираат во македонскиот систем.

Petrovska, S., Sivevska, D., Runceva, J., *Establishment and functionality of the system of professional development of teachers in Republic of Macedonia*, Knowledge - International Journal, Scientific and Applicative Papers, 26.2 (2). ISSN 1857-92 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/20589>

Трудот на авторите е дел од проектот „Професионален развој на наставниците во Република Македонија – ситуација и предизвици“. Во истражувањето биле опфатени 398 наставници од основни и средни училишта во Република Македонија. Во овој труд авторите имале за цел да ги согледаат ставовите и мислењата на наставниците за позицијата и функционалноста на системот за професионален развој на наставниците во Република Македонија. Авторите заклучуваат дека резултатите од ова истражување потврдуваат дека успешниот професионален развој на наставниците освен што вклучува план, систематичност, континуираност потребно е да се одвива внатре и надвор од училиштето, низ професионални партнерства (меѓународни, државни, локални, внатрешноучилишни) и со високо ниво на почитување на професионалните потреби на секој наставник.

Учество на конференции, конгреси, семинари, симпозиуми (2014-2018)

Резултатите од истражувачките активности и стручно-научна работа, кандидатката д-р Деспина Сивевска ги споделува и презентира преку активно учество на меѓународни симпозиуми, конференции, конгреси и трибини во земјава и во странство. За учеството на истите има приложено соодветни потврди и сертификати.

1. Учество на X Симпозиум са меѓународним учешће „ВАСПИТАЧ У 21. ВЕКУ“, Висока школа за васпитаче струковних студија у Алексинцу, 28 – 29. март 2014, Сокобања.
2. Учество на Научно - стручна конференција со меѓународен карактер на тема: *СОВРЕМЕНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ - СОСТОЈБИ, ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРСПЕКТИВИ*, на 14.5.2014 година во организација на Факултет за образовни науки, УГД, Штип .
3. Учество на 9th International Balkans Education and Science Conference, Trakya University, Edirne, Turkey on 16-18 October 2014.
4. Учество на 6 th International Scientific Conference: *Modern trends of physical education and sport*, 7-8 November 2014 , Sofia University, Bulgaria.
5. Учество на XX јубилејна научна конференција „Личност, мотивација, спорт“, Национална спортна академија, Катедра за психологија, педагогика и социологија, 11-12. 12.2014.
6. Учество на 13th International Scientific and professional conference, Federation of the sports pedagogues of the Republic of Macedonia, 17-18 April 2015, Veles, Republic of Macedonia.
7. Учество на International Scientific Conference: *Education in the 21st Century-conditions and perspectives*, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, 24-25 September 2015, Stip.
8. Учество на трибина на тема по повод одбележувањето на Светскиот ден на учителот - 5 октомври, на тема *КОМПЕТЕНЦИИТЕ И ПРОФЕСИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ НА УЧИТЕЛОТ ВО 21 ВЕК*, на 3.10.2015 година во организација на Факултет за образовни науки, УГД, Штип.
9. Учество на 7 th International Scientific Conference: *Modern trends of physical education and sport*, 13-14 November 2015 , Sofia University, Bulgaria.
10. Учество на 12th International Scientific conference: *Knowledge without borders*, 31 March – 02 April, 2017 Vrnjacka Banja, Republic of Serbia 2016, Durres, Albania.
11. Учество на Научно-стручна конференција со меѓународен карактер на тема *СОВРЕМЕНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ - СОСТОЈБИ, ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРСПЕКТИВИ*, на 18.5.2016 година во организација на Факултет за образовни науки, УГД, Штип.

12. Учество на International Scientific conference: *The Teacher of the future*, 17-19 June 2016, Durrës, Albania.
13. Учество на Научно-стручна конференција со меѓународен карактер на тема *СОВРЕМЕНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ - СОСТОЈБИ, ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРСПЕКТИВИ*, на 15.5.2017 година во организација на Факултет за образовни науки, УГД, Штип.
14. Учество на 3rd International Scientific Conference *SEA- CONF 2017*, „Mircea Cel Batran“ Naval Academy, 18-20 May 2017, Romania.
15. Учество на 9th International Scientific Conference: *Modern trends of physical education and sport*, 10 November 2017, Sofia University, Bulgaria.
16. Учество на International Scientific Conference: *The Education at the crossroads- Conditions, challenges, solutions and perspectives*, Macedonian Academy of Sciences and Arts, 10-11 November 2017 Bitola.
17. Учество на 12th International technology, education and development conference *INTED 2018*, 5-7 March 2018, Valencia, Spain.
18. Учество на 18th International Scientific conference: *The power of Knowledge*, 28 September, 2018 Agia Triada, Greece.

Стручно-апликативна и организациско-развојна дејност

Д-р Деспина Сивевска професионалниот ангажман го пројавува и преку учество во реализација на проектни активности, обуки, семинари и работилници во кои имала можност да стекне и да поделува искуства и знаења значајни за унапредување на квалитетот на образованието на наставници и пошироко. Во изборниот период кандидатката учествува на повеќе меѓународни симпозиуми, конгреси и конференции во земјава и надвор од неа, од областа на образованието и воспитанието, при што има објавено стручни и научни трудови.

- Рецензент на труд во списание на Curkova University Faculty of education Journal, vol.42, No.2, October, 2013, ISSN: 1302-9967.
- Модератор на сесија на 9th International Balkans Education and Science Conference, Trakya University, Edirne, Turkey on 16-18 October 2014.
- Член на Организационен одбор на Меѓународна научна конференција по повод 20 години Педагошки факултет/ Факултет за образовни науки (Одлука 2102-338/20, од 9.12.2014 г.).
- Член во редакциско тело на Годишен зборник – 61. седница (Одлука 2102-246/55, од 9.9.2014 г.).
- Член во редакциско тело на списанието Воспитание – 63. седница (Одлука 2102-299/79, од 13.10.2014 г.).
- Член во Организационен одбор за VI International Scientific Conference Family and school in local environment, Cieszyn, 14-15 November 2016 – Conference Centre, Ethnology and Educational Science Faculty of Silesian University in Katowice, Bielska 62, 43-400 Cieszyn, Poland.
- Член на меѓународен научен и уредувачки одбор за VI Меѓународна научно-стручна конференција со наслов „Современото воспитание и образование – состојби, предизвици и перспективи“ (Одлука бр. 1602-58/24 од 15.2.2018 г.).
- Помошник-истражувач на научноистражувачки проект „Професионален развој на наставниците во Република Македонија - состојби и перспективи“ (Одлука 0201-165/6, од 29.1.2015 г.).
- Ментор на студентите во реализација на проектот со наслов „Унапредување на социјалната кохезија во Р Македонија“ (Одлука бр. 1602-121/26 од 22.5.2018 г.), кој има за цел да се обезбеди зајакнување/обука на студентите во однос на интеркултурното образование и да го поттикне меѓусебното запознавање и соработка на студентите од различните етнички и социјални средини.

Кандидатката во моментот е продекан на Факултетот за образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Покрај ангажманот во наставната, научноистражувачката и во апликативната дејност активно е вклучена и во активности поврзани со организациските функции на Факултетот за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип:

- Член на Наставно-научен совет на Факултетот за образовни науки при УГД, Штип (Одлука бр. 2102-203/92 од 19.10.2011 г.);
- Член во Конкурсна комисија за запишување на нови студенти во прва година на прв циклус универзитетски студии за учебната: 2014/2015 на Факултет за образовни науки при УГД - Штип (Одлука бр. 2102-119/8 од 20.6.2014 г.);
- Член во Конкурсна комисија за запишување на нови студенти во прва година на прв циклус универзитетски студии за учебната 2015/2016 на Факултет за образовни науки при УГД - Штип (Одлука бр. 2102-181/5 од 24.6.2015 г.);
- Член во Конкурсна комисија за запишување на кандидати на втор циклус универзитетски студии (академски) и специјалистички студии за учебната 2014/2015, 2015/2016, 2016/2017 и 2018/2019 година;
- Член на Комисија за проверка на психофизички способности на кандидатите, при запишување на прв циклус универзитетски академски студии на ФОН, учебната 2016/2017 (Одлука бр. 1602-116/4 од 5.5.2016 г.);
- Член на Комисија за разгледување на барања и молби од студенти на ФОН (Одлука 2102-136/17 од 16.5.2014 г.);
- Член на Комисија за спроведување на тајно гласање за избор на член (замена) на Сенат (Одлука 2102-136/6 од 1.5.2014 г.);
- Член на комисија за разгледување на документи по конкурси за избор во звање на ФОН (Одлука 2102-184/19 од 8.7.2014 г.);
- Член на Комисија за интервју на пријавени кандидати за ЕРАЗМУС + (Одлука 0801-938/1 од 25.8.2014 г., Одлука 0204-529/3 од 23.4.2015 г.) и ЕРАЗМУС + студентска пракса (Одлука 0404-687/1 од 9.6.2015 г.);
- Член на Комисија за интервју на кандидати пријавени на јавен конкурс (Одлука 2102-209/10 од 13.10.2014 г.);
- Член на Комисија за спроведување на попис на Универзитетот, ФОН, при УГД - Штип за 2014 година (Одлука бр.0701-1239/24 од 10.11.2014 г.);
- Член на Комисија за спроведување на тајно гласање за предлог избор на дописен член на Македонска академија на науките и уметноста (Одлука 1602-37/10 од 28.1.2015 г.);
- Член во Комисија за спроведување на тајно гласање за избор на членови на Универзитетски сенат (Одлука 1602-94/10 од 2.3.2015 г.);
- Член на Комисија за изработка на елаборатите за студиските програми за втор циклус студии на ФОН (Одлука бр. 1602-98/9 од 8.3.2016 г.);
- Член на Комисија за изработка на елаборатите за студиските програми за прв циклус студии на ФОН (Одлука бр. 1602-46/22 од 3.2.2016 г.).

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на доставената документација, објавените научни и стручни трудови, учеството на меѓународни и домашни конгреси и симпозиуми, како и врз основа на стручната ангажираност, има покажано голема активност во полето на наставно-образовната (НО), научноистражувачката (НИ), како и стручно- апликативната и организациско-развојната (САОР) способност, Комисијата со задоволство констатира дека кандидатката доц. д-р Деспина Сивевска во целост ги исполнува барањата на Конкурсот.

Рецензентската комисија со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, кандидатката доц. д-р Деспина Сивевска да се избере во звање вонреден професор за наставно-научните области педагогија и образование на наставници на Факултетот за образовни науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Емилија Петрова Ѓорѓева, редовен професор, претседател, с.р.

Д-р Анета Бараковска, редовен професор, член, с.р.

Д-р Кирил Барбареев, вонреден професор, член, с.р.

ТАБЕЛА НА АКТИВНОСТИ КОИ СЕ БОДУВААТ ПРИ ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ
Доцент д-р Деспина Сивевска

Ред. бр.	НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	Поени
4	Избор во звање доцент	30
	ВКУПНО (НО)	30

Ред. бр.	НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ И СТРУЧНО-УМЕТНИЧКИ АКТИВНОСТИ	Поени	
		во земјава	во странство
4	Труд со оригинални научни резултати, објавени во научно списание опфатено во (СЦИ/ЦА/останати) Труд со реден број: 3, 4, 10, 11, 14, 15, 18, 21, 22, 23, 28, 30, 36, 37, 38 $15 \times 6 = 90$	90	
5	Труд со оригинални научни резултати, објавени во зборник од трудови на научен собир Во земјава: 5, 9, 16, 17, 34 $5 \times 1 = 5$ Во странство: 6, 7, 8, 12, 13, 19, 20, 26, 31, 33, 35 $11 \times 2 = 22$	5	22
8	Одржано предавање по покана од научна институција, музички настап на официјален концерт предавач на летниот камп „Ја сакам Македонија“ во организација на Министерство за надворешни работи на Р Македонија реализација на семинари по математика за наставниците од IV и V одделение во Штип во 2015 реализација на семинари по математика за наставниците од IV и V одделение во 2016 $3 \times 2 = 6$	6	
9	Учество на научен собир со реферат (постер/усно), концерт во земјава и во странство Во земјава-усно: (2, 6, 7, 8, 11, 13, 16) $7 \times 1,5 = 10,5$ Во странство-усно: (1, 3, 4, 5, 9, 10, 12, 14, 15, 17, 18) $11 \times 2 = 22$	10.5	22

19	Член на организационен или научен одбор на научен собир, фестивал Член на Организационен одбор на Меѓународна научна конференција по повод 20 години Педагошки факултет/ Факултет за образовни науки Член на меѓународен научен и уредувачки одбор за VI Меѓународна научно-стручна конференција со наслов „Современото воспитание и образование – состојби, предизвици и перспективи“ 2x1=2 Член во Организационен одбор за VI International Scientific Conference Family and school in local environment, Cieszyn, 14-15 November 2016 – Conference Centre, Ethnology and Educational Science Faculty of Silesian University in Katowice, Bielska 62, 43-400 Cieszyn, Poland 1x2=2	2	2
ВКУПНО (НИСУ)		159.5	

Ред. бр.	СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ И ОРГАНИЗАЦИСКО-РАЗВОЈНА ДЕЈНОСТ	Поени	
		во земјава	во странство
5	Труд во стручно (научно-популарно) списание Бр.: 29, 37 2 x 6=12		12
6	Труд објавен во зборник од трудови на стручен собир во земјава: 5, 9, 24, 25, 32 5 x 2 = 10 во странство: 1, 2, 27 3 x 3 = 9	10	9
10	Член на уредувачки одбор на стручно списание Член во редакциско тело на Годишен зборник на Факултет за образовни науки Член во редакциско тело на списанието за образование и практика - Воспитание 2x0,5=1	1	
13	Учесник во научен проект (максимум во три проекти) <i>Професионален развој на наставниците во Република Македонија – состојби и перспективи</i>	5	
17	Елаборати и експертиси Член на работна група за изработка на елаборати за студиските програми на прв циклус студии на Факултетот за образовни науки Член на работна група за изработка на елаборати за студиските програми на втор циклус студии на Факултетот за образовни науки 2 x 2=4	4	
18	Изготвување на извештаи од анализи <i>Менторски извештај од магистерски труд</i>	0,1	/
24	Продекан	8	
28	Член на факултетски орган, комисија (презентирано во реферат)	30	
ВКУПНО (САОР)		79.1	
ВКУПНО БОДОВИ ОД СИТЕ ОБЛАСТИ		268,6	

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ЗА НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ
ФИСКАЛНА ЕКОНОМИЈА НА ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ ПРИ
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Со Одлука бр.1202-199/25 од 14.12.2018 година донесена на 165. седница на Наставно-научниот совет на Економски факултет, одржана на 13.12.2018 година, определени сме за членови на Рецензентска комисија за избор на наставник во сите звања за наставно-научната област *фискална економија* на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, во состав:

- **проф. д-р Живко Атанасовски**, редовен професор на Економски факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (претседател);
- **проф. д-р Стеван Габер**, вонреден професор на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип (член);
- **проф. д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска**, вонреден професор на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип (член).

Конкурсот за овој избор беше објавен во весниците „Нова Македонија“ и „Коха“ на 14.11.2018 година и во предвидениот рок единствено се пријави **доц. д-р Илија Груевски**.

Пријавата внимателно ја разгледавме и утврдивме дека кандидатот д-р Илија Груевски, според напишаниот конкурс, уредно, навремено и во комплет ги има доставено следниве документи: Пријава; универзитетска диплома за доктор на економски науки (оригинал и три копии заверени на нотар); Кратка биографија (CV) (четири примероци); Потврда за познавање на странски јазик; Уверение за државјанство; список на објавени научни и стручни трудови (и по еден примерок од трудовите издадени во меѓународни списанија и меѓународни конференции); еден примерок од докторскиот труд и уверенија за положени испити на прв и на втор циклус на студии.

Врз основа на приложената документација од кандидатот, чест ни е на Наставно-научниот совет на Економски факултет да му го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Кандидатот **д-р Илија Груевски** е роден на 14.4.1977 година во Кочани, каде што живее во моментов. Со одличен успех ги завршува основното и средното образование во Кочани.

Во 2002 година дипломира на Економскиот факултет во Скопје, на отсек Деловна (бизнис) економија, насока Финансиско-сметководствен менаџмент, со што се стекнува со право на стручен назив дипломиран економист. Заради стручно усовршување, врз основа на размена на студенти, во текот на студиите една година престојува во САД. Во академската 2004/2005 година се запишува на постдипломски студии на Економскиот институт при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на насоката Финансиски менаџмент, при што предвидените испити ги положува со просечна оценка 9,78. Магистрира на 4.6.2008 година, одбранувајќи го со успех магистерскиот труд со наслов „*Финансирање и развој на малите и средните претпријатија од текстилната индустрија во Општина Кочани*“ и се стекнува со академско звање – магистер на економски науки. Во август 2009 година се запишува на докторски студии на Економскиот факултет во Скопје, под менторство на проф. д-р Живко Атанасовски. Докторира на 27.12.2012 година, кога со успех ја брани тезата со наслов „*Економските ефекти од даночните стимулации*“, со што се стекнува со академско звање – доктор на економски науки.

Работел како економист во текстилниот сектор, а повремено врз основа на методологија на Светската банка изработува инвестициски програми, проекти и експертизи за домашни компании. Извонредно го познава и користи англискиот јазик, а одлично се служи и со

бугарскиот и со српскиот јазик. Поседува вештини за работа и користење на сите неопходни компјутерски програми како што се: Ms Office; Word, Excel, Power Point и слично.

На 14.10.2008 година е избран за соработник (помлад асистент) по предметите Основи на економија и Применета економија и други предмети од областа на економските науки на Правниот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Потоа, на 1.11.2011 година, повторно е избран за соработник (асистент) на Економскиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, на Катедрата за финансии. На 3.6.2014 г. е избран за доцент на Економскиот факултет во областа на фискалната економија. За време на овој изборен период кандидатот има остварено успешна наставно-образовна и научноистражувачка дејност преку одржување на вежби и предавања, објавување на научни и стручни трудови во домашни и меѓународни списанија, монографии, учество на меѓународни конференции, изработка на скрипти и практикуми, учество во проекти и слично.

Кандидатот д-р Илија Груевски и денес работи на Економскиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Законски услови кои треба да ги исполнува кандидатот за избор во звање вонреден професор

1. ***Доцент од научната област во која се избира*** (на 3.6.2014 година д-р Илија Груевски е избран во доцент на Катедра за финансии во област фискална економија со тема на докторски труд „Економските ефекти од даночните стимулации“);
2. ***Објавени најмалку пет научноистражувачки труда во соодветната област во меѓународни научни списанија или меѓународни научни публикации;***

Бр.	Автор	Наслов на трудот	Списание	Година и линк
1	Gaber, Stevan and Gaber, Vasilka and Gruevski, Ilija	<i>The Role of Fiscal Rules in Ensuring Fiscal Discipline</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 19 (1). pp. 17-26. ISSN 2307- 4531	2014, http://eprints.ugd.edu.mk/11715/
2	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan	<i>Corporate Taxation and Investment: The Case of the Split Rate Corporate Tax System in Macedonia</i>	Economic Analysis, 2014 (3-4). pp. 136-157. ISSN 1821-2573	2014, http://eprints.ugd.edu.mk/11888/
3	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan and Gogova Samonikov, Marija	<i>The Comprehensive Business Income Tax System: A Proposal for Ultimate Neutrality between Debt and New Equity Issues?</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR), 24 (6). pp. 30- 44. ISSN 2307-4531	2015, http://eprints.ugd.edu.mk/14552/
4	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan	<i>ACE Tax vs ASE Tax: The Croatian and Nordic Experience for Higher Neutrality</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR), 24 (3). pp. 265- 282. ISSN 2307-4531	2015, http://eprints.ugd.edu.mk/14551/
5	Gaber-Naumoska, Vasilka and Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija and Naumoski, Aleksandar	<i>The Coordination of Fiscal and Monetary Policy in Context of Economic Stability - The Case of Macedonia</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 24 (7). pp. 210-218. ISSN 2307- 4531	2015, http://eprints.ugd.edu.mk/14658/

6	Gaber, Stevan and Gaber-Naumoska, Vasilka and Naumoski, Aleksandar and Gruevski, Ilija	<i>The Comprehension of the Financial Crises</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 24 (7). pp. 229-237. ISSN 2307-4531	2015, http://eprints.ugd.edu.mk/14659/
7	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan	<i>Classical Corporation Tax System: The Cassical Model of Pure "Double" Taxation of Company's Income</i>	Economic Development, 17 (3/2015). pp. 241-254. ISSN 1857-7741 (on line)	2015, http://www.ek-inst.ukim.edu.mk/economic-development-journal-of-the-institute-of-economics-skopje-year-17-no-3-2015-december-2015/
8	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan	<i>Tax Burden on Investment at Shareholder Level: calculating the effects from Double Taxation in Macedonia</i>	Journal of Economics, 3 (2), pp. 58-71. ISSN 1857-9973	2018, http://eprints.ugd.edu.mk/20863/
9	Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija	<i>The Influence of Tax Culture in Improving the Tax Compliance</i>	Journal of Economics, 3 (2), pp. 80-88. ISSN 1857-9973	2018, http://eprints.ugd.edu.mk/20864/
10	Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan	<i>Other Tax Model that Alleviate the Burden on Equity Financed Investments: Analysis of the Full Integration Tax System, the Dividend Exemption Tax System and the Flat Tax Rate System</i>	International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 42 (4). pp. 203-219. ISSN 2307-4531	2018, http://eprints.ugd.edu.mk/21009/

Наставно-образовна и научноистражувачка дејност

Наставно-образовниот ангажман на доц. д-р Илија Груевски се протега уште од 2008 година, кога е избран во *помлад асистент* на предметите *Основи на економија* и *Применета економија* на Правниот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Во 2011 година тој го продолжува својот наставно-образовен ангажман, но сега на Економскиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, кога е избран во *асистент* на група предмети од научната област финансии, но и на други предмети од поширокото подрачје на економијата како што се: Финансиски менаџмент; Основи на финансии; Меѓународен финансиски менаџмент; Основи на економија; Микроекономија; Локални финансии; Европски монетарен сиситем и монетарна политика; Економија на животна средина; Трговско право и сл. Во исто време, како асистент, ги опслужува економските предметите кои се слушаат и на Правниот факултет: Основи на економија; Применета економија; Финансиски менаџмент и Регулација на финансиски пазари и институции.

Во 2014 година, д-р Илија Груевски е избран во *доцент* во областа фискална економија (Катедра за финансии) при што ги покрива следните предмети: Јавни финансии; Локални финансии, Финансиски менаџмент, Основи на финансии; Меѓународен финансиски менаџмент; Кредитна политика; Применета економија; Финансиски пазари и институции и сл. Освен на матичниот, Економски факултет, тој е ангажиран и на Правниот факултет, како и на Факултетот за информатика или поконкретно, на насоката Бизнес информатика.

Во времето на академскиот ангажман како *доцент* кандидатот има остварено успешна наставно-образовна и научноистражувачка дејност изразена преку:

- редовно одржување на предавања и вежби;
- објавени преку 34 научни и стручни трудови, скрипти и практикуми;
- учества на меѓународни конференции;
- менторства на дипломски трудови;
- учество во настава на втор циклус на студии;
- менторства на магистерски трудови;
- учество во научни проекти и сл.

Во прилог на документацијата за избор, а согласно со Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни и наставни звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, кандидатот доц. д-р Илија Груевски ги достави во прилог следните трудови:

Учебни помагала (скрипта и практикум)

Gruevski, Ilija (2016) *Даночните системи и политиките на даночни стимулации во некои одбрани земји*. ISBN 978-608-244-350-8, <http://eprints.ugd.edu.mk/17469/>

Gruevski, Ilija (2017) *Практикум за употреба и примена на методологија за оценка на ефектите од даночните стимулации на примерот на Република Македонија*. ISBN 978-608-244-430-7, <http://eprints.ugd.edu.mk/19161/>

Монографија или научна книга (во земјава)

Fotov, Risto and Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Gruevski, Ilija (2017) *Општинските обврзници како алтернативен извор за финансирање и ефикасно менаџирање со прибраниите средства за локален економски развој со посебен осврт на Општина Штип*. Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип. ISBN 978-608-244-453-6, <http://eprints.ugd.edu.mk/18933/>

Монографија или научна книга (во странство)

Veselinova, Elena and Gogova Samonikov, Marija and Gruevski, Ilija (2018) *Municipal Bonds as an Alternative Way of Financing*. Lambert Academic Publishing, Germany. ISBN 978-613-9-81782-5, <http://eprints.ugd.edu.mk/20400/>

Научни трудови објавени во меѓународно научно списание

Gaber, Vasilka and Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija (2014) *The American real estate bubble - Trigger for the biggest financial crisis in the last century*. Perspectives of Innovations, Economics and Business, 14 (1). ISSN 1804-0519 (online); 1804-0527 (print), <http://eprints.ugd.edu.mk/10959/>

Gaber, Stevan and Gaber, Vasilka and Gruevski, Ilija (2014) *The Role of Fiscal Rules in Ensuring Fiscal Discipline*. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 19 (1). pp. 17-26. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/11715/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2014) *Corporate Taxation and Investment: The Case of the Split Rate Corporate Tax System in Macedonia*. Economic Analysis, 2014 (3-4). pp. 136-157. ISSN 1821-2573, <http://eprints.ugd.edu.mk/11888/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan and Gogova Samonikov, Marija (2015) *The Comprehensive Business Income Tax System: A Proposal for Ultimate Neutrality between Debt and New Equity Issues?* International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR), 24 (6). pp. 30-44. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/14552/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2015) *ACE Tax vs ASE Tax: The Croatian and Nordic Experience for Higher Neutrality*. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR), 24 (3). pp. 265-282. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/14551/>

Gogova Samonikov, Marija and Fotov, Risto and Gruevski, Ilija and Veselinova, Elena (2015) *SWOT analysis of the emission of municipal bonds in the Republic of Macedonia (comparative with the Republic of Croatia)*. Academics World 10-th International Conference, Istanbul, Turkey. pp. 23-26. ISSN 978-93-85832-62-8, <http://eprints.ugd.edu.mk/15192/>

Gaber-Naumoska, Vasilka and Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija and Naumoski, Aleksandar (2015) *The Coordination of Fiscal and Monetary Policy in Context of Economic Stability - The Case of Macedonia*. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 24 (7). pp. 210-218. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/14658/>

Gaber, Stevan and Gaber-Naumoska, Vasilka and Naumoski, Aleksandar and Gruevski, Ilija (2015) *The Comprehension of the Financial Crises*. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 24 (7). pp. 229-237. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/14659/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2015) *Classical corporation tax system: the classical model of pure "double" taxation of company's income*. Economic Development, 17 (3/2015). pp. 241-254. ISSN 1857-7741 (on line), <http://www.ek-inst.ukim.edu.mk/economic-development-journal-of-the-institute-of-economics-skopje-year-17-no-3-2015-december-2015/>

Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Fotov, Risto and Gruevski, Ilija (2016) *Readiness of municipalities in the developing countries for issue of municipal bonds through the analysis of their budget accounts (overview of the municipality of Stip - R. Macedonia)*. International Journal of Management and Applied Science (IJMAS), 2 (8). pp. 44-47. ISSN 2394-7926, <http://eprints.ugd.edu.mk/16680/>

Gruevski, Ilija and Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Fotov, Risto (2016) *Evaluation of underwriter's municipal bond purchase proposal (predetermination of the proceedings in the case of eventual negotiated sale of municipal bonds in the city of Shtip)*. International Journal of Management and Applied Science, 2 (12). pp. 11-17. ISSN 2394-7926, <http://eprints.ugd.edu.mk/17426/>

Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Gruevski, Ilija and Fotov, Risto and Binovski, Risto (2017) *Municipal Bonds in Developing Countries. Case Study: Municipality of Stip, Republic of Macedonia*. Management Dynamics in the Knowledge Economy, 5 (2). pp. 155-174. ISSN 2392-8042, <http://eprints.ugd.edu.mk/18251/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2018) *Tax Burden on Investment at Shareholder Level: Calculating the Effects from Double Taxation in Macedonia*. Journal of Economics, 3 (2). pp. 58-71. ISSN 1857-9973, <http://eprints.ugd.edu.mk/20863/>

Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija (2018) *The Influence of Tax Culture in Improving the Tax Compliance*. Journal of Economics, 3 (2). pp. 80-88. ISSN 1857-9973, <http://eprints.ugd.edu.mk/20864/>

Gruevski, Ilija and Fotov, Risto and Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena (2018) *Prospects and Constraints of the SMEs Sector from the East-Planning Region in the Republic of Macedonia: A SWOT Analysis Survey of the Entrepreneurial Environment*. 5-th International Conference on New Ideas in Management, Economics and Accounting. ISSN 978-609-8239-00-3, <http://eprints.ugd.edu.mk/21065/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2018) *Other Tax Model that Alleviate the Burden on Equity Financed Investments: Analysis of the Full Integration Tax System, the Dividend Exemption Tax System and the Flat Tax Rate System*. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 42 (4). pp. 203-219. ISSN 2307-4531, <http://eprints.ugd.edu.mk/21009/>

Меѓународни научни публикации: научни трудови презентирани на меѓународни научни собири

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2016) *Tax Treatments of Private Pension Plans*. In: Управување со развојот на економските регионални системи: Евроазиска перспектива, 30-31 Мај 2016, Stip, Macedonia, <http://eprints.ugd.edu.mk/17513/>

Gruevski, Ilija and Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Fotov, Risto (2016) *Evaluation of underwriter's municipal bond purchase proposal (predetermination of the proceedings in the case of eventual negotiated sale of municipal bonds in the city of Shtip)*. In: The IRES 49th International Conference, Rome, Italy, <http://eprints.ugd.edu.mk/16895/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2014) *Fiscal policy and economic development*. In: Knowledge - International Journal Scientific and applicative papers, 27-29 Nov 2014, Bansko, Bulgaria. (<http://eprints.ugd.edu.mk/11560/>)

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2014) *Реформата на пензискиот систем во глобални рамки (општи трендови и правци)*. In: International scientific conference "Social change in the global world", 11-13 Sep 2014, Stip, Macedonia. (<http://eprints.ugd.edu.mk/11561/>)

Трудови во стручни (научно-популарни) списанија

Gaber, Stevan and Gaber, Vasilka and Gruevski, Ilija (2014) *Релевантноста на фискалните стимулации*. Yearbook, Faculty of Economics, Goce Delcev University - Stip, 6. pp. 133-141. ISSN 1857- 7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/11559/>

Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija and Gaber, Vasilka (2014) *Теории за буџетска рамнотежа*. Yearbook, Faculty of Economics, Goce Delcev University - Stip, 6. pp. 77-87. ISSN 1857- 7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/11558/>

Gruevski, Ilija and Gaber, Stevan (2015) *Природата и ефектите на даночната инциденца (со посебна анализа на некои одбрани земји)*. Годишен зборник, Економски факултет, 9. pp. 27-48. ISSN 1857-7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/14553/>

Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija (2015) *Финансиската криза во Бразил и Аргентина*. Годишен зборник, Економски факултет, 9. pp. 87-99. ISSN 1857-7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/14554/>

Gaber, Stevan and Gruevski, Ilija (2016) *Економски теории на јавен избор*. Годишен зборник, 10. pp. 49-61. ISSN 1857-7296 <http://eprints.ugd.edu.mk/16806/>

Tashevskа, Ljupka and Gruevski, Ilija (2017) *Примена на одредени техники за управување со залихи на хипотетичен пример*. Годишен зборник на Економски факултет, 13. pp. 181-201. ISSN 1857-7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/19600/>

Petreska, Nadica and Gruevski, Ilija (2018) *Пазарниот ризик и принос како основни теоретски фундаменти на моделот CAPM*. Годишен зборник на Економски факултет, 14 (1). pp. 125-141. ISSN 1857-7628, <http://eprints.ugd.edu.mk/20862/>

Докторска дисертација

1. Gruevski, Ilija (2012) *Економските ефекти од даночните стимулации*. Економски факултет, УКИМ, Скопје.

Научен проект

Fotov, Risto and Miceski, Trajko and Gogova Samonikov, Marija and Gruevski, Ilija and Veselinova, Elena and Binovski, Risto (2015) *Општинските обврзници како алтернативен извор за финансирање и ефикасно менаџирање со прибраните средства за локален економски развој со посебен осврт на Општина Штип*. Проект финансиран од Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, <http://eprints.ugd.edu.mk/12829/>

Fotov, Risto and Gogova Samonikov, Marija and Veselinova, Elena and Gruevski, Ilija and Binovski, Risto (2017) *Форми на финансирање на растот на малите и средните претпријатија со фокус на Источен плански регион во Република Македонија*. Проект финансиран од Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, <http://eprints.ugd.edu.mk/18377/>

Кратка евалуација на сите трудови:

Евалуација на труд бр. 1: Даночните системи и политиките на даночни стимулации во некои одбрани земји. Текстот на скриптата е замислен како еден вид компаративна анализа на даночните системи и мерките на даночни стимулации, наменета за аналитичка споредба на структурата и карактерот на даночните системи, како и за примената и користењето на инструментите на даночните стимулации во некои од земјите во светот. Детално внимание најпрвин е посветено на даночните системи и даночните мерки на претставниците на групата на економски најразвиените земји во светот (Организација за економска соработка и развој – ОЕЦД изворно). Понатаму, текстот се однесува на даночните системи и политиката на даночни стимулации на некои земји од Југоисточна Европа, а на крајот е даден опис на системот на директните даноци на РМ, како и на мерките на даночни и други видови стимулации според важечките правни прописи од 2011 година. Тука е потребно е да се напомене дека релевантноста на презентираниите податоци не е смалена, со оглед на фактот што структурата и карактерот на определен даночен систем не зависи од брзите и мали легислативни промени, туку пред сè, од порадикалните структурни реформи. Сето ова овозможува конкретнава скрипта да послужи како дополнителен материјал за студентите кои ги изучуваат предметите Јавни финансии и Локални финансии во рамки на наставните програми од прв циклус студии на Економскиот факултет при Универзитетот

„Гоце Делчев” во Штип, но исто така таа нуди поволни можности за експлоатација на обработениот материјал и во рамки на новите, но сè уште неакредитирани програми од втор циклус студии и тоа конкретно по предметот Меѓународни даночни системи.

Евалуација на труд бр. 2: Практикум за употреба и примена на методологија за оценка на ефектите од даночните стимулации на примерот на Република Македонија. Прикажаниот практикум со наслов „Практикум за употреба и примена на методологија за оценка на ефектите од даночните стимулации на примерот на Република Македонија” претставува практично и воедно комплементарно дополнување на серијата на теоретски изданија којашто ја реализираше авторот доц. д-р Илија Груевски, во чии рамки впрочем се вбројуваа скриптите со наслов „Даночните стимулации како инструмент на фискалната политика” и „Даночните системи и политиките на даночни стимулации во некои одбрани земји”. Практичната работа на авторот, всушност, се состои од оценување и евалуација на ефективниот даночен товар кој го генерира системот на директни даноци, како и политиката на даночни стимулации на Република Македонија во периодот од 1995 – 2010 година. Целта на овој практикум е да се изврши практична примена на методологијата на маргиналните ефективни даночни стапки како средство за согледување на ефектите од даночните реформи врз економската ефикасност и можностите за инвестирање. Исто така, целта на практичниот пример е да се направи интерпретација и увид во значењето што го имаат показателите на маргиналните стапки, се разбира, гледано од аспект на економската анализа. Во таа насока е употребен и имплементиран методот на авторите Кинг и Фулerton како еден од најфундаменталните и најексплицитни методи на маргиналната анализа на даночниот товар на инвестициите во домашната економија.

Евалуација на труд бр. 3: Општинските обврзници како алтернативен извор за финансирање и ефикасно менаџирање со прибраните средства за локален економски развој со посебен осврт на Општина Штип. Оваа монографија е сублимат од низата оригинални научни истражувања кои произлегоа во рамките на проектот „Општинските обврзници како алтернативен извор за финансирање и ефикасно менаџирање со прибраните средства за локален економски развој со посебен осврт на Општина Штип”. Монографијата опфаќа анализа на подготвеноста на земјите во развој за издавање општински обврзници, преку согледување на состојбите во регионот, вклучувајќи анализа на емисијата на општински обврзници во Сплит, Република Хрватска, што ќе се искористи како бенчмарк за анализа и подготовка на емисија на општински обврзници во РМ. Во рамките на монографијата, подготвена е и SWOT анализа за издавање општински обврзници во РМ преку која се согледуваат клучните фактори од опкружувањето кои би влијаеле врз потенцијалната емисија на локални обврзници, со посебен фокус на Општина Штип. Таа вклучува и евалуација на предлози за купување општински обврзници, со претходно утврдување на постапка на евентуална спогодбена продажба на општински обврзници во градот Штип. Како логичен чекор за заокружување на оваа монографија во водич за емисија и тргување со локални обврзници, подготвен е проспект за издавање и тргување кој детално ги објаснува сите составни компоненти на еден таков проспект. Во монографијата е анализиран и пример за ефикасна употреба на средствата од продажбата на потенцијалната обврзница на Општина Штип преку инвестирање во центар за рехабилитација кој ќе го експлоатира термалниот извор Кежовица. Целта на истражувањето е да се оцени потенцијалот за поврат на инвестицијата, односно ефикасноста и рентабилноста на проектот, кој не само што ја верификува оправданоста за користењето на локалните обврзници како релативно евтин долгорочен извор на финансиски средства, туку значително придонесува за зголемување на вредноста на локалниот аутпут како компонента на националниот економски раст и уште повеќе, земајќи ги предвид сè поактуелните барања за општествено одговорно однесување, демонстрира вредност за широк ранг стејкхолдери на долг рок. Токму затоа, не само препораките од оваа монографија, туку и сумарните сознанија од целиот проект ја стимулираат и ја поддржуваат емисијата на ваквите финансиски инструменти кои ќе ја одиграат својата примарна улога - преку соодветен финансиски леверидж да бидат значаен фактор за економскиот развој. Инаку, оваа монографија е наменета за поширок круг корисници. Првенствено, таа треба да служи како водич за емисија на локални обврзници, користен од страна на локалните власти, понатаму, како информатор и мотиватор за

потенцијалните инвеститори во ваков вид финансиски инструменти, како и за студентите кои ја изучуваат оваа проблематика и за сите други заинтересирани читатели, со цел да им се доближат на теоретските и практичните сознанија од оваа област.

Евалуација на труд бр. 4: Municipal Bonds as an Alternative Way of Financing / Општинските обврзници како алтернативен начин на финансирање. Општините од земјите во развој неретко се соочуваат со потреби за дополнителни финансиски средства неопходни за реализација на разни активности и проекти. Ваквите активности не само што ќе овозможат ефикасна децентрализација на развојот на главниот град, туку ќе поттикнат и самостоен процес на економско заживување на општините. Како што е познато, масовната концентрацијата на економските единици во поголемите метрополи предизвикува нееднаква дистрибуција на индустриските гранки, неповолна демографска миграција и неправедна распределба на доходот. За да се редуцираат ваквите неповолни тенденции, потребно е да се забрза локалниот економски развој. Општинските обврзници треба да послужат како алтернативен и поевтин начин на финансирање на општините, што е во корист на локалниот и регионалниот развој. За да се одбегне кредитниот ризик во емисијата на општинските обврзници, потребно е ефективно користење на собраните фондови, а тоа се постигнува со нивна правилна алокација и ефикасен менаџмент. Овој процес може да даде значителна поддршка на развојот на општината, особено доколку се имплементира со ниски трошоци. Заживувањето и одвивањето на децентрализацијата е неизбежен и неопходен процес. Токму затоа, оваа книга има за цел да ги опфати и разгледа сите можности кои произлегуваат од емисијата на локалните (општински) обврзници во РМ.

Евалуација на труд бр. 5: The American real estate bubble - Trigger for the biggest financial crisis in the last century / Американскиот меур на недвижности – причинител на најголемата финансиска криза во последниот век. Во последните години светот беше соочен со најлошата економска криза од 1929-1933 што водеше до значаен пад во глобалната економија, бурни шокови во финансискиот и реален сектор, сериозен потрес во довербата во финансиските институции и стабилноста на глобалниот финансиски систем. Овој труд се фокусира на кризата којашто започна во летото 2007 година во САД, кога зголемената деликвентност на секундарниот пазар за хипотеки креираше турбуленции на секундарниот пазар на хартии од вредност покриени со резиденцијални кредити. Турбуленцијата потоа се пренесе на други пазари на хартии од вредност, пазарот на пари, финансиските институции, со ефекти кои се пренесоа во сите пазарни сегменти, па и во реалниот сектор. Трудот настојува да го детектира потеклото на оваа криза и да ги анализира потенцијалните владини грешки што довеле до светска економска криза.

Евалуација на труд бр. 6: The Role of Fiscal Rules in Ensuring Fiscal Discipline / Улогата на фискалните правила во обезбедување на фискална дисциплина. Потребата да се посвети сериозно внимание на прашањето на фискална дисциплина во многу земји покренало прашање за имплементација на адекватни алатки со цел да се контролира неодговорната фискална политика преку нагласување на важноста на фискалните правила и фискалните совети. Целта на овој труд е да се анализираат предностите и недостатоците на овие фискални правила, како и што треба да преземат државите за подобрување на прудентноста во фискалната политика, кредибилноста на државните институции и намалување на нивото на задолженост. Овој труд ги нагласува проблемите со кои се соочуваат многу земји кои применуваат некој вид на фискално правило особено во лоши економски услови.

Евалуација на труд бр. 7: Corporate Taxation and Investment: The Case of the Split Rate Corporate Tax System in Macedonia / Корпоративното оданочување и инвестиции: случајот на раздвоена (двојна) стапка на данок на добивка во Македонија. Поголемиот дел од експертите се согласуваат дека даноците се дисторивни по природа. Претходнава констатација важи за сите групи на даноци, но за корпоративните даноци (или данокот на добивка) овој факт е особено очигледен. Постојењето на данокот на добивка може да го наруши економското однесување на компанијата на многу различни начини, а една од најпознатите дисторзии е нарушувањето на одлуката за изворот на финансирањето. Во овој труд ги истражуваме ефектите од корпоративното оданочување на инвестициите преку

методолошката рамка на ефективна маргинална даночна стапка. Целта е да се анализира инвестиционата одлука во случајот на изолирана имплементација на корпоративните даноци што значи дека ефектите од т.н. двојно оданочување, наметнато од персоналните даноци не се земени предвид. Се надеваме дека ќе докажеме дека овие услови генерираат неизедначена дистрибуција на даночниот товар кај проектите покриени со различни извори на финансирање. Интенцијата е да се тестираат и истражат особините на алтернативните модели на данок на добивка кои во литературата се познати по својата неутралност од аспект на одлуката за изворот на финансирањето. На крајот, утврдените сознанија ги компарираме со моделот или системот на раздвоена (двојна) стапка на данок на добивка или изворно, “Split Rate Corporate Tax System – SRCT”, кој беше имплементиран во РМ во насока на создавање на одредени стимулации за реинвестирање на нараспределената (задржана) добивка.

Евалуација на труд бр. 8: The Comprehensive Business Income Tax System: A Proposal for Ultimate Neutrality between Debt and New Equity Issues? / Сеопфатен систем за данок на добивка: предлог за ултимативна неутралност помеѓу долгот и новите емисии на капитал. Корпоративните даноци можат да влијаат на однесувањето на компанијата на повеќе начини и еден од нив е дисторзија на изворите за финансирање. Како што е познато, компаниите вообичаено се соочуваат со 2 различни финансиски алтернативи за покривање на нивните инвестициони можности: долг и капитал (задржана добивка или емисија на капитал). Имено, принципите на оданочувањето на добивката налагаат каматните расходи да бидат признаети како одбитна ставка на даночната основа, редуцирајќи ја на таков начин ефективната цена на капиталот во форма на долг во однос на алтернативната цена на сопствениот капитал. Слично, и капиталот во форма на акумулирана (задржана) добивка има пониска цена во однос на цената на капиталот од емисија на акции со оглед дека капиталните добивки се оданочуваат само еднаш, во моментот на нивната реализација или, пак, се предмет на даночно ослободување доколку се реинвестираат. Сето ова предизвикува одредени даночни преференции или кон долгот или кон задржаната добивка, а на штета на акционерскиот капитал како особено значаен извор на финансирање, што во крајна мера може да го попречи развојот на пазарите на капитал. Теоријата сугерира дека постојат одредени модели на данок на добивка кои имаат капацитет да го неутрализираат преголемото даночно оптоварување на екстерните извори на капиталот и на тој начин ефективно да ги елиминираат дисторзиите поврзани со изворот на финансирањето. Од разните модалитети кои ги нуди литературата, ние избравме да го испитаме сеопфатниот систем на данок на добивка или изворно “Comprehensive Business Income Tax System – CBIT” предлог на Министерството на финансии на САД и да го споредиме со базичниот „класичен“ пристап во корпоративното оданочување. Преку истражување на неговите особености од аспект на алокативните критериуми и принципот на неутралноста, за што е користена методологијата на маргинални ефективни стапки, навистина се покажа дека поседува одредени квалитети, односно, истиот е индиферентен кон видот на изворот на финансирање.

Евалуација на труд бр. 9: ACE Tax vs ASE Tax: The Croatian and Nordic Experience for Higher Neutrality / АЦЕ против АСЕ данок: Хрватското и Нордиското искуство за повисока неутралност. Можеме слободно да изјавиме дека даноците имаат две страни. Првата и добра страна е нивната улога во модерните јавни финансии на одржување на финансиското здравје на една модерна држава. Втората непријатна природа, којашто го окупира интересот во овој труд е нарушувањето на економската ефикасност и релативно високиот потенцијал на даноците да ги нарушат активностите на економските учесници и можеби да креираат прекумерен товар во економијата. Даночните дисторзии се вообичаени за сите различни групи на даноци, но за корпоративните даноци се особено евидентни. На пример, еден од најтипичните е дисторзијата на корпоративните финансии, кога се прави избор за финансиската алтернатива на инвестициониот проект. Индуцирана од традиционалниот „класичен“ третман на корпоративниот профит предизвикува даночни преференции кон долгот кој во овој случај претставува даночно привилегиран извор на финансирање, во однос на сопствениот капитал, кој најчесто е предмет на целосно оданочување. Овој приод кон оданочувањето на добивката провоцира невообичаено

однесување на компанијата, во поголема мера да се задолжува наместо да користи сопствени извори на финансирање, зголемувајќи ги на тој начин шансите за инсолвентност и банкрот. Со цел да се елиминираат дисторзиите на релација долг-сопствен капитал, водечките економски организации во последно време предложија некои нови форми на оданочување на корпоративната добивка. Таква една форма предложена од страна на ОЕЦД е данокот на добивка со ослободување за сопствен капитал или изворно, “Allowance for Equity Tax System”, кој во праксата се јавува во две основни форми: данок на добивка со ослободување за сопствен капитал на ниво на компанија т.е. “Allowance for Corporate Equity Tax System – ACE”, кој е познат како модел од хрватското искуство и данок на добивка со ослободување за сопствен капитал на ниво на акционер или “Allowance for Shareholder Equity Tax System – ACE”, форма на „нордски“ модел на данок на добивка. Анализата покажува дека овие два модели можат да послужат како алтернатива на класичниот систем на данок на добивка, доколку приоритетни цели во даночната политика се јавуваат неутралноста и економската ефикасност.

Евалуација на труд бр. 10: SWOT Analysis of the Emission of Municipal Bonds in the Republic of Macedonia (Comparative with the Republic of Croatia) / SWOT анализа на емисија на општински обврзници во Република Македонија (компарација со Република Хрватска). Општините од земјите во развој неретко се соочуваат со потреби за дополнителни финансиски средства неопходни за реализација на разни активности и проекти. Ваквите активности не само што ќе овозможат ефикасна децентрализација на развојот на главниот град, туку ќе поттикнат и самостоен процес на економско заживување на општините. Како што е познато, масовната концентрацијата на економските единици во поголемите метрополи предизвикува нееднаква дистрибуција на индустриските гранки, неповолна демографска миграција и неправедна распределба на доходот. За таа цел, овој труд ги истражува можностите и слабостите на една потенцијална емисија на општински обврзници во РМ и истите ги споредува со праксата од Република Хрватска. Притоа, основна цел е да се прифатат општинските обврзници како алтернативен начин на самостојно, автономно финансирање на потребите на локалната власт и општините во земјите од транзиција.

Евалуација на труд бр. 11: The Coordination of Fiscal and Monetary Policy in Context of Economic Stability - The Case of Macedonia / Координација на фискалната и монетарната политика во контекст на економската стабилност – случајот на Македонија. Целта на овој труд е да се потенцира релевантноста од ефикасна координација на фискалната и монетарната политика со цел да се постигне економска стабилност и просперитет. Се анализираат неколку критични економски ситуации како ниско ниво на индустриско производство, ескалација на хиперинфлаторна тензија, висока невработеност, непосакувано ниво на платен биланс и ниски девизни резерви за време на 90-тите години во Македонија.

Евалуација на труд бр. 12: The Comprehension of the Financial Crises / Разбирањето на финансиските кризи. Финансиските кризи станаа едни од најлошите кошмари за многу политичари и економисти кои воде до тоа многу истражувачи да ги анализираат нивните импликации. Во овој труд пристапот на авторите е да ги објасни видовите на финансиски кризи, нивните карактеристики и реперкусиите од нив. Доколку политичарите имаат повеќе информации за кризите, тогаш тие можат да бидат повнимателни во планирањето, дизајнирањето и имплементирањето на некои круцијални мерки во економската политика.

Евалуација на труд бр. 13: Classical Corporation Tax System: The Classical Model of Pure “Double” Taxation of Company’s Income / Класичен систем на корпоративен данок: класичен модел на двојно оданочување на доходот на компанијата. Претходно успеавме да ги објасниме дисторзивните ефекти кои произлегуваат од изолираната имплементација на данокот на добивка, состојба на даночниот систем која претпоставува тотална апстракција на персоналните даноци. Во анализата на претставениот труд ги воведуваме и разните облици на персонален данок на доход, со намера да се испитаат ефектите врз одлуката за инвестирање, но овојпат, од гледна точка на акционерот т.е. стејкхолдерот. Со други зборови кажано, целта на трудот е да се анализираат интегралните ефекти од паралелната примена на данокот на добивка, но и на персоналниот данок на

доход. Резултатот од ваквата широко распространета даночна пракса, која во стручната литература е позната под терминот класичен систем на данок на добивка или “Classical Corporation Tax System – CCT” е токму феноменот на т.н. двојно оданочување. Со цел да се истражат одликите и својствата на овој модел, повторно е утилизирана основната методологија на маргиналните ефективни даночни стапки, чијашто аналитичка рамка е дополнително проширена и модифицирана во насока да ги опфати претпоставките кои го дефинираат класичниот корпоративен систем. Навистина, анализата на теоретските постулати на традиционалниот пристап во оданочувањето на корпоративниот профит открива сериозни ограничувања и дисторзии вградени во набљудуваниот модел, кои претежно се однесуваат на алокациските критериуми и видот на корпоративните финансии.

Евалуација на труд бр.14: Readiness of Municipalities in the Developing Countries for Issue of Municipal Bonds through the Analysis of their Budget Accounts (Overview of the Municipality of Stip - R.Macedonia) / Подготвеноста на општините од земјите во развој за емисија на општински обврзници преку анализа на нивните буџетски сметки (преглед на Општина Штип – Р Македонија). Во земјите во развој алтернативните начини на финансирање се релативно малку присутни. Овој труд дава придонес кон разбирањето на подготвеноста на овие општини да издадат општински обврзници како алтернативен начин на финансирање. Целта е да се покаже дека доколку расположивите фондови се успешно менаџирани и насочени кон приходно-генерирачки проекти, ригидноста не мора да биде присутна. Имено, без разлика што општините во РМ се мали, постојат безбројни алтернативи за имплементација на разни проекти. Но и покрај тоа што во овие земји постои концентрација и централизација на економските активности во метрополата т.е. главниот град, ниту градот Скопје досега не покажа интерес за емисија на општински обврзници. Во рамките на овој труд се користени повеќе истражувачки методи како што се методот на анализа на податоци (data analysis), методот на синтеза, разни статистички калкулации и слични други методи, со цел да се обезбеди квантитативна и квалитативна поткрепа на застапените тези во овој труд.

Евалуација на труд бр. 15 и бр. 22: Evaluation of Underwriter’s Municipal Bond Purchase Proposal (Predetermination of the Proceedings in the Case of Eventual Negotiated Sale of Municipal Bonds in the City of Shtip) / Оценка на предлог од потпишувач за откуп на општински обврзници (утврдување на редоследот на активности во случај на спогодбена продажба на општински обврзници во градот Штип). Постои еден степен на лажна перцепција за супериорноста на конкурентскиот начин на продажба на обврзници, кога праксата од развиените земји покажува дека голем дел од емисиите на општински обврзници се реализираат во форма на спогодбена (договорна) продажба. Овој труд ја опишува процедурата за преговарање за евентуална емисија на општински обврзници во градот Штип, Република Македонија. Целта е однапред да се детерминира најефикасниот метод за евалуација на предлог од единствен потпишувач за целосен откуп на општинските обврзници, ако се има предвид неискуството и недостатокот од експертиза на градските внатрешни служби. Литературата располага со разни методи за компарација на релативните трошоци на предлозите за откуп на обврзници. И додека методите на нето-каматниот трошок (Net Interest Cost method) и нето-сегашната вредност (Net Present Value method) се сметаат за несоодветни, изгледа дека најголема поткрепа за оваа цел нуди методот на вистински (вкупен) каматен трошок (True Interest Cost method). Инаку, споменатата процедура во себе инкорпорира калкулација на вкупниот каматен трошок (изразен како вкупна каматна стапка на задолжувањето со општинската обврзница), како и пресметување на дурацијата на предлогот на потпишувачот, а потоа нивно споредување со примерок од слични емисии на општински обврзници. Во нашиот конкретен случај, со оглед дека во РМ не постојат претходни примери на емисија на вакви инструменти, како споредбен репер се зема единствениот индекс на котирали обврзници на Македонската берза наречен ОМБ, чиешто портфолио се состои во целост од долгорочни државни обврзници.

Евалуација на труд бр. 16: Municipal Bonds in Developing Countries. Case Study: Municipality of Stip, Republic of Macedonia / Општинските обврзници во земјите во развој. Студија на случај: Општина Штип, Република Македонија. Земјите во развој,

особено оние од Балканот, едвај ги користат општинските обврзници како алтернативен начин на финансирање на нивните активности. Овој труд претставува дел од проектот „Општинските обврзници како алтернативен извор за финансирање и ефикасно менаџирање со прибраните средства за локален економски развој со посебен осврт на Општина Штип, Република Македонија”. Истиот има големо значење, како од академска, така и од практична гледна точка. Ја комбинира стручната академска анализа со општинскиот потенцијал со цел да овозможи успешна емисија на општински обврзници што би го поддржале локалниот економски раст. Целта на овој труд е да ја испита волјата и способноста на Општина Штип за издавање на општински обврзници. Притоа, главната теза која ја застапува трудов е дека општината е способна да издаде обврзници како алтернативен начин на финансирање на нејзините инвестициски проекти. Во истражувањето најпрвин е вклучена класичната SWOT анализа, а продолжува со статистичка анализа на корелациските и регресионите врски помеѓу општинските буџетски сметки на годишна основа. Методолошката рамка користена во трудот се базира врз квантитативните истражувачки методи, како што се методот на корелација и методот на регресија. Резултатите од нивната примена ја поткрепуваат главната хипотеза – дека користењето на обврзниците како алтернативен начин на финансирање на општинските активности е оправдано, особено доколку мобилизираните фондови се насочени кон специфични приходно-генерирачки проекти. Овие сознанија ќе послужат како основа за изработка на проспект за емисија на општински обврзници, што би претставувало крајна цел на процесот на комбинирање на стручното академско знаење и практичниот потенцијал на Општина Штип. Доколку резимираме, оваа емисија на општински обврзници во градот Штип би претставувала прва емисија од ваков тип во Република Македонија, доколку истата се реализира. Се разбира, овој факт може да се искористи како предност на пазарот на капитал, во смисла на воведување на нова финансиска иновација. Трудот сугерира дека користењето на општинските обврзници воопшто не претставува ризишна активност, особено доколку средствата се инвестираат во профитабилни проекти. Овие инструменти можат да бидат значително поефтини извори на финансирање на општинските проекти, во однос на домашното и странско класично задолжување. Во таа смисла, потребно е охрабрување на општините за искористување на овој финансиски инструмент за да го иницираат и поддржат локалниот економски раст.

Евалуација на труд бр. 17: Tax Burden on Investment at Shareholder Level: Calculating the Effects from Double Taxation in Macedonia / Даночен товар на инвестиции на ниво на акционер: Пресметување на ефектите од двојното оданочување во Македонија. Битката против должничката криза и прекумерниот јавен долг конечно финишира со зголемување на законските даночни стапки, како во земјите од Европа, така и во останатите земји ширум светот. На изненадување, Република Македонија успеа да ја одржи својата даночна политика релативно непроменета во изминатиов период, и покрај постоечките негативни трендови – но само привидно. Последните најави за зголемување на даночните стапки од страна на актуелната влада непријатно одекнаа низ деловната (бизнис) заедница, декларирајќи го на тој начин крајот на ерата на ниските даноци. Целта на овој труд е да се измери нивото на даночното оптоварување во Македонија пресметано на ниво на стеикхолдер (акционер) во периодот од 2006 до 2017 година, којшто е познат како „златниот период” на ниските даночни стапки. Релевантните методи искористени за целта на ова истражување се: методот на трошок (цена) на капиталот (the cost of capital), методот на ефективни маргинални стапки (the effective marginal tax rate – EMTR) и методот на ефективни просечни даночни стапки (the effective average tax rate – EATR). Овие мерки кореспондираат со фундаменталната методологија која произлегува од научниот пристап на авторите Деверу и Грифит (Devereux & Griffith), препорачана од страна на Европската комисија. Анализата на резултатите од нашето истражување се комплементарни со нашите претходни сознанија за ефективните даночни стапки пресметани на ниво на компанија. Се надеваме дека овие резултати повторно ќе ја афирмираат и прошират сликата за Република Македонија како една од даночно најповолните земји за инвестирање во Европа... сè до неодамна.

Евалуација на труд бр. 18: The Influence of Tax Culture in Improving the Tax Compliance / Влијанието на даночната култура врз унапредувањето на даночната

дисциплина. По цела декада на низок раст во повеќе земји предизвикан од глобалната економска криза, владите се преорентираа кон експанзивна фискална политика изразена преку намалување на даночните стапки и зголемување на јавната потрошувачка. Но, на оваа сериозна експанзија проследена со широка и диверзифицирана палета од разни фискални мерки во јавното трошење, конечно и дојде крајот. Имено, поголемиот дел од земјите во развој го достигнаа критичното ниво на задолженост изрзено преку стапката на јавниот долг во однос на БДП, што секако имаше свое влијание врз конципирањето на фискалната политика. Фокусот на новиот поглед сега е ставен врз приходната страна, или поточно врз даночните приходи. Овие приходи се неопходни за владите, бидејќи удираат врз сиромаштијата, се инвестираат во развојни проекти, обезбедуваат квалитетни јавни услуги и најважно од сè ја градат инфраструктурата за долгорочен раст и развој. Исто така, повеќето земји во развој се соочуваат со сериозни проблеми, како што се тесната даночна основа, висок удел на сива економија, слаби владини институции, недоверлива и корумпирана јавна администрација, ниско ниво на БДП по глава на жител, ниско ниво на домашно штедење и како што следува на крајот, високи стапки на даночна евазија, претежно во рамки на елитата. Всушност, сите овие фактори беа причина за зголемување на екстерните извори на финансирање на јавната потрошувачка кај повеќе земји во изминатиот период. Но сега имаме најави од разни земји за промена на даночниот режим и преориентација кон домашните извори на финансирање. Овој вид на дејствување од страна на лево-ориентираните влади поттикнува незадоволство, особено кај малите земји во развој, кои досега беа привикнати на „рамните“ т.е. „пропорционални“ даночни стапки. Оваа промена во даночната политика го отвора интригантното прашање за даночната дисциплина, коешто е во неизбежна корелација со концептот на даночната култура. Со оглед дека претставува релативно нов концепт, негова главна цел е да го разобличи однесувањето на економските субјекти од аспект на исполнувањето на обврските кон државата.

Евалуација на труд бр. 19: Prospects and Constraints of the SMEs Sector from the East-Planning Region in the Republic of Macedonia: A SWOT Analysis Survey of the Entrepreneurial Environment / Предности и ограничувања на секторот на мали и средни претпријатија од Источно-планскиот регион на Република Македонија: Прегледна SWOT анализа на претприемачкото окружување. Овој труд открива некои од најголемите предности и ограничувања на секторот на мали и средни претпријатија од Источно-планскиот регион на Република Македонија. Економскиот профил на регионот претставен тука, само го реafirмира неговото големо значење за целокупната кондиција на регионалната економија, со оглед дека над 99% од сите активни претпријатија во тој регион влегуваат во категоријата на мали и средни претпријатија. Анализата на предностите и ограничувањата е дизајнирана како компаративна студија на силните и слабите страни, можностите и заканиите, изработена врз основа на интервјуа и преглед на документи. Таа би требало да обезеди понатамошни индикации и почетна, стартна точка за следните серии на дополнителни истражувања во рамките на проектот „Форми на финансирање на растот на малите и средните претпријатија со фокус на Источен плански регион на Република Македонија“. Поконкретно, намерата на тековниот проект, кој впрочем е финансиран од страна на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип е да ги идентификува најдоминантните извори на финансирање на малите и средните претпријатија, да детектира дали го лимитираат нивниот раст, и на крај да промовира некои некои алтернативни и модерни форми на финансии. Исто така, од проектот би требало да произлезе и предлог за можна рамка на претприемачка политика наменета за креаторите на политиката, како и за останатите заинтересирани странки во овој сектор. Во текот на евалуацијата на стандардните елементи на стратешката рамка ќе се препорача и сет на интерактивни мерки во насока на унапредување на претприемачкото окружување. Без разлика, прегледот открива дека навистина финансиските проблеми се реални и присутни кај малите и средните претпријатија и дека традиционалните извори, како што се банкарските кредити, не ги задоволуваат растечките потреби за средства на овие фирми, ни во квантитативна, ниту пак, во квалитативна смисла на зборот. Последново ни дава дополнително оправдување за понатамошните истражувачки напори коишто планираме да ги заокружине во рамки на постоечкиот проект.

Евалуација на труд бр. 20: Other Tax Model that Alleviate the Burden on Equity Financed Investments: Analysis of the Full Integration Tax System, the Dividend Exemption Tax System and the Flat Tax Rate System / Други даночни модели кои го олеснуваат товарот на инвестициите со капитал: Анализа на даночниот систем на целосна интеграција, системот на даночно ослободување на дивидендата и даночниот систем на рамни даночни стапки.

Во нашите претходни трудови успеавме да ги објасниме дисторзивните ефекти кои произлегуваат од изолираната имплементација на данокот на добивка, состојба на даночниот систем која претпоставува тотална апстракција на персоналните даноци. Во анализата на претставениот труд ги воведуваме и разните облици на персонален данок на доход, со намера да се испитаат ефектите врз одлуката за инвестирање, но овојпат, од гледна точка на акционерот т.е. стеикхолдерот. Со други зборови кажано, целта на серијалот на трудови е да се анализираат интегралните ефекти од паралелната примена на данокот на добивка, но и на персоналниот данок на доход, феномен којшто во стручната литература е познат како двојно оданочување (double taxation). За таа цел нашата базична методологија на ефективни маргинални даночни стапки е повторно модифицирана и проширена за да ги изрази новонастанатите услови. Теоријата реферира за повеќе варијанти на интегрирани даночни системи кои поседуваат капацитет за олеснување на прекумерниот даночен товар, кој ексклузивно ги таргетира инвестициите покриени со екстерен капитал. Досега, во нашите претходни два труда ги проучивме предложените даночни модели на Трезорот на САД и ОЕЦД кои ги вклучуваа сеопфатниот систем на данок на добивка “Comprehensive Business Income Tax System – CBIT”, данокот на добивка со ослободување за сопствен капитал на ниво на компанија т.е. “Allowance for Corporate Equity Tax System – ACE” и данокот на добивка со ослободување за сопствен капитал на ниво на акционер или “Allowance for Shareholder Equity Tax System – ACE”. Во овој труд специјално го фокусираме нашето внимание врз системот на целосна интеграција (Full Integration Tax system - FIT), системот на даночно ослободување на дивидендата (Dividend Exemption Tax system - DET) и системот на рамни даночни стапки (Flat Tax Rate system - FTR).

Евалуација на труд бр. 21: Tax Treatments of Private Pension Plans / Даночните третмани на приватните пензиски планови. Многу земји во светот екстензивно ги користат даночните стимулаци како начин за забрзување на растот на приватните штедни планови. Имено, државите имаат сосема дискреционо право да наметнуваат даноци на сите три трансакции поврзани со приватните пензиски фондови (уплатата на придонесите, стекнувањето на инвестицискиот приход и исплатата на акумулираните средства), но во исто време можат да одберат каква било комбинација на оданочување на одделните трансакции. Во трудов е направена евалуација на стимулативните ефекти на постојните и можните режими на оданочување на приватните пензиски сметки. Направената компаративна анализа укажува на трендот на фаворизација на т.н. даночно-привилигирани пензиски шеми, во рамки на кои интегралниот ефект од оданочувањето на одделните фази го подржува штедењето за сметка на потрошувачката и адекватно на тоа, растот на пензиските фондови.

Евалуација на труд бр. 23: Fiscal policy and economic development / Фискалната политика и економскиот развој. Современите трендови на фискалните реформи укажуваат на одредени промени во перцепцијата за улогата и значењето на фискалната политика. Финансиската криза, колапсот на финансиските пазари, длабоките рецесии, растечките стапки на невработеност, како и растот на социјалното незадоволство претставуваат знаци дека е дојдено време за круцијални промени во приоритетите на генералната економска политика водена од страна на државите. Во тој контекст, фискалната политика која е третирана како интегрален дел од економската политика подлегнала на модификации на нејзината улога и севкупни цели.

Евалуација на труд бр. 24: Реформата на пензискиот систем во глобални рамки (општи трендови и правци). Целта на трудот е да се презентираат, објаснат и анализираат мерките кои се предлагаат со глобалните реформи на пензискиот систем. Меѓу нив спаѓаат: замена на јавните “pay-as-you-go” со приватни пензиски системи, премин кон актуарно неутрални пензиски шеми, блокирање на каналите за предвремено пензионирање,

воведување на флексибилност во пензионирањето (пензионирање по избор, комбинација на работа и примање на пензија, прогресивно или фазно пензионирање), стимулирање на влезот во доброволните пензиски столбови, воведување на задолжително приватно пензиско осигурување, зголемување на законската старосна граница за пензионирање, редуцирање на бенефитите од јавните пензиски шеми, формирање на повисоки пензиски резерви во државниот буџет, зголемување на стапката на придонесот за пензиско осигурување и сл. Во насока на подобро запознавање со поимот на штедењето или поконкретно, пензиското штедење, направен е краток осврт врз теоријата на животниот циклус, како најдоминантна во тој поглед, додека за целите на анализата, користени се дескриптивниот и компаративниот метод.

Евалуација на труд бр. 25: Релевантноста на фискалните стимулации. Глобалната финансиска криза и должничката криза во ЕУ наметнаа некои подзаборавени гледишта за начините на кои земјите можат да се извлечат од таквите негативни движења во нивните економии. Најдоминантен пристап во сите беше поголемата инволвираност на фискалната политика во стимулирање на економијата, која се засноваше на координиран пристап на повеќе фискални авторитети за да биде посилен ефектот. Во контекст на таквите фискални аспирации на многу земји, во овој труд е направена анализа на фискалните стимулации и каналите преку кои се рефлектираат ефектите од промените во инструментите на фискалната политика, односно на јавните приходи и јавните расходи.

Евалуација на труд бр. 26: Теории за буџетска рамнотежа. Денешните современи трендови во економијата придонесоа да се посвети посериозно внимание на фискалната политика, како средство за пронаоѓање на излез од економските тешкотии во кои се пронашле многу земји, но пред сè како инструмент за воспоставување на макроекономска рамнотежа. Во овој труд е направен осврт на неколку теории за буџетска рамнотежа кои ги толкуваат предностите и слабостите од нивните поставки, а кои можат да бидат искористени при креирање на фискалните политики.

Евалуација на труд бр. 27: Природата и ефектите на даночната инциденца (со посебна анализа на некои одбрани земји). Во светот на економијата, економските промени не предизвикуваат само поединечни ефекти туку цела серија ефекти. Притоа, само првичниот примарен ефект е очигледен затоа што се манифестира симултано заедно со неговата причина. Задачата на економистите не е само да ги набљудуваат видливите првични ефекти, туку и да ги предвидат секундарните. Даночната инциденца претставува појава која се состои од одредени секундарни ефекти предизвикани од однесувањето, односно реакцијата на економските субјекти на плаќањето даноци. Затоа, целта на овој труд е да се опишат, идентификуваат и објаснат дистрибутивните ефекти на даночната инциденца, како и факторите од кои тие зависат. Проучувањето на овој феномен се иницира повторно како резултат на потребата за постигнување на поголема транспарентност на даночниот товар во рамки на современите даночни системи. Во таа насока, во продолжение е направен и увид на состојбата со даночната инциденца во некои одбрани земји од групата на ОЕЦД, преку анализа на коефициентот на даночното премостување на сегментите на пазарот на труд и на пазарот на капитал.

Евалуација на труд бр. 28: Финансиската криза во Бразил и Аргентина. Финансиската криза во Бразил и во Аргентина во 90-тите години претставува основниот фокус во овој труд, преку кој се сака да се доловат различните причини и фактори кои довеле до драстични промени и нерамнотежи во националните економии на овие две земји. Секако, од особен интерес е примената на соодветни мерки на властите во двете економии во соработка со ММФ за пронаоѓање на излез од таквата економска состојба која би била во насока на враќање кон состојбата на економски раст. Сето тоа се засновало на примената на мерките од „Реалниот план“ во Бразил и „Планот за конвертибилност“ во Аргентина кои требало да ја постигнат посакуваната економска стабилност.

Евалуација на труд бр. 29: Економски теории на јавен избор. Ова истражување овозможува дополнителни „динамични“ разгледувања во процесот на гласање што ќе се додадат на „статичкото“ разбирање на моделот на среден гласач и хипотезата на Тибут. Се констатира дека промените во составот на гласачи ќе влијае на профилот на среден гласач што за возврат ќе има ефект на „побарувачката“ за јавни добра, кој произлегува

од создавањето на „нов“ среден гласач. Ова значи дека: 1) индивидуите, трудејќи се да ги максимизираат нивните преференции, ќе го адаптираат однесувањето на применетите владини политики; и 2) законодавците и јавните службеници, трудејќи се да ги максимизираат нивните политички профити, ќе ја задоволат побарувачката генерирана од страна на „динамичниот“ среден гласач. Клучен елемент на моделот на јавен избор е признавањето на постоењето кружна причинска врска создадена од одлуките на средниот гласач со владините политики. Тоа подразбира дека промените во владините политики се ендогени за системот и дека се креирани со имплементацијата на политиките.

Евалуација на труд бр. 30: Примена на одредени техники за управување со залихи на хипотетичен пример. Управувањето со залихите е интегрален дел на управувањето со обртните средства. Цел на управувањето со залихите е одржување на оптимално ниво на залихи во компанијата. Надминувањето на оваа ниво може да предизвика премногу трошоци за чување и одржување, а од друга страна кусок на залиха може да го стопира или задоцни производствениот процес. Управувањето со залихите мора да се базира на рационална економска *cost benefit* анализа. Доколку бенефитот од залихите е поголем од трошоците, тогаш е разумно компанијата да ги чува залихите. Има голем број проблеми при одредување на економски оптималното ниво и за тоа како да се конвертираат или елиминираат сите релевантни вишоци или кусоци на залихи. Утврдувањето на економската количина на порачка (EOQ) и моментот на чување на нарачката е друг проблем кој е познат за овој менаџмент. На крај пресметката и анализата на коефициентите за ефикасноста на залихите го затвора прашањето за овој вид проблем. Предмет на овој труд се залихите како дел од тековните обртни средства. Примарна цел е презентирање на некои проблеми кои се познати во управувањето на залихите, како и да се елаборираат и објаснат некои можни и релевантни решенија.

Евалуација на труд бр. 31: Пазарниот ризик и принос како основни теоретски фундаменти на моделот CAPM. Целта на овој стручен труд е да се направи преглед на теоретскиот фундамент кој му претходи на моделот на вреднување на капиталното средство, а тоа е концептот на пазарниот ризик и принос. Во негови рамки, накратко, ќе се разгледаат прашањата кои се блиски до истоимената проблематика, како што се на пример ефикасноста на финансиските пазари, арбитражната ефикасност и изборот на инвеститорот, потоа ќе следат прашањата за алфа ризикот, бета ризикот, систематскиот ризик, несистематскиот ризик, понатаму, го претставуваме накратко и од свој агол, моделот на вреднување на капиталното средство или како што оригинално се нарекува во англиската терминологија *Capital Asset Pricing Model*– CAPM, за да на крај се даде еден критички осврт на овој популарен модел преку прегледот на детектираните проблеми од страна на стручната литература. Притоа, како што ќе се види од понатамошните излагања, очекуваниот принос што го бара инвеститорот произлегува од ризикот кој одредена хартија од вредност го додава на целокупното портфолио, што впрочем е експлицитно содржано во самиот модел на CAPM. Релевантните методи користени за истражувањето на предметов се математичкиот и статистичкиот метод. Притоа, како облик на претставување на сознанијата е застапен графиконот, а можно е и користење на одредени хипотетички примери во насока на подобра илустрација на теоретските концепти.

Евалуација на труд бр. 32: Економските ефекти од даночните стимулации. Трудот под наслов „Економските ефекти од даночните стимулации“ опфаќа една современа, и за нас, сè уште недоволно истражена проблематика од областа на јавните финансии и фискалната економија. Но, во поголемиот дел од развиените земји, даночните стимулации се едни од позначајните средства за постигнување на одредени економски цели, па според тоа претставуваат современа алтернатива на развојната фискална политика. Како предмет на обработка на докторскиот труд се јавуваат даночните стимулации како посебна област и средство на даночната политика, анализирани како од теоретски, така и од практичен аспект.

Стручно-апликативна и организациско-развојна дејност

Кандидатот доц. д-р Илија Груевски, покрај претходно опишаните наставно-образовни и научноистражувачки активности, има остварено и други активности во насока на ефикасно функционирање на Економскиот факултет, а со кои се верифицира неговата посветеност и професионалност во високообразовниот процес. Такви се:

- учество во 5 факултетски комисии,
- учество во уредувачки одбор на меѓународното списание „Journal of economics“;
- учество во изработка на елаборати;
- учества на неколку работилници;
- учество во 2 проекти и сл.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Во согласност со Законот за високо образование и Правилникот за единствените критериуми за избор во наставни, наставно-научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, како и по деталното разгледување на комплетно доставената документација пропишана во Конкурсот, Рецензентската комисија констатира дека кандидатот доц. д-р Илија Груевски ги исполнува сите услови за избор во наставно-научно звање вонреден професор.

Врз основа на наставно-образовната, научноистражувачката, стручно-апликативната и севкупната активност во периодот од избор во доцент до денес, Комисијата го верификува научниот и стручен развој на кандидатот доц. д-р Илија Груевски преку остварени вкупно 222 поени (НО30+НИ145+САОР51).

Според изнесеното, Комисијата има особена чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Економски факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, доц. д-р **Илија Груевски** да биде избран во **звањето вонреден професор во научната област фискална економија**.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Живко Атанасовски, редовен професор, претседател, с.р.

Д-р Стеван Габер, вонреден професор член, с.р.

Д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, вонреден професор, член, с.р.

ТАБЕЛА НА АКТИВНОСТИ КОИ СЕ БОДУВААТ ПРИ ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ

Р.б.	Наставно-образовна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
	Избор во звање доцент	1	30			30
	ВКУПНО					30
Р.б.	Научноистражувачка дејност и стручно-уметнички активности	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
1.	Монографија или научна книга во земја-та (р.б. 1, 3) и во странство (р.б. 4)	2	10	1	15	35
2.	Дел од монографија или научна книга (р.б. 2)	1	6			6
4.	Научен труд објавен во меѓународно научно списание (прв автор, втор автор, останати автори)	(прв автор р.б. 7, 8, 9, 13, 15, 17, 19, 20) 8x9 поени=72 поени (втор автор р.б. 18) 1x6 поени=6 поени (останати автори р.б. 5, 6, 10, 11, 12, 14, 16) 7x3 поени=21 поен Вкупно=72+6+21=99				99
5.	Учество на научен собир со реферат (постер/усно), концерт во земјава и во странство (р.б. 21, 22, 23, 24)			4	2	8
6.	Одбранета докторска теза (р.б. 32)	1	8			8
7.	Член на уредувачки одбор на научно списание (СЦИ/ЦА/останати)	2				2
	ВКУПНО					158
Р. бр.	Стручно-апликативна дејност и организациско-развојна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
1.	Труд во стручно (научно-популарно) списание (р.б. 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31)	7	2			14
2.	Учесник во научен проект (максимум во три проекти) (р.б. 33, 34)	2	5			10
4.	Член на факултетски орган, комисија	5	2			10
	ВКУПНО					34
	Поени кои се однесуваат на целокупната актива на кандидатот	НО	НИ	САОР		
	ВКУПНО БОДОВИ ОД СИТЕ ОБЛАСТИ	30	145	51		222

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН НАСТАВНИК ВО СИТЕ ЗВАЊА ЗА НАСТАВНО-
НАУЧНАТА ОБЛАСТ ПРЕХРАНБЕНА ТЕХНОЛОГИЈА НА ЗЕМЈОДЕЛСКИ
ФАКУЛТЕТ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Со Одлука бр. 1302-272/4 од 27.12.2018 година донесена на 159. седница на Наставно-научниот совет на Земјоделскиот факултет, одржана на 27.12.2018 година, формирана е Рецензентска комисија за избор на еден наставник во сите звања за наставно-научната област прехранбена технологија на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип во следниот состав:

- проф. д-р Сања Костадиновиќ-Величковска, вонреден професор на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (претседател);
- проф. д-р Ацо Кузелов, редовен професор на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (член);
- проф. д-р Виолета Димовска, редовен професор на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (член).

Конкурсот за овој избор беше објавен во дневните весници „Нова Македонија“ и „Коха“ на 14.11.2018 година и во предвидениот рок се пријави кандидатката **д-р Фиданка Илиева** во звање доцент.

Врз основа на приложената документација од кандидатката, чест ни е на Наставно-научниот совет на Земјоделскиот факултет да му го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Д-р Фиданка Илиева е родена на 4.11.1971 година во Скопје, каде што завршува основно и средно образование. По завршување на средното образование се запишува на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, каде што по дипломирањето се стекнува со звање *дипломиран инженер агроном*. Во 2005 година кандидатката се запишува на постдипломски студии на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, на Катедрата за микробиологија на почви и води. Магистрира во 2008 година на тема *„Примена на чисти култури микроорганизми во прочистувањето на отпадните води од колекторскиот систем Охридско Езеро“*. Во учебната 2009/2010 година кандидатката своето образование го продолжува на докторски студии на Универзитетот за прехранбена технологија во Пловдив, Р Бугарија, на Катедрата за алкохолни и безалкохолни пијалаци, група Микробиологија на вино. На 21.11.2013 година, д-р Фиданка Илиева успешно ја брани докторската теза со наслов *„Изолација и селекција на вински квасци од Тиквешкото виногорје и нивна примена за производство на регионални црвени вина“* и со тоа се стекнува со степен доктор по технички науки - прехранбени технологии.

Со Решение бр.14-14646/2 од 20.12.2013 година, дипломата од докторатот на д-р Фиданка Илиева е нострифицирана од страна на Министерството за образование и наука на Република Македонија.

Во периодот од 2006-2007 година работи како наставник во СДУ „Искра“ - Штип. Од 2009 година д-р Фиданка Илиева се вработува како помлад асистент на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип. Во 2012 година е избрана во асистент, а од 2014 г. до денес работи како доцент на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Со Одлука бр. 1802-211/7 од 20.5.2014 година кандидатката д-р Фиданка Илиева е избрана во доцент на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Законски услови кои треба да ги исполнува кандидатот за избор во звање вонреден професор

1. Доцент од научната област во која се избира, д-р Фиданка Илиева со Одлука бр.1802-211/7 од 20.5.2014 година е избрана за наставно-научната област прехранбена технологија во звање доцент на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип;
2. Објавени најмалку пет научноистражувачки трудови во соодветната област во меѓународни научни списанија или меѓународни научни публикации;

Бр.	Автор	Наслов на трудот	Списание	Години на излегување на списанието
1	Dimovska Violeta, Ilieva Fidanka , Kostadinovic Velickovska Sanja, Mihajlov Ljupco, Kovacevik Biljana, Lelova Zorica	<i>Quality of the pomegranates varieties "Hicaz" and "Karamustafa" from the region of Macedonia.</i>	IX International Scientific Agriculture Symposium "AGROSYM 2018", 04-07 Oct 2018, Jahorina, Bosnia and Herzegovina	9
2	Petrov Kire, Ilieva Fidanka , Dimovska Violeta, Gunova Natasa	<i>Correlation between indigenous and commercial strains of yeast in the production of wine from the grape variety Vranec</i>	VIII International Scientific Agriculture Symposium "AGROSYM 2017" Jahorina, October 05 - 08, 2017. ISSN 978-99976-718-1-3	8
3	Dimovska Violeta, Ilieva Fidanka , Gunova Natasa, Gunova, Vesna	<i>Correlation between climatic condition, yield and chemical composition in must on three grapes variety.</i>	VII International Scientific Agriculture Symposium "Agrosym 2016". pp. 1079-1084. ISSN ISBN: 978-99976-632-7-6	9
4	Dimovska Violeta, Ilieva Fidanka , Ivanova Violeta, Sofijanovska Elenica, Naceva Zaneta	<i>Characteristics of tempranillo grape variety (Vitis vinifera L.), grown in Tikveš's vineyard.</i>	Science & Technologies, 5 (6). pp. 195-199. ISSN 1314-4111 (2015)	25
5	Dimovska Violeta, Ilieva Fidanka , Gunova Natasa, Gunova, Vesna	<i>Analysis of fertility on the Merlot clones (Vitis vinifera L.), by applying the method of correlation</i>	Sixth International Scientific Agricultural Symposium "Agrosym 2015", 15-18 Oct 2015, Jahorina, Bosnia and Herzegovina.	10

3. Три научни труда во научно списание со импакт фактор во последните пет години:

Бр.	Автор	Наслов на трудот	Списание	Импакт фактор
1	Kostadinović Veličkovska Sanja, Naumova Letia Galaba, Čočevska Maja, Brühl Ludger, Silaghi-Dumitrescu Radu, Mirhosseini Hamed, Илиева Фиданка , Mihajlov Ljupčo, Dimovska Violeta, Kovacevič Biljana, Gulaboski Rubin, Matthäus, Bertrand	<i>Effect of bioactive compounds on antiradical and antimicrobial activity of extracts and cold-pressed edible oils from nutty fruits from Macedonia.</i>	Journal of Food Measurement and Characterization, (2018) 12. pp. 1-8. ISSN 2193-4126	1.181
2	Илиева Фиданка , Kostadinovic Velicovska Sanja, Dimovska Violeta, Mirhosseini Hamed	Selection of 80 newly isolated autochthonous yeast strains from the Tikveš region of Macedonia and their impact on the quality of red wines produced from Vranec and Cabernet Sauvignon grape varieties	Food Chemistry (2017) 216, 309-315	4.529
3.	Илиева Фиданка , Kostadinović Veličkovska Sanja, Dimovska Violeta, Spasov Hristo	The impact of some wine-making practices on the quality of Vranec red wines from Macedonia produced by the newly-selected local strain “F-78”	Food Chemistry (2016) 194, 11231131	4.529

Наставно-образовна и научноистражувачка дејност

Во периодот од 2009 година д-р Фиданка Илиева се вработува како помлад асистент на Земјоделски факултет по предмети од областа на микробиологијата, во 2012 година е избрана во асистент, а од 2014 до денес работи како доцент на Земјоделскиот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип. Од 2009 година до денес, д-р Фиданка Илиева активно е вклучена во наставните активности на студиски програми на Земјоделскиот факултет на прв, втор и трет циклус студии како и на Техничко-технолошкиот факултет на прв циклус студии. Д-р Фиданка Илиева била ментор на пет дипломски работи, член на комисија за одбрана на повеќе дипломски работи, ментор на еден магистерски труд и член на комисија за одбрана на два магистерски труда. Кандидатката за потребите на наставата на Земјоделскиот факултет има издадено позитивно рецензирана скрипта и практикум објавени на е-библиотека, како и една стручна монографија и книга објавени на е-репозиториум.

1. Каров Илија, Илиева Фиданка (2014) Микробиологија на вино, рецензирана скрипта. ISBN 978-608-244-036-1
2. Илиева Фиданка (2018) Практикум по Микробиологија на вино, рецензиран практикум ISBN: 978-608-244-583-0
3. Mihajlov Ljupco, Dimovska Violeta, **Илиева Фиданка**, Zlatkovski Vasko (2017) *Економски алтернативи за земјоделците во Преспа*. Federacija na farmeri na RM
4. **Илиева Фиданка**, Dimovska Violeta, Spasov Hristo (2015) *Isolation of wine yeasts from Tikves region for wine-making*. LAMBERT. ISBN 978-3-659-76294-9

Кандидатката има објавено повеќе научни трудови во списанија со меѓународен уредувачки одбор и трудови во списанија со фактор на влијание. Редовно учествува со усни и постер презентации на меѓународни научни и стручни презентации како автор и коавтор.

Трудовите за избор во доцент на д-р Фиданка Илиева се евалуирани и објавени во Универзитетски билтен бр.123 од 2014 година.

Листа на трудови и активности од остварената научноистражувачка дејност на д-р Фиданка Илиева.

Објавени трудови во меѓународни списанија и меѓународни научни публикации во последните пет години

1. Nikolov Efremco, Dimovska Violeta, **Ilieva Fidanka** (2018) The effect of pruning on fruiting capacity of Michele Palieri table grape variety growing in Tikves vineyard. Journal of Agriculture and Plant Sciences, 16 (1). pp. 89-95. ISSN 2545-4455

Авторите во овој труд ги презентираат резултатите од влијанието на резидбата врз производниот капацитет на трпезната сорта *Michele Palieri*, одгледувана во Тиквешкото виногорје. Добиените резултати, укажуваат на значително влијание на различното оптоварување на лозата со родни окца, врз коефициентите на родност и просечната маса на гроздот. Најмала варијабилност е констатирана кај апсолутниот коефициент, односно бројот на гроздови по окце кој се движи од границите 1,3 до 1,4 статистички значајна разлика е констатирана кај масата на гроздот.

2. Dimovska Violeta, **Ilieva Fidanka**, Kostadinovic Velickovska Sanja, Mihajlov Ljupco, Kovacevik Biljana, Lelova Zorica (2018) *Quality of the pomegranates varieties "Hicaz" and "Karamustafa" from the region of Macedonia*. IX International Scientific Agriculture Symposium "AGROSYM 2018"

Во трудот со реден бр.2 авторите ги презентираат резултатите за влијанието на квалитативните сојстава на сорти калинки одгледувани во ист регион. Резултатите покажуваат влијание на условите на одгледување врз морфолошките катрактеристики на плодот и хемискиот состав на овошниот сок. Статистички значајни разлики се утврдени кај содржината на феноли и киселини и разлики во соодносот на содржината на шеќерите гликоза и фруктоза. Од испитуваните сорти, сортата *иџис* се издвојува со поголема содржина на антоцијани, катехини и вкупни феноли.

3. Dimovska Violeta, **Ilieva Fidanka**, Kostadinovic Velickovska Sanja, Mihajlov Ljupco (2017) *Physical and chemical characteristics of pomegranate (Punica granatum L.), cultivar Karamustafa*. Journal of Agriculture and Plant Sciences, 15 (1/2). pp. 53-59. ISSN 2545-4455

Авторите во овој труд го испитувале влијанието на локалитетот врз физичките и хемиските карактеристики на автохтоната сорта калинка *карамустафа*. Константирано е дека локалитетот односно условите на одгледување имаат влијание врз физичките и хемиските карактеристики и тоа на масата на плодот содржината на вкупни киселини и содржината на вкупни полифеноли.

4. Petrov Kire, **Ilieva Fidanka**, Dimovska Violeta, Gunova Natasa (2017) *Correlation between indigenous and commercial strains of yeast in the production of wine from the grape variety Vranec*. VIII International Scientific Agriculture Symposium "AGROSYM 2017" Jahorina, October 05 - 08, 2017. ISSN 978-99976-718-1-3 <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/19742>

Во трудот со реден бр. 4 е утврдено влијанието на автохтоните и комерцијалните соеви на квасци врз производството на вино од сортата грозје *вранец*, одгледувана во Тиквешкото виногорје на локалитетот Црвени Брегови, во близина на Неготино, на надморска височина од 250 м. Главната цел беше да се прикаже корелацијата помеѓу соевите од автохтоните новоизолирани соеви квасци F-8 и F-78 со комерцијалниот квасец D-80 (Lallemand). Автохтоните квасци F-8 и F-78 претходно биле изолирани од Тиквешкото виногорје, Република Македонија. Цел на ова истражување е да се направи споредба помеѓу виното произведено со автохтони соеви на квасец F-8 и F-78 со комерцијалниот квасец D-80. Хемиската анализа на виното, мономерните антоциани, полифенолниот состав и интензитетот на бојата на виното произведени од домашните видови на квасец, беа споредени со виното произведено од комерцијалниот квасец. Основните параметри, како што се алкохолот, шеќерот, вкупните киселини, испарливите киселини, рН, слободниот / вкупниот SO₂, беа утврдени со примена на меѓународни методи за анализа на вина и шипки (методи на OIV). Корелационата вредност помеѓу главните параметри е добиена со користење на статистичка анализа на резултатите, со примена на софтверскиот пакет SPSS 19. Анализата покажува дека постои корелација помеѓу анализираните параметри на виното од виновата лоза *вранец*, меѓу различните видови на квасец. Коефициентот на

корелација на Пирсон (ρ) помеѓу виното *вранец* од F-8 и D-80 е (,996), што значи висока корелациска вредност. Исто така, коефициентот на корелација на Пирсон (ρ) помеѓу виното *Вранец* од F-78 и D-80 е (,999) што значи висока корелација.

5. Dimovska Violeta, **Иlieva Fidanka**, Gunova Natasa, Gunova Vesna (2016) *Correlation between climatic condition, yield and chemical composition in must on three grapes variety*. Book of proceedings, VII International Scientific Agriculture Symposium "Agrosym 2016". pp. 1079-1084. ISSN ISBN: 978-99976-632-7-6

Во овој труд се дадени резултати за корелацијата помеѓу климатските фактори, приносот на грозје и хемискиот состав на ширата кај три вински сорти одгледувани во исти услови. За обработка на резултатите користен е софтверскиот пакет SPSS 19. Со анализа на добиените параметри се утврди висока корелација помеѓу приносот, климатските услови и хемискиот состав на ширата. Корелацијата меѓу приносот, содржината на шеќерот и вкупните киселини во ширата покажаа негативни вредности за коефициентот на корелација.

6. Dimovska Violeta, **Иlieva Fidanka**, Gunova Natasa, Gunova Vesna (2015) *Analysis of fertility on the Merlot clones (Vitis vinifera L.), by applying the method of correlation*. In: Sixth International Scientific Agricultural Symposium "Agrosym 2015", 15-18 Oct 2015, Jahorina, Bosnia and Hercegovina.

Во овој труд се испитувани седум клона од сортата *мерло*, одгледувана во Скопско виногорје. За обработка на резултатите во ова истражување е користен софтверскиот пакет SPSS 19. Добиените резултати укажуваат на висок коефициент на корелација помеѓу масата на гроздот и приносот кај сите испитувани клонови и помеѓу апсолутниот коефициент и процентот на развиени окца.

7. Kostadinovic Velickovska Sanja, Mitrev Sasa, **Иlieva Fidanka**, Mihajlov Ljupco (2015) Сензорна и аналитичка евалуација на ладно - цедени масла од сончоглед. Годишен зборник 2015 - Земјоделски факултет. ISSN 1409-987X

Составот на масните киселини, испарливите компоненти и сензорна евалуација на 16 ладноцедени сончогледови масла, беа предмет на ова истражување. Низок удел на мононезаситена олеинска киселина и висок удел на полинезаситена линолеинска киселина (со удел преку 60%) може да предизвика брза оксидација на маслото во споредба со масла кои имаат висок удел на олеинска киселина и да предизвикаат „ужежнат“, „кисел“ или „горчлив“ вкус. Количеството на α -пинен може да служи како маркер при процесот на производство на ладноцедено сончогледово масло.

8. Dimovska Violeta, **Иlieva Fidanka**, Ivanova Violeta, Sofijanov Elenica and Naceva Zaneta (2015) *Characteristics of tempranillo grape variety (Vitis vinifera L.), grown in Tikveš's vineyard*. Science & Technologies, 5 (6). pp. 195-199. ISSN 1314-4111

Во трудот со реден бр 8. е испитувана новоинтродуцираната сорта *темпранило* во услови на Тиквешкото виногорје, локалитет Лепово. Врз основа на добиените резултати, оваа сорта покажува висока стабилност на приносот на грозје по години на испитување, а според хемискиот состав на ширата и органолептичката оценка на добиените вина се класифицира во сорти кои обезбедуваат суровина за вина со висок квалитет.

9. Dimovska Violeta, **Иlieva Fidanka**, Naceva Zaneta, Durakova Sanja, Bogeve Elena (2014) *Characteristics of Petit verdot grape variety (Vitis vinifera L.) grown in Tikveš vineyards*. In: 49. Hrvatski i 9. меѓународни симпозиј агронома, 20 Feb 2014, Dubrovnik, Hrvatska.

Во трудот со реден број 9 авторите ги презентираат резултатите од испитувањата кај новоинтродуцираната сорта *петит вердо* на производните насади лоцирани во локалитетот Лепово - Тиквешко виногорје. Притоа се применувани оптимални агротехнички и ампелотехнички мерки. Во периодот на истражувањето (2011-2012 година) се опфатени следните елементи: остварени приноси (kg/лоза), хемиски состав на ширата (шеќер, вкупни киселини, pH) и хемиска анализа на виното. Добиените резултати укажуваат на значително варирање на приносот (коефициент 14.48), кое се должи на староста на насадот односно тој е во втора (2011) односно трета (2012) година на род. Ширата содржи 230 g/L шеќер, 5.5 g/L вкупни киселини просечно за испитуваниот период. Виното е со висока содржина на екстракт (40 g/L) и алкохол од 13.11 vol%, кое се должи на селективната берба на грозјето и начинот на винификација.

10. Dimovska Violeta, Ivanova Violeta, Durakova Sanja, Neceva Zaneta, **Иlieva Fidanka**, Delic, M (2014) *Characteristics of Sangiovese grape variety (Vitis vinifera L.) grown in Tikveš vineyards*. In: 24th International Scientific-Expert Conference of Agriculture and Food Industry, 25-28 Sept 2013, Sarajevo, Izmir.

Во овој труд се дадени резултати од испитувањата кај сортата *санџовезе* од производните насади лоцирани во локалитетот Лепово - Тиквешко виногорје. Притоа се применувани оптимални агротехнички и ампелотехички мерки. Во периодот на истражувањето (2011-2012 година) се опфатени следните елементи: остварени приноси (kg/лоза), хемиски состав на ширата (шеќер, вкупни киселини, рН) и хемиска анализа на виното. Добиените резултати укажуваат на значително варирање на приносот (коэффициент 18.45) кое се должи на староста на насадот, односно тој е во втора (2011) односно трета (2012) година на род. Ширата содржи 224 g/L шеќер, 6.75 g/L вкупни киселини просечно за испитуваниот период. Виното е со висока содржина на екстракт (33 g/L) и алкохол од 12.90 vol% кое се должи на селективната берба на грозјето и начинот на винификација.

11. **Иlieva Fidanka**, Ivanova Violeta, Dimovska Violeta, Mitrev Sasa, Karov Ilija, Spasov Hristo (2014) *Influence of autochthonous yeasts on the quality of wines from Vranec and Cabernet Sauvignon varieties*. In: 24th International Scientific-Expert Conference of Agriculture and Food Industry

Во овој труд авторите презентираат 10 новоизолирани соеви на квасци од Тиквешкото виногорје од сортите *вранец* и *каберне совинјон* и нивното влијание врз квалитетот на виното. Истражувањата ги вклучуваат следниве параметри: содржина на алкохол, вкупни киселини, испарливи киселини, шеќери и рН, а посебен акцент е ставено на анализата на вкупни антоцијани и полифеноли. Резултатите покажаа дека најголема содржина на антоцијани и полифеноли се измерени во виното ферментирано со новоизолираниот сој F-20 за сортата *каберне совинјон* и F-8 за сортата *вранец*. Овие два соја на квасци покажаа најдобар фенолен профил и најдобри сензорни особини.

12. **Иlieva Fidanka**, Spasov Hristo, Tchobanov Iavor, Dimovska Violeta (2014) *Study of morphological, physiological and genetic properties of newly isolation and select second level yeast strains from the area Tikvesh, Macedonia*. In: Food Science, Engineering and Technologies 2014 - Scientific Works, 24-25 Oct 2014, Plovdiv, Bulgaria.

Во овој труд се проучени 10 соеви на квасци од 80 новоизолирани соеви за да ги идентификуваме родовите и видовите на кои припаѓаат. Беше направена морфолошка и културна карактеристика, следена беше спорулацијата, ферментација и асимилација на шеќери и други јаглородни извори. На седум од десет селектирани на второ ниво соеви квасци е определена разновидноста со PCR-метода за да се идентификуваат во рамките на видот *Saccharomyces cerevisiae*. Пет од културите претставуваат различни соеви во рамките на еден вид.

13. Dimovska Violeta, Ivanova Violeta, Salamovska Ana, **Иlieva Fidanka** (2014) *Flame seedless grape variety (Vitis vinifera L.) and different concentration of gibberellic acid (GA3)*. Bulgarian Journal of Agricultural Science, 20 (1). pp. 137-142. ISSN 1310-0351

Во трудот со реден број 13 се презентирани резултатите за влијанието на биорегулаторот гиберелин, врз квалитетот на грозјето од бессемената сорта *флем сидлес*. Вршени се третирања со три различни концентрации (5 mg/L, 10 mg/L и 20 mg/L) и во различно време (пред цветање, по цветање и пред прошарок). Од добиените резултати се констатира дека гиберелинот како хормон на порастот, влијае на зголемување масата на гроздот и зрното, како и на подобрување транспортабилноста на грозјето, која е резултат на високата отпорност на притисок.

Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научни списанија опфатени во СЦИ (списанија со фактор на влијание)

14. Kostadinović Veličkovska Sanja, Naumova Letia Galaba, Čočevska Maja, Brühl Ludger, Silaghi-Dumitrescu Radu, Mirhosseini Hamed, **Иlieva Fidanka**, Mihajlov Ljupčo, Dimovska Violeta, Kovacevič Biljana, Gulaboski Rubin and Matthäus Bertrand (2018) *Effect of bioactive compounds on antiradical and antimicrobial activity of extracts and cold-pressed edible oils from nutty fruits from Macedonia*. Journal of Food Measurement and Characterization, 12. pp. 1-8. ISSN 2193-4126 (IF 1.181)

Во овој труд е проучуван хемискиот состав, антиоксидативната и антимикуробната активност на ладни цедени масла за јадење од јаткасто овошје (бадем и орев) и масла од семе од афион и никулци од пченица од Македонија. Во однос на составот на масни киселини, највисокото ниво на олеинска киселина беше определено во масло од бадем ($67,6 \pm 0,02\%$), додека маслото од семе од афион беше најбогат извор на линоленска киселина ($72,3 \pm 0,06\%$). Највисокото ниво на α -токоферол ($23,8 \pm 0,01 \text{ mg} / 100 \text{ g}$ масло) беше измерен во масло од бадем, додека γ -токоферолот беше најзастапен во маслото од орев и никулци од пченица. Маслото од никулци од пченица е најбогатиот извор на фитостероли ($3894 \pm 155,0 \text{ mg} / \text{kg}$) со доминација на β -ситостерол и кампестерол. Иако радикалот DPPH е помалку реактивен во однос на фенолните соединенија во споредба со ABTS радикалот, неговата реактивност со витамин Е - активни компоненти беше индикативен. Маслото од семе на афион има најниско ниво на токофероли, но покажа највисока антибактериска активност против *Listeria monocytogenes* и антифунгална активност против *Candida albicans*.

15. Ilieva Fidanka, Kostadinovic Velickovska Sanja, Dimovska Violeta, Mirhosseini Hamed (2017) Selection of 80 newly isolated autochthonous yeast strains from the Tikveš region of Macedonia and their impact on the quality of red wines produced from Vranec and Cabernet Sauvignon grape varieties. Food Chemistry, 216. pp. 309-315. ISSN 0308-8146 (IF 4.529)

Во трудот со реден бр.14 е проучувано влијанието на новоизолирани 80 автохтони соеви на квасци од регионот на Тиквеш во Р Македонија и е определен нивниот ефект на квалитетот на црвени вина од сортите *вранец* и *каберне совиньон*. Квасците за ферментација, изолирани од гроздова каша од сортите *вранец* и *каберне совиньон* е добиена со спонтанна ферментација од 10 микрорегиони во винарскиот регион Тиквеш. Грозјето од двете сорти од винарскиот микрорегион Барово се најбогати со автохтони квасци. Мономерните антоцијани, составот на полифенолите, како и други енохемиски параметри на вината се споредени со истите параметри добиени од вина од двете сорти ферментарни со комерцијален квасец „Зиха“. Виното добиено од сортата *вранец* и ферментирано со новоизолираниот квасец „F-8“ и виното добиено од сортата *каберне совиньон* ферментирано со новоизолиран квасец „F-20“ имаат статистички значајно ($p < 0.05$) поголема концентрација на мономерни антоцијани и вкупни феноли во споредба со другите експериментални вина.

16. Ilieva Fidanka, Kostadinovic Velickovska Sanja, Dimovska Violeta, Spasov Hristo (2016) The impact of some wine-making practices on the quality of Vranec red wines from Macedonia produced by the newly-selected local strain "F-78". Food Chemistry, 194. ISSN 0308-8146 (IF 4.529)

Во овој труд е проучувано влијанието на различни енолошки постапки (температура, мешање и количество на инокулиран квасец „F-78“ од трет степен на селекција) на количеството на мономерни антоцијани, вкупни полифеноли и органолептички својства на 15 црвени вина од македонската сорта *вранец*. Температурата е најважниот фактор, кој го одредува количеството на мономерни антоцијани. Процентот на инокулиран квасец има позитивен ефект врз екстракцијата на полифеноли во виното. Поголемо количество на инокулиран материјал овозможува побрза ферментација и побрзо фомирање на етанол што ја забрзува екстракцијата на антоцијаните. Ефектот на мешањето во текот на ферментацијата е контраверзен. Најдобра енолошка постапка за производство на регионално вино од сортата *вранец*, вклучува температура на ферментација од $20\text{--}24^\circ\text{C}$, интензивно мешање (5–6 пати/24 h) и количество на инокулиран квасец 3–4%. За производство на комерцијални млади вина најдобра енолошка постапка вклучува температура на ферментација од 20°C , мешање (3–4 пати/24 h) и количество на инокулиран квасец 3–4%.

Учество во научно истражувачки проекти

1. Dimovska, Violeta and Mihajlov, Ljupco and Kostadinovic, Sanja and **Ilieva, Fidanka** and Kovacevik, Biljana and Lelova, Zorica (2017) *Bioactive components, antioxidant and antimicrobial activity of extracts from fruits and Mentha*.
2. Ivanova, Violeta and Dimovska, Violeta and Stefova, Marina and Tasev, Krste and Balabanova, Biljana and **Ilieva, Fidanka** and Petreska Stanoeva, Jasmina (2016) *Biogenic amines and aroma in Vranec wines from Macedonia and Montenegro and effect of malolactic fermentation on their formation*.

Стручно-апликативна и организациско-развојна дејност

Доц. д-р Фиданка Илиева учествува во реализација на стручно-апликативни и организациско-развојни активности во рамките на Универзитетот „Гоце Делчев“ од кои позначајни се:

- Mihajlov Ljupco, Dimovska Violeta, **Ilieva Fidanka**, Zlatkovski Vasko (2017) *Економски алтернативи за земјоделците во Преспа*. Other. Federacija na farmeri na RM.
- Учество во реализација на различни активности во стручно-апликативниот проект Developing OER and Blended Modules for Agriculture and Rural Development, Erasmus+ KA202 Project (2015-2018), ERASMUS + програма.
- **Ilieva Fidanka**, Dimovska Violeta, Spasov Hristo (2015) *Isolation of wine yeasts from Tikves region for wine-making*. LAMBERT. ISBN 978-3-659-76294-9.

Член на универзитетски или факултетски органи и комисии и владини тела:

1. Член на комисија за уписи на прв циклус студии на Земјоделски факултет за академските 2014/2015, 2015/2016, 2016/2017, 2017/2018 г. во Наставен центар Кавадарци при УГД - Штип во трите уписни рокови;
2. Член на организационен и научен одбор за прво меѓународно научно-стручно советување „Агро – наука и пракса“ на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип;
3. Ментор на генерација за студентите запишани во академската 2014/2015 г. во Штип;
4. Заменик член на Дисциплинска комисија на Земјоделски факултет со Одлука бр.1302-80/38 од 6.4.2017 г.;
5. Член на Комисија за самоевалуација на Земјоделскиот факултет при УГД Штип (Одлука бр.1302-86/16 од 31.3.2016 г.);
6. Член на Потсекторска постојана група за грозје и вино при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (Решение бр.02-11161/1 од 7.11.2018 г.).

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Во согласност со Законот за високо образование на Р Македонија и Правилникот за критериуми и постапка за избор на наставно-научни, наставни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип и распишаниот Конкурс, а врз основа на севкупната активност и постигнатите резултати на кандидатката д-р Фиданка Илиева, Рецензентската комисија констатира дека кандидатката доцент д-р Фиданка Илиева ги исполнува критериумите за да биде избрана во звање **вонреден професор**. Од целокупната презентирана досегашна активност може да се заклучи дека кандидатката Фиданка Илиева поседува квалитети и способности во наставно-образовната и научноистражувачката дејност. Кандидатката, освен во наставно-образовната активност, преку ангажираноста и успешната реализација на соработничките обврски за студентите на прв и на втор циклус студии дава свој придонес и во научноистражувачката и организациско-развојната дејност на Земјоделскиот факултет. Со објавувањето на научни трудови со оригинални научни резултати во интернационални списанија со фактор на влијание, доцент д-р Фиданка Илиева придонесува и за развојот на науката на нашиот Универзитет.

Врз основа на приложениот материјал, како и личното познавање на кандидатката, Рецензентската комисија има особена чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Земјоделскиот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип да ја избере д-р Фиданка Илиева во звање **вонреден професор** во наставно-научната област **прехранбена технологија** на Земјоделски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Сања К. Величковска, вонреден професор, претседател, с.р.

Д-р Ацо Кузелов, редовен професор, член, с.р.

Д-р Виолета Димовска, редовен професор, член, с.р.

ТАБЕЛА НА АКТИВНОСТИ КОИ СЕ БОДУВААТ ПРИ ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ

Р. бр.	Наставно-образовна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
1.	Избор во звање доцент		30			30
	ВКУПНО					30
Р. бр.	Научноистражувачка дејност и стручно-уметнички активности	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
1.	Монографија или научна книга					
2.	Дел од монографија или научна книга					
3.	Научен труд објавен во списание со ИФ (прв автор, втор автор, останати автори) бр. 14-16 - прв автор: 15,16 - останати автори: 14					
				2	15	30
				1	5	5
4.	Научен труд објавен во меѓународно научно списание (прв автор, втор автор, останати автори) трудови бр. - прв автор: 11,12 - втор автор 2,3,4,5,6,8,9 - останати автори 1,10,13					
				2	9	18
				7	6	42
		1	3	2	3	9
5.	Труд со оригинални научни резултати, објавени во зборник од трудови на научен собир во земјава: 7	1	2			2
6.	Пленарно предавање на научен собир, музички настап на официјален концерт, учество на ликовна изложба					
7.	Секциско предавање на научен собир, музички настап на официјален концерт					
8.	Одржано предавање по покана од научна институција, музички настап на официјален концерт					
9.	Учество на научен собир со реферат (постер/усно) концерт во земјава и во странство:					
10.	Одбранета докторска дисертација					
11.	Одбранет магистерски труд					
12.	Раководител на научен проект					
13.	Учесник во научен проект (максимум во три проекти)	2	2			4
14.	Уредник на научно списание (СЦИ/ЦА/останати)					
15.	Член на уредувачки одбор на научно списание (СЦИ/ЦА/останати)					
16.	Уредник на зборник на трудови					

17.	Уредник на зборник на трудови од научен собир					
18.	Претседател на организациски или научен одбор на научен собир, фестивал					
19.	Член на организационен или научен одбор на научен собир, фестивал бр.2	1	1			1
20.	Основач на научна лабораторија					
21.	Награди-признанија занаучни/уметнички постигнувања, сценско-музички награди					
22.	Студиски престој во странство					
23.	Рецензент на научен труд (СЦИ/ЦА/останати)					
24.	Самостојно ликовно претставување (ликовна изложба)					
25.	Учество во ликовна колонија/симпозиум со ликовно дело					
26.	Монументално ликовно дело					
	ВКУПНО (НИ)					111
Р. бр.	Стручно-апликативна дејност и организациско-развојна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		
		број	поени	број	поени	Вкупно
1.	Книга			1	15	15
2.	Поглавје од книга					
3.	Речник					
4.	Стручна монографија	1	3			3
5.	Труд во стручно (научно-популарно) списание					
6.	Труд објавен во зборник од трудови на стручен собир					
7.	Пленарно предавање на стручен собир					
8.	Учество на стручен собир со реферат (постер/усно)					
9.	Уредник на стручно списание					
10.	Член на уредувачки одбор на стручно списание					
11.	Уредник на зборник на трудови од стручен собир					
12.	Претседател на организациски или програмски одбор на стручен собир					
13.	Учесник во научен проект (максимум во три проекти)					
14.	Прифатени иновации, патент					
15.	Техничко унапредување					
16.	Изработен и рецензиран програмски пакет					
17.	Елаборати и експертизи					
18.	Изготвување на извештаи од анализи					
19.	Стручни награди и признанија					
20.	Ректор					
21.	Проректор					

22.	Претседател на универзитетски или владини тела					
23.	Декан					
24.	Продекан					
25.	Шеф на институт					
26.	Раководител на завод					
27.	Член на универзитетски или владини тела ред.бр.6	1	5			5
28.	Член на факултетски орган, комисија ред. бр.1,4,5	6	2			12
29.	Член на институтски орган, комисија					
30.	Класен раководител, согласно со Кредит трансфер системот - ЕКТС (за четири години) ред.бр.3	1	4			4
	ВКУПНО					39
	ВКУПНО БОДОВИ ОД СИТЕ ОБЛАСТИ					180

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА РАКОПИСОТ “DEUTSCH FÜR ANFÄNGER” (ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК ЗА ПОЧЕТНИЦИ) ОД Д-Р БИЛЈАНА ИВАНОВСКА (ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП) И Д-Р АСТРИД СИМОНЕ ГРОСЛЕР (BUASVM, TIMISOARA, ROMANIA)

Со Одлука бр. 1902-40/6 од 29.1.2019 год. на Наставно-научниот совет на Филолошки факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип донесена на 187. седница на Наставно-научниот совет, одржана на 29 јануари 2019 год., определени сме за рецензенти на ракописот насловен како “Deutsch für Anfänger” („Германски јазик за почетници“) од авторките д-р Билјана Ивановска и д-р Астрид Симоне Грослер. Рецензентската комисија за изготвување на извештај за приложениот ракопис работеше во состав:

- проф. д-р Петер Рау, редовен професор, Филолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје;
- проф. д-р Јаготка Стрезовска, редовен професор, Факултет за туризам и угостителство, Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола.

По преглед на ракописот го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Ракописот за учебникот насловен како “Deutsch für Anfänger” („Германски јазик за почетници“) содржи 230 страници, напишан е во А4 формат и ја поставува основата за изучување на германскиот јазик како странски јазик.

Податоци за обемот ракописот: 230 страници, А4 формат, а обемот по содржина ги задоволува критериумите за учебник за странски јазик (германски) за почетници на нематичните факултети, според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Приложениот учебник претставува второ, дополнително и преработено издание од авторките д-р Билјана Ивановска и д-р Астрид Симоне Грослер (издадено во 2015 год.) и како такво ги задоволува барањата на современите научни истражувања.

Краток опис на содржината: Учебникот *Deutsch für Anfänger* (Германски јазик за почетници), во прв ред, е наменет за студентите кои се почетници во изучувањето на германскиот јазик како странски јазик (DaF - Deutsch als Fremdsprache) на универзитетите во Република Македонија и во Романија и кои го изучуваат германскиот јазик како изборен предмет или нематичен предмет според студиските програми во првата година на своето студирање. Учебникот е наменет за изучувачите на германскиот јазик како странски јазик, за студентите од универзитетите во Република Македонија и во Романија, но можат да го користат и сите оние кои имаат интерес за усвојување на овој странски јазик и оние кои имаат контакт со германскиот јазик и кои сакаат да го изучуваат овој јазик и да ги продлабочат и прошират своите знаења за овој странски јазик.

Книгата дава преглед на важни теоретски и практични аспекти за јазикот и служи за проширување и продлабочување на веќе стекнатите познавања за германскиот јазик и има за цел студентите и сите останати изучувачи самостојно да го продлабочат своето знаење од областа на германскиот јазик.

Учебникот содржи дваесет и четири лекции (тематски целини) кои обработуваат општи теми: претставување, ситуации од секојдневниот живот (во училиште, на лекар, дома, во полиција, празници и обичаи, поминување на времето за викенд, за празник и сл.), како и говорни вежби преку обработка на граматички и лексички проблеми и нивно објаснување. По секоја лекција е дадена листа на непознати зборови и нивни преводни еквиваленти (на македонски и на романски јазик), како и објаснување на основните

граматички поими на македонски јазик, што се обработени во одредената тематска целина. Се објаснуваат основните лексички и граматички елементи и јазични единици кои се наведуваат во соодветната тематска единица. Темите покриваат широк ареал на тематски содржини, како на пример: патување, секојдневие, снаоѓање во одредени ситуации: дома, на лекар, на железничка станица, во продавница, во ресторан, потоа ситуации во семејството, опишување празници и обичаи, здравствени проблеми, опишување слободни активности за време на викенд, дневни активности во работен ден (на училиште, на работа) и сл.

Лексичките и граматичките вежби се обработени преку основните зборовни класи (именки, глаголи, придавки, прилози) и преку главните реченични делови и им овозможуваат на изучувачите на јазикот подобро разбирање на основните реченични конструкции, како и продлабочување на знаењата од германскиот јазик. По секоја лекција се дадени граматички и јазични вежби за повторување и утврдување на тематската единица, пишување дијалози, кратки состави, вежби со дополнување, со заокружување, одговор на поставени прашања, дополнување на точна граматичка форма на одредена зборовна класа, поставување прашања и сл. Во прилозите кои следат по лекциите (на крајот на учебникот) се дадени граматички објаснувања за основните зборовни класи: глаголи, именки, придавки, прилози, извици, сврзници, честички и броеви, а воедно е даден и изговорот на вокалите и консонантите во германскиот јазик, потврден со примери, кои се претставени табеларно.

Важните карактеристики на основните зборовни групи се објаснети по секоја лекција. Претставени се и модалните глаголи (освен главните и помошните) со своите функции во реченицата и нивното значење преку конкретни реченични примери во одредени глаголски времиња: сегашно, минато и идно време. Глаголските времиња (сегашност, минатост и идност), наставките за нивно образување и различното значење кое може да се искаже со нив, се прикажани преку реченични примери во конкретна јазична ситуација (после тематската целина). Понатаму, даден е и табеларен приказ на глаголите по абецеден редослед во инфинитивна форма, во имперфект, формата на вториот партицип и промената на вокалот кај глаголот (доколку се јавува при неговата промена). Граматичките категории на глаголите се, исто така, детално и концизно претставени и ги даваат основните информации во однос на категориите: број, време, лице, залог и начин.

Именките како зборовна група се детално претставени преку нивните граматички категории (род, број и падеж) и за тоа се дадени репрезентативни примери во германскиот јазик. Употребата на именката со соодветниот род и број и јазичните опкружувања кога таа се јавува, се поткрепени со реченични примери. Наставките за маркирање на родот кај именките се претставени табеларно.

Предлозите како непроменлива зборовна група се претставени како локални, темпорални, модални, каузални и се прикажани заедно со падежот (номинатив, датив, акузатив, предлошки објект) и нивните скратени форми на употреба (*am, beim, zur*).

Сврзниците се претставени во две групи според својата функција: за независноложени и зависноложени реченици.

ЗАКЛУЧОК

Согласно со изложеното, ракописот под наслов *“Deutsch für Anfänger”* („Германски јазик за почетници“), како второ издание на веќе објавениот учебник (од 2015 год.), на јасен и едноставен начин им дава можност на студентите кои изучуваат почетно ниво на германски јазик и на сите останати изучувачи и мултипликатори на овој странски јазик да ги продлабочат своите познавања и вештини за германскиот јазик како странски јазик. Учебникот на концизен и прецизен начин дава преглед на основните граматички и лексички структури на јазикот и со тоа овозможува усвојување и продлабочување на познавањата за германскиот јазик.

Согласно со ова, на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип со задоволство му препорачуваме ракописот *“Deutsch für Anfänger”* („Германски јазик за почетници“) од авторките проф. д-р Билјана Ивановска и проф. д-р Астрид Симоне Грослер да го прифати за објавување како е-учебник по германски јазик за студентите од нематичните факултети.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Петер Рау, редовен професор, с.р.

Д-р Јаготка Стрезовска, редовен професор, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА РАКОПИСОТ „СИСТЕМИ ЗА КВАЛИТЕТ И СТАНДАРДИ“ ОД ПРОФ. Д-Р ЕЛИЗАБЕТА МИТРЕВА, ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, како и Одлуката бр. 2102-49/3 од 197. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика факултет, одржана на 30.1.2019 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- проф. д-р Марија Таковска, Економскиот институт, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје;
- проф. д-р Неда Петроска-Ангеловска, Економскиот институт, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис **„СИСТЕМИ ЗА КВАЛИТЕТ И СТАНДАРДИ“** од проф. д-р Елизабета Митрева, наменет за студентите на прв циклус студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Учебникот „СИСТЕМИ НА КВАЛИТЕТ И СТАНДАРДИ“ е наменет главно за студентите на Факултетот за туризам и бизнис логистика. Предметот се изучува во седми семестар во четврта година и ја покрива наставната материја со оптовареност 3 (три) часа неделно т.е. 36 (триесет и шест) часа по семестар.

Податоци за обем на ракописот: Проблематиката што е предмет на обработка е претставена во текст од вкупно 334 страници, од кои на 325 страници е претставен основниот текст, на 9 страници се поместени 215 релевантни библиографски единици, од монографски единици, периодични списанија, статии, извештаи и интернет страници, во најголем дел странска литература што ги покрива подрачјата што се третирали во трудот. За полесно совладување на изнесената проблематика авторката дава голем број шеми (111) за сè што може да се претстави на сликовит начин за полесно да се разбере и запамети од страна на читателот. Во ракописот има табели (26) за поголема прегледност на бројните податоци кои даваат јасна претстава за соодветната тематика.

Обемот на трудот и неговата содржина ги задоволуваат критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Учебникот е напишан на оригинален начин и во него е поместена теоријата на менаџмент системите со посебен акцент на менаџмент на квалитет. Авторката прилично амбициозно нуди одговор на прашањата со кои се соочува современото деловно работење. Во овој учебник се дадени значењето и предноста од воспоставување систем за квалитет, како поле за развивање различни елементи кои овозможуваат стекнување конкурентска предност. Нагласена е потребата од континуирано подобрување на квалитетот на постоечките производи, услуги и процеси користејќи методи и техники за бездефектно работење, како и оптимизацијата на деловните процеси и анализа на трошоците на квалитет. Во овој учебник е потврдена неопходноста од тимска работа преку интегрирање на знаењето на вработените и покренување на мотивациски активности.

Јазикот на кој е напишан овој учебник е јасен и разбирлив, а дефинициите на поимите во него се технички прецизни.

Краток опис на содржината: Учебникот „Системи на квалитет и стандарди“ се состои до теоретски и практичен дел. Теоретскиот дел се состои од тринаесет тематски целини: 1. Значењето и улогата на квалитетот на производите и услугите; 2. Еволуција на менаџментот на квалитет; 3. TQM (Total Quality Management) филозофијата; 4. Видови стандарди, нивната примена и важноста за претпријатијата; 5. Модели на TQM стратегијата низ светот; 6. Потребата да се проектира систем за квалитет; 7. Основи за проектирање и имплементирање на систем на квалитет; 8. Менаџмент на знаење; 9. Проектирање систем на мотивацијата; 10. Менаџмент со трошоци на квалитет; 11. Менаџмент со мерниот систем; 12. Постпродажен период на производот; 13. Како да започне процесот на проектирање и имплементирање на систем за квалитет во компании. Практичниот дел се состои од 9 тематски единици: 1. Потребата од оценка на квалитетот на производите и услугите; Организација на контролата во менаџментот на квалитет; 3. Карта за контрола на квалитетот на деловните процеси; 4. Примена на методите и техниките за обезбедување квалитет; 5. Параметри на генералното множество и пробата; 6. Прикажување на резултатите од испитувањето; 7. Контролни карти; 8. Примена на Тагучиевата формула за трошоци поради варијации во квалитетот; 9. Оценка на постигнатите резултати преку анкетирање.

Пред да ги истакнеме нашите оценки за трудот, како и предлогот, најнапред во скратена форма ќе ја презентираме неговата содржина.

Во првото поглавје од учебникот се опфатени значењето и улогата на квалитетот на производите и услугите. Исто така, во поглавјето се опфатени и разработени карактеристиките и поврзаноста на квалитетот со барањата на корисниците, исполнување на роковите при најмали трошоци на работење.

Во второто поглавје авторката дава приказ на еволутивниот развој на менаџментот на квалитет и зошто се јавила потребата од квалитет на деловните процеси, производите и услугите на пазарот.

Во третото поглавје авторката се осврнува на тоталниот менаџмент на квалитет (Total Quality Management - TQM) кој претставува системски пристап на управување и има за цел континуирано да ги унапредува вредностите за корисникот со проектирање и постојано унапредување на деловните процеси и системи. Главната поента во ова поглавје е Деминговата порака која се состои во тоа дека унапредување на квалитетот ќе доведе до намалување на трошоците, а во исто време и зголемување на продуктивноста и учеството на пазарот. Тоа впрочем беше применето од значаен број производители кои масовно ги применуваа неговите методи и техники, а со тоа постигнаа висок квалитет и солидни деловни резултати. Евидентен е податокот за зголемен квалитет во комбинација со смалувањето на трошоците, што доведе до зголемена побарувачка на јапонските производи на светскиот пазар. Тоа ѝ дава право на авторката на овој труд да им сугерира и на студентите и на македонските компании да го следат ваквиот пример на јапонското искуство за успешен настап на пазарот и водење постојана конкурентска борба за остварување на што поголем успех, односно привлекување поголем број потрошувачи, со цел да се оствари поголем профит.

На проблематиката поврзана со видовите стандарди, нивната примена и важноста за организациите, како и проектирање и имплементирање интегрирани менаџмент системи, авторката го посветува четвртото поглавје од учебникот.

Петтото поглавје од учебникот авторката го посветува на комплетното проучување и презентирање на многу експерти за теоријата на менаџментот на квалитетот во светот и кај нас. Во ракописот се дадени дијагнози и анализи на американскиот, европскиот и јапонскиот модел, како и постојниот модел на управување во македонските компании.

Во шестото поглавје авторката го насочува фокусот на вниманието кон потребата од проектирање систем за квалитет и кои пристапи за унапредување на квалитетот на деловните процеси се користат во практиката. Тоа значи, потреба од реинженеринг во компаниите со радикално нов начин на мислење и работење. Во ова поглавје е нагласена потребата од надминување на традиционалното управување со процесите, каде што преку реактивно подобрување на процесите треба да доведе до континуирано подобрување на квалитетот на постојните производи, услуги и процеси.

Значајно внимание за основите на проектирање и имплементирање на систем на квалитет авторката посветува во седмото поглавје, каде што ги разработува најважните прашања за примена на QC-CE (Quality Cycle & Cause and Effect) моделот при проектирањето на деловните процеси и стандардните оперативни процедури, во форма на блок-дијаграми (карта на тек), со што може да се управуваат сите деловни процеси во компаниите на начин на кој точно ќе се определат обврските и одговорностите на учесниците во планирањето, реализирањето, контролирањето и коригирањето (PDCA – Plan-Do-Check-Act). Овде посебно место заема примената на интерната стандардизација со што се подобрува одговорноста на вработените во реализација на деловните процеси. Посебно е обработена примената на статистичките методи и техники со кои се смалуваат дефектите во работењето, а со примената на софтверските пакети се зголемува ефикасноста во примената на истите. Понатаму во поглавјето се опфатени анализите на трошоците на квалитет преку кои може да се контролираат загубите и истите да се сведат на минимални во поглед на потрошувачката на материјали и енергија. Несомнено е дека без посветеност на топ менаџментот кон поставените цели за квалитетот и доследноста во нивното спроведување, сите овие напори ќе бидат само трошење време и пари, а во исто време ќе ја намалат можноста за успешност на следната таква иницијатива. Авторката го насочува фокусот дека проектирањето и имплементацијата на системот за квалитет значи драстична промена во однесувањето на вработените, радикални промени во организациската поставеност, јасно дефинирање на правата, обврските и одговорноста на секој поединец. Менаџерскиот кадар во претпријатието со својата добра волја и упорност треба да ги вклучи сопствените човечки ресурси, со формирање тимови од сите профили, интегрирајќи ги нивните знаења за да се постигне целосно владеење со квалитетот во сите процеси на претпријатијата, при најмали трошоци на работење. На ваков начин ќе се овозможи навреме да се спречат можните дефекти, навреме да се елиминираат проблемите со отстранување на евентуалните причини. Вообичаениот отпор и страв од промените бргу се надминува и се наметнува силна желба за промена на постојната состојба, со нов пристап кон квалитетот, со целосна посветеност спрема клиентот, вработените, околина и државата.

Теоријата на разбирање (поимање): концепт кој ги објаснува знаењето и границите - доживотното учење, авторката го разработува во осмото поглавје, каде што се осврнува на основните начела на стекнување знаење и способност за развој базиран на знаење. Авторката укажува на фактот дека еднаш осознаените и усвоените менаџерски вештини и постапки немаат траен и непроменлив карактер и природа, како варијабли, туку тие се менуваат согласно со условите и барањата на опкружувањето. Без образование за овие области и континуирано образование најпрво на менаџерите, а потоа, преку нив, на сите вработени, не би можела да се примени методологијата за TQM и поред тоа не би можеле да се оценуваат наведените придобивки од системот за квалитет.

Познавање на психологијата - сфаќањето на човековата природа се содржани во деветтото поглавје од учебникот. Покрај образованието, мотивацијата и проектирањето систем на мотивација е исто така значајна моторна сила за остварување на системот за тотален менаџмент на квалитет.

Во десеттото поглавје авторката ја разработува проблематиката на менаџмент со трошоците на квалитет. Понатаму во поглавјето се опфатени врските помеѓу оптимизацијата на вкупните трошоци на работа, реинженерингот на деловните процеси и важноста во управувањето на деловните процеси во организацијата.

Прашањето на менаџмент со мерниот систем е содржано во единаесеттото поглавје од учебникот. Во него се разработени мерните механизми преку кои секојдневна практика на секој вработен не треба да биде само контролата во работењето, туку вработените мора да бидат обучени да делуваат превентивно, а не да се окупираат со детекција; мора да добијат одговорност и моќ да ги коригираат своите грешки и да го изнесуваат секој проблем во врска со квалитетот што ќе го откријат.

Постпродажниот период на производот е обработен во дванаесеттото поглавје. И во оваа поглавје се разработува однесувањето на корисниците по купувањето на производот или услугата. Значајно место е посветено и на постпродажната поддршка на производот и

услугата, каде што посебно место зазема постапката за враќање на производот или сервис/ замена на дефектните производи.

Во последното тринаесетто поглавје од теоретскиот дел е дадена методологијата како да се започне процесот на проектирање и имплементирање на систем за квалитет во организации.

Практичниот дел се состои од девет целини. Во првото поглавје се опфатени значењето и улогата на квалитетот на производите/ услугите. Исто така, во поглавјето се дадени потребните чекори во проектирањето и постојаното унапредување на деловните процеси и системи. Целта на интерната стандардизација е да се овозможи дефинирање на секое работно место на стандарден начин на работа и сите вработени да станат одговорни за квалитетот.

Во второто поглавје авторката дава насоки за организацијата на контролата во менаџментот на квалитет. Службата за контрола преку нејзините активности и одговорности придонесува за поуспешно работење на компанијата, бидејќи проверува дали поставените задачи се остваруваат навреме, по планот, рационално и економично.

Во третото поглавје авторката се осврнува на изработка на картата за контрола на квалитетот на деловните процеси и изработка на технолошка документација што ги следи производните процеси. Во картата за контрола на квалитетот на деловните процеси се дадени сите технолошки операции, во секоја фаза на производство, утврдениот квалитет, како и избор на соодветен инструмент за да се оствари правилна контрола. Во технолошката документација што ги следи деловните процеси се вклучени повеќе документи како: производна спецификација, технички стандарди, работен норматив, производен стандард, карта за контрола на квалитетот, временски картон и сл. Оваа документација има за цел да го помогне обезбедувањето квалитет на производите и обемот на производство за секој производен процес.

На проблематиката поврзана со улогата на методите и техниките на квалитет во TQM стратегијата авторката го посветува четвртото поглавје од практичниот дел во учебникот. Посебно внимание е посветено на значењето на статистичкото проучување кое врз основа на резултатите од проучувањето на едно случајно одбрано подмножество (проба) n се осознаваат законитостите на одредени својства за целото множество (партија) N материјал. Во ова поглавје се изучуваат можностите да пробата да биде порепрезентативна, односно да ги изразува својствата на целата партија материјал, со примена на одредени правила.

Петтото поглавје од практичниот дел авторката го посветува на комплетното проучување на параметрите на генералното множество и пробата, односно бројно исказување на карактеристиките на генералното множество (партија материјал). Во ракописот се дадени примери и анализи за мерите на централната тенденција (средна аритметичка вредност и др.) и мерите на варијација (дисперзија, средно квадратно отстапување, коефициент на варијација и сл.).

Во шестото поглавје авторката го насочува фокусот на вниманието кон прикажување на резултатите од испитувањето и тоа најчесто преку графички приказ, со цел да се поедностави приказот на резултатите и да можат со еден поглед да се споредат неколку серии податоци. Најчесто се користени: хистограм, Парето дијаграм, Ишикава дијаграм и примена на картата на тренд, со цел унапредување на квалитетот на деловните процеси во практиката.

Значајно внимание за примената на контролните карти авторката посветува во седмото поглавје од практичниот дел, каде што разработува повеќе класификации и нивна примена, со цел да се даде графички приказ на низа утврдени бројни вредности на својството на производот/ услугата што се контролира во одредено време. Посебно внимание е посветено на утврдување на стабилноста на процесите и предвидливоста на производството со примена на различни видови контролни карти според: видот на својствата на квалитетот, според предметот на контрола, според статистичкиот третман, како и X - контролната карта за контрола на квалитет, контролната карта за средни вредности ($\bar{x}$) и контролните карти: $\bar{x} \pm 3SD$, $\bar{x} \pm 3Cv$ и $(\bar{x}) \pm R$. Авторката посебно го нагласува следењето на деловните процеси преку постапка за следење на варијациите во процесот преку $\bar{x} \pm R$ контролната карта и контролните карти за следење на атрибутивните својства на квалитетот преку p - контролна карта и pn - контролна карта.

Потребата од примена на Тагучиевата формула за трошоци поради варијации во квалитетот, авторката ја разработува во осмото поглавје каде што се осврнува на менаџмент со трошоците на квалитет и како истите да се оптимизираат. Оваа метода се применува кога се сака да се дознае секое отстапување од стандардите кое претставува трошок, па дури и кога тие отстапувања се во границите на толеранција.

Оценката на постигнатите резултати е обработена во деветтото поглавје. Во оваа поглавје се разработуваат можностите за надзорот и мерењата на остварениот квалитет и целите на деловните процеси, како и оценка на однесувањето на купувачите пред купување, за време на купување и по купувањето на производот преку анкетен лист.

На крајот од учебникот се дадени таблица кои ќе помогнат во решавањето на задачите.

ЗАКЛУЧОК

Овој учебник претставува уште еден обид на авторката да претстави научен материјал со висок квалитет во кој се даваат можности за стекнување пошироки знаења од областа на менаџмент со квалитет.

Врз основа на изложението може да се заклучи дека предложениот ракопис за учебник по предметот Системи на квалитет и стандарди е сосема во согласност со студиската програма и наставниот план на Факултетот за туризам и бизнис логистика. Учебникот од педагошки и од научен аспект го поседува потребното ниво соодветно за студентите на прв циклус студии. Според наши сознанија, ваков учебник кој по обемот и содржината на оригинален начин разработува примери, прашања и нуди решенија, и одговара на предвидената наставна програма по предметот Системи на квалитет и стандарди на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип не е објавен.

Согласно со ова, на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип со задоволство му го препорачуваме учебникот „Системи на квалитет и стандарди“ од авторката проф. д-р Елизабета Митрева да го прифати како рецензиран учебник.

РЕЦЕНЗЕНТИ

**Д-р Марија Таковска, професор,
Економскиот институт,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, с.р.
Д-р Неда Петроска-Ангеловска, професор,
Економскиот институт,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, с.р.**

ПРЕГЛЕД

**на наслови на теми за изработка на магистерски и специјалистички трудови
одобрени од наставно-научниот совет на единицата**

Факултет за информатика				
1.	„Препознавање на високонивовски активности со прибирање и обработка на мултисензорни податоци од паметен телефон“	1502-45/13 од 30.1.2019 г.	Проф. д-р Сашо Коцески	Марија Лупеџиева
Економски факултет				
2.	„Обуката на вработените како стратегија на менаџментот на човечки ресурси за што поуспешно остварување на организационите цели“	1202-44/31 од 11.2.2019 г.	Проф. д-р Трајко Мицески	Стефанија Зејринова
3.	„Внатрешната ревизија како дел од управувачкиот надзор на деловните функции во јавниот сектор во Република Македонија“	1202-44/32 од 11.2.2019 г.	Проф. д-р Јанка Димитрова	Нинка Панева
4.	„Каналите на дистрибуција како важна детерминанта на компаниите за успешен настап на глобалниот пазар“	1202-44/33 од 11.2.2019 г.	Проф. д-р Ристе Темјановски	Весна Игњатова
5.	„Современи трендови на менаџмент на човечки ресурси“	1202-44/34 од 11.2.2019 г.	Проф. д-р Трајко Мицески	Дејана Ускова
6.	„Влијанието на невербалната комуникација во процесот на донесување на одлуки во претпријатијата“	1202-44/35 од 11.2.2019 г.	Проф. д-р Еленица Софијанова	Добре Савески
7.	„Влијанието на менаџерското делегирање во создавање на успешни бизнис практики во трговијата и сервисирањето на автомобили“	1202-44/36 од 11.2.2019 г.	Проф. д-р Трајко Мицески	Ацо Новески
Правен факултет				
8.	Вештакот како доказно средство во парничната постапка	1102-83/41 од 31.3.2016 г.	Проф. д-р Војо Беловски	Влатко Нацев